

cf. 150.

MONITA
ET
PRAECEPTA
MEDICA.

MONTANA

PRACTICE

~~CONFIDENTIAL~~

MONTANA

STATE

PRACTICE

MEDICAL

~~CONFIDENTIAL~~

NOTE

TO THE

BOARD OF MEDICAL EXAMINERS

OF THE STATE OF MONTANA

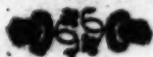
1900

MONITA
ET
PRAECEPTA
MEDICA.

AUCTORE
RICHARDO MEAD, K
Colleg. Medicor. Londin. et Edinburg. Socio,
Reg. Societat. Sodali, et Medico Regio.

Ἀσχεῖν περὶ τὰ γνόσηματα δύο· ὠφελέειν,
ἢ μὴ βλάπτειν. Hippocr. Epidem. I.

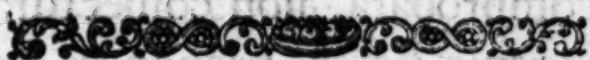
LONDINI,
Prostant apud JOANNEM BRINDLEY,
in vico dicto *New Bond Street*.
MDCCLI.

9

M O N I T A
P R A E C E P T A
M E D I C A

4 H e

PRAEFATIO.

REM neque inutilem, neque ab officio et vitae meae instituto alienam, me facturum existimavi; si praecipua adversus plerosque morbos auxilia, quae aut longa experientia didici, aut legitima ratiocinatione excogitavi, in publicum ederem. Artis autem praecepta et viam medendi potius, quam morborum definitiones aut descriptiones tradere; et medicamenta usu

a

com-

comprobata, non conjecturas ingenio fictas, proponere statuo. Et quoniam consilium non est de universa medicina commentarios scribere, usitatum in libris medicorum ordinem non servabo; horis enim subsecivis ex *Adversariis* meis ea, quae usui fore opinabar, transcripsi; in mentem simul, quantum potui, revocans quaecunque in singulis morbis profuisse, aut nocuisse memineram. *Sic enim orta est medicina, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciofa discernens a salutaribus*¹. Quapropter neque de

¹ *Celsus in Praefat.*

ipsa scientiae medicae constitutione, ut ita dicam, verba facturus sum; nec quantum illa vel *rationalis*, vel *empirica* sit, disceptaturus. Operae potius erit, quae in utramque partem disputant medici, qui aut artem rationalem, aut usum tantum sibi vindicant, apud Celsum legere, qui sententiam suam super tota hac re dilucide et sapienter exposuit¹. Nullam autem ex his, quae opera saepe tumultuaria feci, gloriam aucupor. Animadvertit enim jam olim medicinae pater Hippocrates, *maorem conquestionem, quam honorem,*

¹ *Ibidem.*

sortitam esse artem nostram?

Ita nimirum fert hominum natura, in aliorum reprehensionibus nimia plerumque et prodiga, in laudationibus vero parca et avara. At haec forsan de medicina querela levis videatur; gravior autem illa, quam alibi affert: *Videre medicum terribilia, contrectare acerba, et ex alienis calamitatibus proprias sibi capere molestias.* Quid autem humanius, vel homine etiam Christiano dignius, proferri potest; quam aliorum

² Εγωγε δοῖέω πλείονα μεμψιμοιρίαν, ἢ τιμὴν κεκληρωῖσθαι τὴν τέχνην.

In Epist. ad Democritum.

malis

Praefatio.

v

malis commoveri, perinde ac si sua essent¹.

POSTVLABAT quidem instituti hujus ratio, ut aliorum medicorum errores interdum monstrarem; id autem ea semper aequitate feci, qua ipse meos emendari velim. Conjecturis saepe ars nostra nititur; neque id sperandum, ut perpetuo quis collineet. Quocirca nec me puduit, quae quandoque ipse siue ignorantia, siue negligentia, perperam fecerim, monere et agnoscere. *Conuenit enim, ut ait Celsus, simplex ve-*

¹ Ὅ μὲν γὰρ ἰητροὶς ὀρεῖται | συμφορῇσιν ἰδίας κατὰ
τὰ θανά, διίσταται τε αἰ- | πύται λύπας. *Lib. De*
φύων, καὶ ἐπ' ἀλλοτρίῃσι | flatibus.

*ri erroris confessio, praecipue-
que in eo ministerio, quod uti-
litatis causa posteris traditur.*
Illud autem facile percipiet le-
ctor, me non sensa tantum,
sed et ipsissima verba Celsi, ut
res tulit, imitando exprimere
voluisse; quod utinam sane
facere mihi saepius licuisset.
Quo enim auctore potius ute-
rer, quam eo, qui ex Graecis
tam medicis quam chirurgis
praecipua, quae ad artem no-
stram pertinent, in linguam
Latinam elegantissime tran-
stulit? Denique monendum
est, medicamentorum compo-

¹ *Lib. VIII. cap. 4.*

sitiones,

Praefatio. vii

sitiones, quibus utor, nisi aliter significatum fuerit, illas me intelligere, quae in novissima *Pharmacopoeia Londinensi* exhibentur. Utcunque sit, gratum et acceptum habeant a me cives nostri hoc quaecunque legatum, bono suo destinatum ; et valeant.

CAPIT.

CAPITVM

ARGVMENTA.

CAP.	PAG.
INTRODVCTIO. <i>De corpore humano</i>	I
I. <i>De febris</i>	15
SECT. I. <i>De febris generatim</i>	15
SECT. II. <i>De febris solutionibus</i>	16
SECT. III. <i>De febris continuis</i>	19
SECT. IV. <i>De febre cum exanthematibus conjuncta</i>	21
<i>Febris miliaris</i>	22
SECT. V. <i>Febris petechialis</i>	28
SECT. VI. <i>Erysipelas</i>	30
SECT. VII. <i>De febris singularibus</i>	34
<i>Pleuritis</i>	34
SECT. VIII. <i>De febris intermittentibus</i>	36
b	SECT.

x   **Capitum argumenta.**

CAP.	PAG.
SECT. IX. <i>De febribus vulgaribus,</i> <i>sive publice grassantibus</i>	42
SECT. X. <i>De febribus lentis, sive</i> <i>hecticis</i>	46
II. <i>De morbis capitis</i>	56
SECT. I. <i>Apoplexia</i>	56
SECT. II. <i>Paralyfis</i>	60
<i>Chorea Sancti Viti</i>	64
SECT. III. <i>Epilepsia et Vertigo</i>	64
<i>Tetanus</i>	66
III. <i>De insania</i>	67
VI. <i>De angina</i>	92
V. <i>De morbis pectoris</i>	97
<i>De asthma</i>	97
VI. <i>De morbis cordis</i>	104
VII. <i>De morbis ventriculi et inte-</i> <i>stinorum</i>	108
SECT. I. <i>Alvi fluxus</i>	109
<i>Dysenteria</i>	110
SECT. II. <i>De ileo</i>	113
SECT. III. <i>De lumbricis</i>	116
VIII. <i>De hydropo</i>	123
IX. <i>De</i>	

Capitum argumenta. xi

CAP.	PAG.
IX. <i>De jecinoris morbis</i>	157
SECT. I. <i>Icterus</i>	157
SECT. II. <i>Diabetes</i>	164
X. <i>De morbis renum et vesicae</i>	168
XI. <i>De morbis oculorum</i>	180
SECT. I. <i>De gutta serena</i>	181
SECT. II. <i>De suffusione sive cata-</i> <i>raeta</i>	188
SECT. III. <i>De albugine oculi</i>	190
<i>Odorum vires</i>	192
XII. <i>De podagra</i>	196
XIII. <i>De doloribus articulorum</i>	205
XIV. <i>De morbis cutis</i>	209
<i>De lepra</i>	209
<i>De scabie</i>	210
XV. <i>De strumis</i>	214
XVI. <i>De scorbuto</i>	220
XVII. <i>De malo hypochondriaco</i>	230
XVIII. <i>De animi affectibus</i>	236
b 2	XIX. <i>De</i>

xii   **Capitum argumenta.**

CAP.	PAG.
XIX. De morbis mulierum	245
SECT. I. <i>Menstruorum suppressio</i>	245
SECT. II. <i>Immodicus mensum fluxus</i>	247
SECT. III. <i>Fluores albi mulierum</i>	248
SECT. IV. <i>De morbo hysterico</i>	251
SECT. V. <i>De partu difficili.</i>	253
XX. De morbis venereis	255
XXI. De morbis, qui aliis super- veniunt, aut in alios mu- tantur	259
CONCLUSIO. De vitæ regimine	264

MONITA

MONITA et PRAECEPTA
MEDICA.

INTRODUCTIO.

De corpore humano.

PRIUSQVAM morbos, quibus corpus nostrum est obnoxium, explicare aggredior; operae pretium erit de illo, quale sit in statu integro et sano, quaedam breviter praefari.

Si quis igitur veram corporis humani imaginem sibi fingere velit, is machinam quandam hydraulicam summo artificio constructam, in qua sint innumeri canales humoribus diversi generis ferendis apti et accommodati, animo concipere debet. Horum praecipuus est sanguis, ex quo liquores derivantur variis vi-

A

tae

2. *De corpore humano.*

tae nostrae usibus et officiis inservientes; in primis autem ille, quem *spiritus animales* vocant, qui in cerebro generati, et vi insigniter elastica praediti, motus omnis ac sensus sunt instrumenta; quorum neutrum efficere possent, nisi materiae accommodae inhaerent. Idcirco fibras duplicis generis, cum carneas tum nervosas, actuosi hujus principii receptacula, formavit Divinus rerum Conditor; quarum utraeque partim membranis corporis intertextae sunt, partim in funiculos colligatae membris adhaerent, ad horum motiones ossium adjumento peragendas.

ADMIRANDA autem ista compages primum motorem adhuc desiderat, cum sese movere nequeat. Mens igitur ut dux et moderatrix praeficitur, quae motus omnis et sensus in corpore est effectrix. Illa enim, sive in capite, tanquam in arce sua, habitat; sive *ejus locus nullus est, sed*
per

per totum corpus sparsa discurret,
quod a Xenocrate, Platonis disci-
pulo, disputatum est¹; dominatur
in nobis, et res administrat. Motus
autem nostri, pariter ac sensus, tam
interni sunt, quam externi: illi non
tantum partes vitales, quales sunt
cor, pulmones, et ventriculus cum
intestinis, subjectas sibi tenent; sed
et membranas quascunque nervosas.

C A E T E R V M insigne quoddam
discrimen vulgo ponunt auctores
medici inter motus, quibus aguntur
vitalia; et eos, qui caeteras partes agi-
tant: illos, postquam a prima nativi-
tate semel coeperint, perstare, et eti-
am nobis non volentibus necessario
permanere; hos vero ad mentis ar-
bitrium, prout res incidunt, fieri
autumantes. At hoc male judicant,
eo decepti, quod naturales illas acti-
ones, licet nobis parum consciis, per
omnem vitam continenter persistere

¹ Vid. *Lactant. De opificio Dei, cap. 16,*

4 *De corpore humano.*

vident, nec quantum sentimus interrumpi: cum tamen, si ea res recte perpendatur, liquido patebit non alia ratione vitales istos motus ab animo minime regi videri; quam quod illis nunquam non assuefacti tam prompte et sine attentione eos perficimus, ut volentes etiam cohibere et impedire, quo minus inceptum munus exequi pergant, haud facile possimus. Tale quid experimur, quoties ad solis radios, vel aliud quiddam, quod oculos perstrinxit, connivemus etiam nolentes; et tamen, mente sic jubente, illas motiones fieri nemo dubitat. Possem id multis aliis documentis probare et illustrare, sed nimis longum esset; malim igitur lectori commendare tractatum a doctissimo medico Porterfieldio editum, qui hanc rem satis dilucide extra dubium posuit.

• Vid. *Medicinal Essays*, published at Edinburgh, Vol. III. *Essays* 12. et Vol. IV. *Essays* 14.

NVLLIS

De corpore humano.

5

NVL LIS autem in casibus magis elucet talis animi virtus, quam in iis praefertim febribus, quae *pestilentes* dicuntur. In his enim observare licet, mentem festinanter fabricae laboranti succurrere, contra hostem pugnare, et spirituum animalium ope, nobis id non sentientibus, novos in corpore motus excitare, quibus venenum, quod humoribus insedit, per omnes meatus foras expellatur. Hinc morbum naturae certamen, propriam salutem propugnantis, medici sapientiores definierunt.

ET isto quidem modo universae machinae periclitanti prospicitur. Sed et parti alicui singulari aliquando consulere oportet, neque tum deest officio suo animus. Etenim si in locum quemvis fortuito inciderit vitium, ne is onere nimio gravetur et doleat, a natura provisum est, ut
fan-

sanguini et humoribus per canales vicinos detur transitus. Id autem fit mirabili ista corporis dispositione, qua liquorum tubuli sibi impliciti atque intertexti quaquaversum sparguntur; ita ut non tantum ex venis in venas, sed ex arteriis etiam exilibus in alias, transeat sanguis. Idcirco illic praecipue comparet hoc artificium, ubi obstructionum maximus est metus; ut in capite, abdomine, et longis illis ductuum, qui ad genitalia pertingunt, anfractibus videmus.

ATQVE eo quidem magis necessaria est talis fabricae nostrae constructio; quod, etiamsi non interveniat morbus, ipsae interdum corporis actiones et consuetudines per has vias liberius, quam illas, humores circumferri postulant. Hinc iidem sanguinis canales in aliis atque aliis hominibus, ut usus exegerit, largiores

De corpore humano. †

res aut angustiores fiunt, prout plus minusve a perpetuis fluidorum motionibus dilatentur. Ita vinolentis arteriae in capite, libidinosis in genitalibus plus turgent, quam in sobriis, et rebus venerèis minus deditis.

POSSÈM his et illud adjicere, quod vix fieri potest, quin ipsa partium animalium textura, licet vitae nostrae convenientissima sit, in casibus tamen nonnullis aliqua ferat incommoda; haud aliter sane, ac in universa mundi compage necessario in locis quibusdam fulmina, ventorum turbines, terrarum inundationes, pestes, et consimiles calamitates nonnunquam eveniunt. Ut his autem malis occurrit atque obstitit, prout rerum fert natura; Supremus orbis Conditor; ita et illis, quae parvus noster patitur mundus, idonea adjumenta opposuit.

IN eo autem diu laborarunt geometrae, ut machinam effingerent, quae in motu suo indefinenter persisteret, quam *mobile perpetuum* appellant; sed votis semper excidentibus operam luserunt. In istiusmodi enim operibus unoquoque temporis puncto aliquid de vi motus effectrice perit, cedente nimirum, sensimque necessario ab ipsis partium frictionibus imminuta, virtute movente; unde perpetuo renovari opus est. Ob hanc igitur causam solius est Omnipotentis rerum Conditoris tale machinamentum perficere; qui corpus nostrum fabricam ejusmodi esse voluit, potentias quasque ita disponens, ut esset harum quasi orbis, quo semper ac simul munus suum exequentes sese mutuo reficerent.

Ex his manifestum est non per partes, sed totam simul formari compagem

pagem animalem ; cum fieri nequeat, ut motionum circulus peragatur, quarum aliae ab aliis pendent, nisi adsint omnia illarum instrumenta. Nam, ut exempli causa dicam, qua ratione cor poterit se contrahere, ut sanguinem propellat, sine spirituum animalium adjumento, qui nec ipsi sine cerebro confici possunt? Par ratio est aliarum partium principalium. Quae igitur microscopiorum ope animalcula in semine masculino innatantia conspiciamus, sunt revera homunculi, qui in uterum muliebrem recepti, tanquam in nido foveantur et crescunt, justo tempore excludendi. Rectissime ergo dixit olim Hippocrates : *Nullum quidem corporis est principium, sed omnes partes aequae principium et finis sunt*.

Ἡ ἀρχὴ μὲν ἰσομερὴς | τελευτὴ. Lib. De locis
 ἐστὶν τῷ σώματι, ἀλλὰ | in homine.
 πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ |

HACTENVS dictis unicum illud adjiciam, ejus esse naturae machinam omnem animale, ut partium eam constituentium quaedam sit quasi infinitas; ita ut ultra quam nos sensibus, etiam microscopiorum, ut vocant, ope adjutis, assequi possimus, in fila tenuissima abeant. Si secus esset, neque in corpus universum distribueretur alimentum, neque vitae officia peragi possent.

IN summa igitur, motiones humorum ad normam peractae, simul cum apto partium solidarum statu, sanitatem constituunt; harum autem aberrationes sunt morbi, quae cum innumerae sint, et altera saepe alteram progignat, miraculum fere videtur, si corpus animale ad longaevitatem unquam perducı possit. Atque hinc profecto, quam late pateat medicinae usus, quantumque illa aliis omnibus artibus praecellat, perspicuum est.

MA-

MACHINAM autem hanc, quae unica motum perpetuum habet, pro varia viventium ratione ad longius aut brevius tempus duraturam finxit Geometra ter Optimus Maximus. Nam perpetuo in vita durare, quale nos gerimus, corpus omnino nequit; cuius rei causam haud difficile est explicare. Fibrae enim membranosae canalium, qui sanguinem vehunt, quas virtute elastica ad liquorem inclusum protrudendum praeditas esse diximus, rigidae fiunt et duriores; unde usibus suis ineptae evadunt, et humorum secretiones in singulas partes sensim minuuntur. Porro, quod ad vitam summe necessarium est, inutilem vaporem per angustissimos cutis meatus in senio haud satis perspirare, cadaverum eorum, qui aetate sunt confecti, incisiones demonstrant; quae interiores arteriarum partes ossea materia hic illic obductas;

adeo ut resiliendi vim fere amiserint, interdum ostendunt. Quin et ora ductuum naturalium, ad cartilaginis duritiem confirmata, in huiusmodi casibus saepe reperiuntur.

Dvo proferam, quae ad hanc rem pertinent, illustria exempla, quorum alterum suppeditant nostri *Annales*. Pauper quidam agricola, nomine *Thomas Parr*, in agro saluberrimo Salopiensi natus est, ubi ad annum usque centesimum et trigessimum opere rustico se strenue exercuit; deinde oculis captus, Londinum tandem adductus est, ubi aliquamdiu commoratus, postquam centum et quinquaginta duos annos cum novem mensibus vixerat, anno MDCXXXV decessit. Mortui corpus cultri sui anatomici honore dignatus est immortalis ille sanguinis circuitus detector, Gulielmus Harveius; qui caetera quidem omnia sana,
cere-

cerebrum vero firmissimum et ad tactum solidissimum observavit. Ita liquorum canales in illa parte longa dies induraverat.

ALTERUM, quod dixi, exemplum in *Actis* nostris *Philosophicis* memoratur. Narratio est de sene quodam decrepito Rhaeto, metalli fossore, qui cum centum et novem annos cum tribus mensibus compleverat, anno MDCCXXIII obiit, a doctissimo medico, Johanne Jacobo Scheuchzero Tigurino, huc transmissa. In secto ejus cadavere *lien* exterior membrana maculis nivei candoris, primo intuitu variolarum pustulas referentibus, obsessa reperiatur; quae cartilagineae prorsus erant duritiei, et ultra superficiem reliquae membranae aliquantulum

¹ Vid. *Anatomiam* | *De ortu et natura sanguinis, adjunctam.*
Thomae Parri, ad finem
Libri Johannis Betti,

14   *De corpore humano.*

*elevatae: sterni prominentiae cum
ipsis costis continuae, et plane osseae
erant: tendo ille, quo cordi inserun-
tur arteriae, vel osseus plane, vel
saltem cartilagineus: valvulae semi-
lunares, praeprimis arteriae aortae,
plane cartilagineae: dura autem ce-
rebrī meninx triplo fere solito cras-
sior, et coriacea deprehendebatur.*

SED ad machinae hujus vitia,
quae motus illius turbant et per-
vertunt, jam οὖν Θεῶν progredien-
dum est.

Philosophical Transactions, Numb. 376.

CAPVT

C A P V T I.

De febribus.

S E C T I O I.

De febribus generatim.

FEBRIS omnis, licet variae sint
ejus species, conjunctum habet
sanguinis et humorum calorem prae-
ter naturam. Is vires corporis, actio-
nesque vitales laedit. Idcirco mor-
bum, quasi infensum hostem, inito
quodam certamine, oppugnat na-
tura; quae, si victrix evadat, per
quascunque potest vias id, quod
nocet, expellit. Hoc morbi solu-
tionem vocant medici. Quid au-
tem per vocem *naturae* hic intelli-
gi debeat, uti etiam nonnulla, quae
ad febrium distinctionem pertinent,
alias

16 *De febris generatim.*

alias exposui¹; simulque indicavi, quo sensu medici, et in primis Sydenhamus, dixerint, *Morbum nihil esse aliud quam naturae conamen, materiae morbificae exterminationem in aegri salutem omni ope molientis*². Quaedam igitur de febris solutionibus in antecessum dicam.

SECTION II.

De febris solutionibus.

CUM nulla febris sine insigni aliqua exinanitione, aut sponte naturae, aut arte facta, sanetur; prospicere debet medicus, quamam via materiae morbidae expulsionem natura moliri videatur, et hanc omnibus modis adjuvare. Illa vero saepissime per plures simul corporis meatus peragitur, et altera alteri

¹ Vid. Lib. De variolis Cap. II. | circa morbor. acutor. historiam, in principio.
² Observat. medicae

plus

plus minus obstat; ita fluxus alvi sudores reprimat, et contra. Hinc attendere oportet, qualis humoris emissio plurimum profutura sit, et hanc ita promoveri, ut alia quaecunque quam minimum interrumpatur; non enim omnibus eadem convenit, tum propter diversum laborantis temperamentum, tum ob varium morbi genus: quanquam et per omnes exitus expurgatio interdum sit necessaria; ut in febribus, quae malignae dicuntur, usu comperimus.

OMNIVM autem maxime optabilem morbi solutionem efficiunt sudores: secundum illos alvi et urinae fluxus: pessima est haemorrhagia, sive ex naribus, sive ex alia quavis parte proveniat; ostendit enim ita vitiatum esse sanguinem, ut nulla idonea humoris separatio ex illo fieri possit.

18 *De febris solutionibus.*

IN febris denique nonnullis suppurationes in glandulis factae, modo sub exitum morbi eveniant, et perfectae sint, corpus in integrum restituant. In his igitur id agendum est, ut per cataplasmata aut emplastra, nonnunquam et cucurbitulas tumori accommodatas, materia morbi primum mature scat; deinde vero, nisi sponte proruperit, scalpello aut medicamento caustico emittatur.

RECTE interim plerumque praecipitur, ut ne ullis tunc temporis exinanitionibus exhauriantur vires. At nihilominus ita res interdum fert, ut modica saltem sanguinis missione opus sit; nimirum si forte materia ultra modum turgeat, et nimis usurgeat calor: hoc enim prudenter facto, abcessus ad maturitatem perducitur, ideo quod natura a turbulento rerum statu semper abhorret.

SEC.

S E C T I O III.

De febribus continuis.

NVLLI morbo magis convenit utile illud praeceptum, *Principius ob-*
sta, quam febribus. Inter initia enim juvare plerumque facile est; at cum malum jam invaluit, difficilius aegrotanti succurritur. Praeceptum enim occasio est; et frustra saepe ea medicina est, occupato jam vi morbi corpore, fractisque viribus, quae in principio a periculo expedire hominem potuisset. Neque tamen fato suo permittendus est, qui auxilium fero petit; quandoquidem morbos, antiquissimis temporibus ad iram divinam relatos, ars nostra, quae Dei ipsius donum est, etiam cum res jam desperatae videntur, non raro depel-

¹ Ὁ κατὰ τὸν ὀξύ. Hip-
 pocr. Aphor. 5.

² Vid. Celsum in Prae-
 fat.

10 *De febribus continuis.*

lat. Circumspicere igitur oportet medicum, neque officio suo unquam deesse.

ET primo quidem, quoniam praestantissimum in febribus omnibus incipientibus remedium est sanguinis detractio; si culpa quavis illa praetermissa fuerit per aliquot dies, num adhuc ea fieri debeat, dispiciendum erit.

SI intolerabilis igitur in quacunque parte corporis dolor urget, si spiritus aegre trahitur, vel si delirium accessit, sanguis pro ratione virium mittendus erit; aut scalpello, si illae satis consent; aut per cucurbitulas, si fuerint imbecilliores; aut denique per hirudines, si infirmissimae videantur. Atque haec, si consistente jam morbo fieri possunt, multo magis in principio locum habent. Et hirudines quidem, ut illud in transcurso moneam,

am, premente delirio, saepe insigniter juvant. Nonnunquam etiam in furibundis pulmonis aliquas portiones, ex agno recens mactato calentes, capiti impositas furores compescuisse comperi, exsudante nimirum e capite inutili humore.

Quo manifestius autem percipiuntur ea, quae de hoc morbo proponenda habeo, praecipua ejus genera summatim exponam; quae ad aegri gubernationem, victum, similiaque pertinent, ex auctoribus, Celso in primis, et Lommio ejus aemulo, qui haec dedita opera tractarunt, haurienda relinquens.

SECTION IV.

De febre cum exanthematibus conjuncta.

PROPRIAM animadversionem desiderant febres, quae exanthemata secum ferunt. Ad variolas autem

tem et morbillos, quin et ad pestem, quae spectant; ea jam olim a nobis in libris singularibus sunt exposita. Aliarum praecipua est

Febris miliaris.

HAC nulla faciem magis variam ostendit. Pustulae nimirum asperae per totum corpus, citius aut tardius, prorumpunt; nunc rubrae, nunc albae, interdum illae his commistae; nunc minores, nunc elatiores, male olentes: suspiria, et praecordiorum anxietates, frequentissime premunt: accedunt non raro delirium, nervorumque distensiones. In longum trahit morbus; quod si forte, non satis perfecta solutione, citius desinat, malo corporis habitu saepe plectitur aeger. Exanthemata rubra minus periculum afferunt, quam alba; illaque, quo vividiora perstant, eo sunt tutiora

tiora. Ex hisce liquet, ab humorum vitio magis quam aeris, adjuncta spirituum animalium labe, febrem hanc oriri; quam non uno et eodem modo, sed cura alia atque alia, depellere oportet.

CUIVSCVNOQUE autem generis fuerint pustulae, sanguis in principio, modo vires finant, mittendus est; si corpus sudoribus diffluat, aut detractione abstinendum, aut ea in diem unum aut alterum, vel in tempus opportunius, differenda est. Longe vero melius ferunt sanguinis imminutionem exanthemata rubra, quam albida; cumque in utrisque vesicatoria ex usu sint, magis sunt in his necessaria, et tum cervici, tum capiti, membrisque omnibus, temporis intervallis, imponi debent. Illud autem animadvertere oportet, quo minori copia missus fuerit sanguis,

sanguis, eo tutius ut plurimum finiri morbum; deficientibus enim extremis diebus viribus, pustulae retrocedunt, et aeger moritur.

MATERIAE expulsiōnem adjuvare oportet medicamentis, quae vim habent humores e sanguine propellendi. Horum convenientissimum erit *pulvis bezoardicus*, vel *pulvis contrayervae compositus*, aut *confectio cardiaca*; adjuncto, si inflammatio urgeat, *nitro*: quod quidem in omnibus fere febribus malignis, cardiacis dictis remediis, saltem in principio, admiscere utile erit. Interdum etiam convenit, inclinato jam morbo, balneo tepido lavari, quo pustularum reliquiae foras exeant.

SIN autem vesiculae tantum exiguae, pellucidae, quae vix cerni possunt, et innumerae, consistente morbo, aut sub ejus finem, in cuticula

cula se ostenderint; non nimis diu internis ejus generis remediis insistere oportet, nisi forte etiam valentiora aegri vires longa valetudine exhaustae requirant. Vim enim febrem solvendi non habent humidae istiusmodi summae cutis asperitudoines, at difficilem et longam plerumque aegritudinem indicant: idcirco, nondum intermisso vesicatoriorum usu, per alias vias, maxime autem per intestina, expurgandus erit morbi fomes; quae *rhabarbaro*, vel *manna*, adjecto *sale Glauberi*, commode laxabuntur.

ILLUD in hoc morbo interdum usu venit, ut non uno solutionis genere, sed alio atque alio finiatur; est et ubi pluribus simul, quod et in aliis, ut dixi, quae malignae dicuntur, febribus saepissime contingit. Ita nonnunquam, ejecta eodem tempore per alias vias morbi mate-

D

ria,

ria, aphthae palatum atque os totum occupant, et ad uvam faucesque descendunt. Hae cum singultu plerumque incipiunt: et si albiae cum humore copioso prorumpant, multumque salivae exspuatur, non magnum periculum sed salutem potius ostendunt, morbumque solvunt; sin contra nigrae exoriantur, et aegre materia exeat, id plerumque pestiferum est, strangulatis nimirum faucibus vi pituitae obsessis. In his omnibus gargarizationes fieri debent *decocto hordei*, addito *syrupo mororum*, aut alio confimili; vel etiam *decocto pectorali* dicto. Neque enim reprimentia quocunque modo adhibenda sunt.

MIRABITVR fortasse quis Sydenhamum, tum ad ipsam hanc febrem, tum ad ulcuscula ista, *corticis Peruviani* usum praecipere; quem

quem sibi semper bene cessisse dicit¹. Id autem non temere fecit sagax ille medicus: haud raro enim intermittit ista febris, non apparentibus aphthis; saepius vero, his decedentibus, definit. In utroque casu insigne hoc antidotum quam maxime prodest. Summus autem ille vir morborum vulgarium recursus Hippocratis exemplo observare solitus, quos pro vario caeli more iisdem anni temporibus variare plerumque comperit, primus apud nos febrem hanc descripsit; quam anno MDCLXXXIV, postquam frigore gravissimo longoque saevierat hiems, mense Februario anni insequentis ortam fuisse animadvertit. Hinc credere par est gelu nimio constrietas summi corporis fibras, indeque humores, imminuta perspiratione, acriores factos illam genuisse.

¹ Vid. *Schedulam ejus monitoriam.*

S E C T I O V.

Febris petechialis.

PETECHIAE, unde haec nomen habet febris, sunt maculae latae, rubrae, pulicum moribus similes, non ultra cutim summam eminentes. Maximum autem vitae periculum ostendunt, cum, ut interdum fit, lividae vel nigrae evadunt; hae enim revera sunt gangraenulae, ideoque quo plures numero comparent, eo gravior subest metus.

ERRANT plerumque in hoc casu medici, statim in principio medicamentis, quae sanguinem et humores calefaciunt, sudores movendo. Tutius longe est, ut modo proposui, *pulvere bezoardico*, vel potius *contrayervae composito*, adjecto *nitro*, serpentem gangraenam prohibere;

hibere; aut *confectione cardiaca*,
aqua alexeteria simplici soluta, ad-
jecto *aceto vini*, naturam adjuvare:
spiritum etiam *vitrioli dulcem* potu-
lentis instillare; *vino Rhenano* vires
reficere; denique *hordei decoctum*,
adjecto *succo limoniorum*, potui dare,
convenientissimum erit. Omnes
autem istiusmodi liquores affatim
bibendi sunt. Ad sudores etiam
movendos *calcem antimonii*, adjun-
cto *pulvere bezoardico*, per inter-
valla exhibere interdum ex usu
erit; *calcem* vero non nimis lotam
esse volo. Illud tamen opus est
monere; quod non raro fit, praefer-
tim sub morbi finem, ut oppressae
aegri vires medicamenta calidiora,
cordi utilia, desiderènt; qualia sunt
radix serpentariae Virginianae, *con-
trayervae*, *valerianae sylvestris*, *cro-
cus*, et similia. Horum autem infu-
siones ex aqua ipsis pulveribus erunt
longe commodiores, praesertim si
aceti

aceti destillati portio aliqua admisceatur.

S E C T I O VI.

Erysipelas.

NON levem attentionem requirit illa febris, quae secum erysipelas conjunctum habet. In hac enim non tantum dolor, fitis, et inquietudo vexant; sed et pustulae in variis corporis partibus in gangraenam interdum abeunt.

SANGVIS igitur copia fatis larga quam primum mittendus erit, deinde potionibus catharticiis alvus iterum atque iterum movenda. Hae autem, quales febribus conveniunt, lenes esse debent; infusiones nimirum *senae*, adjuncta *manna*. Neque sane alius quivis morbus acutus facilius iteratam purgationem fert, praesertim ubi cum tumore inflammatio

matio caput obsidet; serpit enim in horas humor, et partes vicinas trahit.

ATTAMEN periculosum est fomentis calidis ad materiam peccantem discutiendam uti; multoque magis unguentis, vel linimentis frigidis, eam reprimere. Sin autem quacunque in parte cutis gangraena vitiata sit, decocto *herbarum amararum*, adjecto *spiritu vini camphorato*, pars fovenda erit; deinde cataplasma ex *farina avenacea*, in *cerevisia*, quae *fortis* dicitur, cocta, dum calet, imponi, et, quoties opus sit, renovari debet.

ET ut id quidem semel admo-
neam; non in morbis tantum acutis,
sed chronicis etiam multis, in qui-
bus pustulae cum suppuratione ori-
untur, tutius et salubrius est, nisi
malum in cute tantummodo hae-
reat, leniter propellere, aut saltem
aliquam-

aliquamdiu finire ut erumpant (quantum scilicet molestiam hanc ferre possit aeger) quam repellere, aut per alias vias foras expurgare. Habent enim humores vitiosi suam quique indolem, cumque per modum crisis plerumque prorumpant, quantumvis minui possint; vix tamen cum bonis aegri rebus per alios meatus, quam quos natura monstrat, e corpore prorsus exeunt.

INTERNA remedia non alia, quam quae in *exanthematibus* modo proposita fuere, hic usui erunt.

FINEM de febribus malignis differendi faciam, postquam de duobus tribusve remediis praeter ea, quae supra memoravi, aliquid dixerō. Observatu autem dignum est, illa omnia maxima sudores movendi virtute pollere.

CAMPHORAM in primis laudant multi. Et quidem, ut de aliis auctori-

auctoribus nihil dicam, extat apud Riverium, medicum experientissimum, narratio una et altera de insigni ab illa praestito juvamine. Notandum est autem non solam, sed medicamentis refrigerantibus conjunctam (id quod in *febris petechialibus* faciendum monui, ubi calida remedia exhibentur) prorsus fuisse; maximo enim calore illa praedita est. Ideoque commodissimum erit forma hujusmodi adsumi: Drachma ejus una, cum paulo *spiritus vinosi* trita, *sacchari purissimi* unciae dimidiae perfecte admisceatur; tum *aceti calesacti* libra una sensim affundatur. Hoc modo remedium illud, quod alioquin ad nauseam concitandam aptum est, ventriculo gratus fit, et morbo etiam accommodatius.

De Vid. Observation. | *servat.* 18.

Medic. Centur. 11. Ob-

E

E ADEM

EADEM ratione etiam *spiritus Mindereri* in febribus putridis quibuscunque usus est eximii¹.

MOSCHI denique vires, urgentibus praesertim convulsionibus, non semel expertus sum. Dedi autem, iteratis vicibus devorandum, bolum ex *hujus, confectionis cardiacae, et cinnabaris antimonii*, singulorum scrupulo semis, confectum.

SECTION VII.

De febribus singularibus.

QVAE cum partium aliquarum inflammatione conjunguntur febres, partibus illis congruentem curationem desiderant. Exemplo erit

Pleuritis.

IN hac enim detracto primum, quantum opus est, sanguine; ad tussim levandam, *olei ex seminibus lini recens expressi* potiones; ad

¹ *Pharmacop. Edinburg.*

refrigerandum, *nitrum*; ad sanguinem in canaliculis suis haerentem solvendum, *sanguis birci sylvestris*, *saliaque volatilia*; denique ad foras extrahendum peccantem humorem, emplastrum vesicatorium lateri affecto impositum, insigniter profunt. Et externi quidem hujus remedii commodum, quod a sagacissimo Mayernio primum edoctus fui, multis jam annis compertum habeo. Sub finem autem morbi, remittente jam inflammatione, alvum laxare oportet.

ILLUD autem non est praetermittendum; fieri nimirum interdum, ut in hoc morbo, et magis etiam in peripneumonia, inflammata primum, inde et pleurae adhaerente, extima pulmonis membrana, eveniat abscessus purulentus, quem *em-*

De morbis inter- | Cap. v. De pleuritide.
nis Syntagma primum,

E 2

pyema

pyema vocant. Hoc in casu, si foras se ostenderit humor, imponendum est medicamentum causticum, quo emittatur. Ulcus autem per totam vitam apertum servare oportet. Vidi enim cum, eo sanato, et materiae purulentae effluxu prohibito, brevi moretetur aeger.

S E C T I O VIII.

De febribus intermittentibus.

FEBREM intermittentem non satis tuto cortice Peruviano discuti posse, nisi primum eliciatur vomitus, et alvi etiam dejectiones cieantur, haud ignotum est; at huic remedio lene aliquod catharticum adjungi novum fortasse videbitur. Minui enim, quinimo frustra esse, hujus pharmaci vires vulgo putant medici nostri; nisi interea, dum id assumitur, venter sit adstrictus. Longa autem me docuit experientia necesse plane esse, exigui-

De febribus intermittentibus 37

exiguam portionem *rhabarbari* remedio huic admiscere; ea scilicet ratione, ut alvus bis saltem quotidie deiciat. Neque unquam virtutem illius hoc modo fractam, sed feliciter potius auctam fuisse, animadverti. Licet enim ea, quae valentius irritant, sanguinem et humores perturbando irrita reddant omnia: moderata tamen purgatione id consequimur, ut ingesta quaecunque, siue medicamenta siue cibos, facilius concoquat ventriculus; et ex his, quod tenue et corpori est utile, in venas emittat.

CONSILIVM cepi *corticem* hunc febribus accommodatissimum sic exhibendi, postquam annis abhinc fere viginti febres intermittentes, quae tunc per populum solito saevius grassabantur, in malum corporis habitum, imo et hydropem, frequenter desinere percepi; cui malo occurr

38 *De febribus intermittentibus.*

curri posse credebam istiusmodi curatione. Nec me spes mea fefellit. Quod ut statim comperi, quotiescunque humoribus crassioribus gravatum corpus offenderem, eandem tenui medendi viam. At cautio tamen erat, ne ultra modum purgare pergerem. Idcirco, cum jam drachma una aut altera *rhaborbari* assumpta fuerit, ab exinanitione desistere soleo, et celebris hujus antidoti usui per se insistere. Et praeter memorata jam commoda illud etiam observavi; quod, depulso hac medendi ratione morbo, iterati in eundem lapsus minor semper est metus.

SUPER insigni autem hoc medicamento illud porro monendum habeo, quod non aliis, quam intermittentibus febribus congruit. In continuis enim adeo non prodest, ut multum obsit; atque in hecticis
illis,

De febribus intermittentibus. 39

illis, quae cum exulceratione partium aliquarum internarum sunt conjunctae, perniciosum est; licet circuitus suos hae frequenter habeant, et intermittentis aut quotidianae, aut tertianae, speciem praebeant. Unde fortassis conjicere licet, in bilem solummodo hoc remedium vires suas exercere; hunc enim humorem in intermittentibus maxime peccare mihi minime dubium videtur.

EVENIT autem non raro, ut etiam in febre revera intermittente effectum non sortiatur magnum hoc Dei donum; quod ob malum corporis temperamentum plerumque accidit. Dispicere igitur oportet, qua in parte sit vitium; quod in visceribus, et glandulis abdominis, ut plurimum haerere deprehenditur. Purgationibus itaque, interdum et vomitionibus, opus est; quibus interponenda sunt ea medicamenta, quae

4

obstru-

40 *De febribus intermittentibus.*

obstructiones reserant, et ventriculi
concoctionem juvant; inter quae
amara, quae simul aromatica sunt,
et e ferro parata, principem locum
tenent. Et hanc sane ob causam
febres quartanae aliis quibuscunque
intermittentibus curatu sunt diffici-
liores: in his enim inertes sunt, et
ultra modum visceri, sanguis et hu-
mores omnes; ita ut duplici morbo
occurrendum sit, tum malo corporis
temperamento, tum etiam feбри.
Idcirco, adjunctis cortici Peruviano
radice serpentariae Virginianae et
chalybe, res plerumque bene agitur.
Quamquam nec illud hic observare
alienum erit, me pluries, cortice ipso
votis non respondente, pulvere ex
floribus chamaemeli, myrrha, saleque
absinthii, adjecto paulo aluminis,
composito febres intermittentes de-
pulisse.

PLVS autem periculi habet illud
febris intermittens genus, quam
μηλιστα-

De febribus intermittentibus. 41

ἡμισπέρτιον, hoc est, *semitertianam*, Graeci appellarunt. Haec tertio quidem die revertitur, atque ex octo et quadraginta horis sex et triginta fere per accessionem occupat; interdum vero plus vel minus, neque ex toto in remissione desistit, sed tantum fit levior. Hinc recte Galenus ex quotidiana continua et tertiana intermittente illam confusam esse dixit.

PROPRIAM igitur animadversionem desiderat hic morbus; qui quidem ex inflammatione partium internarum, quae adjunctam habet obstructionem ab humoribus biliosis, et lympa nimium tenaci, exoriri videtur. Mittendus ergo erit semel aut iterum, pro ratione virium, sanguis. Alvus etiam per vices laxari debet, medicamentis vero lenissimis, qualia sunt *sal diureticus, manna, sale*

De different. febr. Lib. II. cap. 7.

F

cathar-

42 *De febris intermittentibus.*

cathartico Glauberi addito, et consimilia. Neque corticis Peruviani usum festinare oportet; metus enim est, ne viscerum meatibus magis adhuc ab illo oppilatis, augeatur inflammatio, aut febris hectica succedat. Longe tutius erit potiones primum ex succo limoniorum, commistito sale absinthii, adjecta etiam aqua cinnamomi simplici, frequenter hauriendas aegroto praebere.

SECTIO IX.

De febris vulgaribus, sive publice grassantibus.

FEBRES vulgares ex vitio aëris nobis circumflui oriuntur. Id autem a caeli temperamentis, calore, frigore, siccitate, et humiditate maxime fit; ubi nimirum horum quodvis aut exsuperat, aut intempestive alterum ab altero excipitur.

IN Graecia et Asia tota, ubi sibi aequalia ut plurimum sunt anni tempora,

pora, et venti a diversis plagis statis fere mensibus spirant, viris sapientibus promptum erat tempestatum varietates, commodaque et incommoda, quae secum ferebant, observare. Atque haec observatio artem morbos praefagiendi usu diuturno fecit; in qua medicinae parens, Hippocrates, primus excelluit.

IN nostris autem regionibus tanta est caeli inconstantia, et tot causae ventos, incertis vicibus secum pugnantes, concitant, ut nulla de his certa ratio iniri possit. Idcirco Sydenhamus noster, qui Hippocraticae doctrinae aemulus febres anniverfarias, harumque pro variis tempestatum generibus diversas species describere aggressus est, didicit tandem, “ Se nihil promovisse in causis morborum epidemicorum expiscandis manifestas aëris qualitates notando: quippe qui animad-

44 *De febris vulgaribus,*

“madverterit annos, quoad mani-
 “festam aëris temperiem sibi plane
 “consentientes, dispari admodum
 “morborum agmine infestari; et
 “vice versa: item varias esse anno-
 “rum constitutiones, quae neque
 “calori neque frigori, non sicco
 “humidove, ortum suum debent;
 “sed ab occulta potius et inexpli-
 “cabili quadam alteratione in ip-
 “sis terrae visceribus pendent’.”

RES haec, meo saltem iudicio,
 ita se habet: Multum valere in
 morbis vulgaribus gignendis mani-
 festas aëris qualitates extra dubium
 est; quibus et aliae accedunt cau-
 sae, quae vim illarum multis mo-
 dis, nunc augendo, nunc minuen-
 do, immutant. Hae ex terra in
 primis oriuntur, ubi nimirum, ut
 sapienter dixit Lucretius,

^a *De morbis epidem. Cap. 11.*

Putro-

sive publice grassantibus. 45

*Putrorem humida nacta est,
Intempestivis pluviisque et solibus
icta.*

Ut terrestris autem ille putror plurimum nascitur ex corruptis varii generis herbis, interdum etiam ex animalium cadaveribus, atque mineralibus; ita aquae, stagna praefertim et paludes, quae suas herbas, suaque animalia alunt, eodem modo pestiferos saepe exhalant spiritus, circumfusi aeris inquinamenta. In hunc censum denique veniunt, rarius tamen in nostris plagis, maris fluminumque inundationes, terrae motus, montium eruptiones, et quaecunque aliae insignes rerum naturalium mutationes, aethera, quem spiramus, corpusculis vitae nostrae minus idoneis replere possunt. Haec enim corpora nostra afficiunt, et morbis opportuna reddunt.

¹ *Lib. vi. §. 1099.*

I

SECT.

S E C T I O X.

De febribus lentis, five heſticis.

Tot habent cauſas, eaſque multum diverſas, febres lentae, quae *heſticae* vulgo dicuntur; ut non idem morbus, ſed alius atque alius eſſe videantur. Omnium autem pernicioſiſſimae ſunt, quae ex partis aliqujus in corpore praecipuae, pulmonis in primis, exulceratione originem trahunt, materia nempe purulenta ſanguini commiſta, quae motum ejus inordinate turbat.

Id autem animadvertendum eſt, illos maxime his pulmonis exulcerationibus obnoxios eſſe, quos pueros aut juvenes ſtrumae vexaverant. Quocirca memini olim experientiſſimum medicum, Radclivium, dicere ſolitum, phthiſes in noſtris et frigidioribus regionibus eſſe plerumque

que strumosas. Saepissime itaque videmus in tabidis, post mortem incisis, pulmonem tuberculis seu glandulis induratis oblitum, quae suppurantia pus expuerant.

VARIOS hujus morbi gradus, eorumque invicem successiones, accurate descripserunt medici; nonnullas tamen ex primis illius causis suas habere periodos haud satis animadverterunt. Hisce autem circuitibus, quantum id fieri possit, occurrere quam maxime proderit. Ita non paucos certis temporibus, aut sanguinis sputo, aut pituitae tenuis in pectus fluxione, interdum et bilis flavae rejectione tentari videmus. His omnibus nobile illud antidotum, *cortex Peruvianus*, adjunctis illis, quae pulmoni conveniunt, opitulabitur; ante tempus nimirum datus, quo malum recurrere solet: quod et in aliis pariter haemorrhagiis obtinet.

tinet. Hoc vero medicamentum, cum jam exulceratus est pulmo, plurimum nocet; uti mox dicitur.

IN pulmonis autem ulceribus *lactis* usum in primis commendant medici, ut duplici commodo in medicinam pariter ac nutrimentum cedat. Cautione tamen hic opus est, quoniam nonnulli natura lac averfantur. Quinetiam in capitis doloribus, ac febris acutis, factaque hinc nimia siti; item si praecordia tumeant, seu biliosae sint alvi dejectiones, aut multum sanguinis cum iis fluxerit; pro veneno lac semper reputari debet. *Asininum* autem apud nos maxime eligitur, quod aliis licet minus nutriat, magis tamen calorem temperat, et deterget. Sed ubi illud non in promptu est, *serum lactis vaccini*, vel etiam *caprini*, praesertim si herbis

suave olentibus pastae fuerint caprae, in ejus locum commode substitui potest; ipsum vero *lac vaccinum*, quantumvis *decocto hordei*, ut moris est, diluatur, saepissime non convenit. Neque alienum erit *serum* illud, infusis herbis quibusdam, quae stomacho gratae sint, et flatus discutiant, morbo accommodatius parare. At infeliciter interdum evenit, ut, cum lactis usum maxime desiderat corpus, tanta sit intestinorum laevitas, ut illud ferre non possint. Cum in tali igitur loco res sit, illud hoc modo componendum est: *Flores rosarum rubrarum siccatarum, balauſtia, cortex malorum granatorum, cinnamomum*, singulorum drachma una, coquuntur in *lactis vaccini* libra una. Cum ebullire incipit, *frigida aqua* affunditur parva portione, ut restinguatur et subsidat; finitur iterum ebullire, et eodem modo restinguitur; idque toties faciendum

G

ciendum est, donec libra una absumpta, lactis simul et aquae quod restat, librae unius mensuram adaequet. Tum colandus est liquor, quem totum, commisto *saccharo*, partitis, uti commodum erit, haustibus, aegrotus ebibet quotidie. Hac via nutritur simul corpus, et venter comprimitur; nec quicquam obstat aliorum ciborum, vel medicamentorum, usui huiusmodi diaeta.

MOMENTI autem longe maximi est, ut incipienti diro huic morbo occurratur; cumque ab inflammatione oriatur, missio sanguinis in primis necessaria est, non semel tantum, sed vicibus iteratis. Is, si crassus et niger, aut glutinosus profluxerit, vitiosus dicitur, et utiliter effundi putatur; contra, vero, si ruber sit et pelluceat, integer habetur, neque ultra detrahitur. At facilis est hac in re in errorem lapsus. Non raro
I
enim

enim, cum sanguis maxime efferves-
cescit, missus e vena summo cum
rubore crassus et glutinosus est; in
quo statu eo usque emitti debet,
dum minus ruber minusque gluti-
nosus evaserit, quod sine periculo
fiat. Consilium autem temerarium
fortasse videbitur, marcescente jam
corpore, et fractis viribus, hoc auxi-
lii genus tentare. At præstat certe
anceps remedium experiri, quam
nullum; et cum emolumento mi-
nuuntur vires, ubi succurritur in vi-
tio, quod robur corporis assidue plus
labefactabit. Idcirco si, exulcerato
pulmone, vehemens febris urgeat,
detractio, quantam sustinere potest
aeger, juvabit; divisa nimirum in
ea temporis spatia, quae ad corpus
alendum necessaria sunt, ista medi-
cina. Novi sane, rebus nondum
plane desperatis, bene cessisse hanc
medendi rationem; sin secus acci-
derit, eum medicus occidisse mini-

me cenferi debet, qui, corruptis jam visceribus, nequaquam servari potuit.

FINEM his imponam, postquam monuerim in casibus nonnullis utilissimum esse balsamicis, qualia sunt *thus, styrax, succinum benzoinum*, humores acres et falsos delenire ac temperare; quae in prunas injecta vaporare debent, ut fumus eorum per tubum aptum in asperam arteriam et pulmonem recipiatur¹. Scio vix in usu esse hanc medicinam, et tanquam inutilem a plerisque negligi. Quisquis autem secum reputaverit, quam longo itinere, per canales scilicet sanguinis, res hujusmodi ad pulmonem ferantur, et quam exigua illarum pars ad locum destinatum perveniat; is fane facile videbit, si qua in illis sit virtus, hac potissimum via impertiri posse.

¹ Vid. *Christophori* | *bidorum, sub finem. Londini, MDCLVI.*
Benedicti Theatrum ta-

Q^Uod eandem quoque rationem novi fumum ex *balsamo Tolutano*, more *tabaci*, per tubum commodum in pulmones inspiratum usus fuisse eximii, praecipue in sanguinis sputo.

EXIGVIS autem his suppurationibus subjungendus videtur largior, qui hoc in viscere quandoque fit, abscessus, quae *vomica* nuncupatur. Is morbus, etsi gravis sit, et in tabem saepe definat, haud tantum periculi affert, quam minores illae exulcerationes. Vidi enim, cum materiae purulentae usque adeo graveolentis et foetidae, ut adstantes cubiculum ferre non possent, libra una aut altera, admisto sanguine, tussi rejiceretur; et tamen lacteae diaetae et balsamicorum usu, interpositis pro re nata anodynis, in integram sanitatem aeger restitutus est.

HAEC de *phthisi* dicta sunt.

DVAE

DVAE autem sunt aliae *tabis* species, quae diversis modis hominem consumunt. In una corpus non alitur, et naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullisque in locum eorum subeuntibus, summa macies oritur, quam *atrophiam* nominant. Haec liquoris, qui in nervis est, vitio saepissime debetur; et *cachexiam*, quae est altera species, conjunctam habet, aut gradatim infert. In utraque propter malum corporis habitum alimenta corrumpuntur, et partes refectioem non accipiunt; ideoque vitae genus recte ordinatum, et medicamenta ex *chalybe*, quae stomachum confirment, laxata subinde alvo, apprime sunt necessaria.

IN omni denique tabe exercitationibus, et fricationibus, pro virium ratione constanter uti oportet; caeli mutatio plerumque convenit; quin et interdum longa navigatio.

vigatio. Ex nostra regione, male affecto pulmone, aptissime Ulyssiponem aut amoenissimam Neapolim itur. Equo autem vehi, dum imbecillitas id non prohibet, vel saltem curru, lectica, aut alio modo corpus movere, nunquam non expedit.

CAPVT.

~~HAEC EST APOPLEXIA~~

CAPVT II.

De morbis capitis.

SECTIO I.

Apoplexia.

CONGENERES sunt plerique capitis morbi, et a repletionem ut plurimum ortum trahunt, quorum praecipuus est apoplexia. Haec a sanguine nimis viscido, per arterias capitis tardius fluente, et fere stagnante, interdum oritur; qui perpetuo vi cordis propulsus exiles suos canales dirumpit, et in cerebrum effusus, nervorumque motibus corporis inservientium tubulos comprimens, humoris sui in eos illapsum prohibet. Saepius autem illam progignit, sine insigni canalium diruptione, liquor aquosus et rubi-

rubicundus ex sanguine profusus; aut etiam glandularum circumjacentium exsudans succus, qui tum cerebri membranas obruit, tum ventriculos ejus opplet, et spirituum animalium iter intercludit. Illam *sanguineam*, hanc *pituitosam*, appellare licebit. Priorem autem *fortem* vocavit Hippocrates, atque insanam esse dixit; alteram *levem*, curatu tamen difficilem esse monuit¹. Utriusque generis casuum quam plurimae narrationes ex libro doctissimi Wepferi, medici Scahsuniani, peti possunt². Rationes vero omnium, quae in hoc et consimilibus morbis contingunt, dilucide exposuit magnus ille rationalis medicinae auctor, Laurentius Bellini³.

¹ *Aphor. Sect. II. Aphor. 42.* | *sustulit apoplexia. Amstelædami, MDCCXXI.*

² *Vid. ipsius observationes anatomicas ex cadaveribus eorum, quos* | ³ *In libro De morbis capitis.*

DE causis externis, quales sunt ictus, lapsus ab alto, et hinc fractum calvariae os, nihil hic dicam; quoniam illae, nisi quatenus chirurgi manum requirunt, iisdem remediis curantur.

SANGVINEA autem detractiones sanguinis, tam e brachio, quam ex venis jugularibus, larga copia, saepiusque repetitas; pituitosa purgationes per alvum magis desiderat. Per magnum quoque auxilium est in venarum occipitalium incisione, quam proposuit vir cum arte anatomica tum doctrina medica insignis, Jo. Bapt. Morgagnius¹; quam et ipse quidem in maxime periclitantibus magnopere juvasse non semel expertus sum. Etenim cum venae istae intra cranium cum laterali utroque sinu communicent; illis incisis, pars sanguinis, quem in hos convectorum

¹ *Adversar. anatom. VI. animad. 73 et 74.*

erant,

erant, avertitur, et reliqua copia nonnihil minuitur, motusque per eosdem facilius peragitur. Idcirco cucurbitulae sub ipso occipitio, et ad latera colli admotae, cute scalpello profundis satis vulnusculis confisa, quo sanguis ubertim effluat, nunquam non ex usu sunt.

NEQVE alia ratione juvat, si quid juvare poterit, a nonnullis laudata, arteriarum in temporibus incisio; per hanc enim copia sanguinis in cranium derivandi minuitur. Et Galenus quidem tuto satis, et sine magno incommodo, arteriam etiam in ipso brachio incisam se vidisse testatur¹. At tantilla sane est portio, quae hac via demitur, ut magnum aliquod commodum inde sperari nequeat. Satius itaque fuerit, ut in *cephalaea* praecipit Aretaeus, *geminas pone aures arterias secare*²; ex

¹ *Method. Medend.*
Lib. v. cap. 7.

² *De morb. diuturn.*
curat. Lib. 1. cap. 2.

his enim major, quam ex eis in temporibus, profluet sanguinis in caput ruentis copia.

VESICATORIA etiam capiti, et membris omnibus, imponi debent. Cathartica vero, tam quae per os assumi, quam per alvum infundi solent (his enim semper opus est) acria, magnaue vi stimulandi ac punge-
di intestina praedita, esse oportet; sensus enim fibrarum in nervis fere deperditur.

Lethargus et *Carus* sunt leviores apoplexiae species.

SECTION II.

Paralysis.

DESINIT ut plurimum, nisi mors intercedat, apoplexia in nervorum resolutionem, quae morbi est solutio. Haec autem plerumque alterum tantum corporis latus occupat.

Quod

Quod vero observavit idem ille Morgagnius, *in opposita semper cerebri parte se, sectis apoplecticorum cadaveribus, perspexisse morbi causam*; id ipse memini me olim in nosocomio non semel comperisse.

NVLIVS jam sanguinis missionibus locus est, nec catharticis vehementioribus; calidis et modice moventibus, quale est *tinctura sacra*, alvum interdum laxare satis erit. Cumque morbus jam longus sit, pro vesicatoriis, in locis idoneis, praesertim sub occipitio, et supra scapulas, vel ferramentis candentibus, vel medicamentis causticis, ulcera, quae *fonticulos* vocant, excitare oportet. Hippocrates inunctiones minimum octo fieri praecepit, assignatis singulis suis loculis¹.

Remediis aromaticis, quae fibras roborent, adjuncto *chalybe*, res praecipue agenda est. Quinetiam pro-

¹ De morbis, Lib. II. sect. 12.

deſt torpentis aut reſoluti membri ſummam cutem exaſperare. Id optime præſtat *unguentum viride*, cui adjectus fuerit *ſpiritus vitrioli fortis* ea proportionẽ, ut ſeptima vel octava ſpiritus pars ſit; quod, ubi corpus rubere coeperit, removendum eſt, ejusque loco *unguentum ſambucinum* illinendum. Multum juvat in ætate non nimis provec̃tis frigida lavatio, calidæ vero immerſiones omnibus paralyticis nocent. Et ipſe quidem novi nonnullos, qui, cum vana medicorum ſpe deluſi ad thermaſ noſtras Bathoniẽſes proſecti eſſent, ex aqua calida egreſſi, mox iterum apoplexia correpti ſunt, ac perierunt.

OBLATA igitur hac occaſione, ſuper hiſce aquis quaedam mihi comperta in medium proferam. Virtus illarum præcipua in minerali quodam calore, quo ventriculum et
inte-

intestina foveant, mihi consistere videtur; idcirco his maxime opitulantur, qui vino, aut id genus liquoribus, cum appetitum ad cibos, tum facultatem illos concoquendi perderunt, unde quam plurima provenire mala novimus. Alienissimae autem sunt omnibus, quibus partes internae, cerebrum, pulmo, jecur, aut renes, ultra modum incalescunt. Et ob eandem causam, tametsi hae vi sua jucunda stomacho laboranti opem praebeant: saepius tamen, si diu in illarum usu persistatur, huic ipsi visceri damnum afferunt; calore illo, qui primum profuit, immodica perseverantia, ob nimiam fibrarum resolutionem, in detrimentum cedente. Id quod non raro vidi iis praesertim contingere, qui morbis conflictabantur a vitio fluidi, quod nervos irrigat, originem trahentibus.

MORBUS hic nunquam acutus, saepe longus, in senibus fere insanabilis

nabilis est. Miseram autem vitam plerumque trahit, qui illo afficitur; vis enim animi cum memoria deperditur; et luctuosum spectaculum, non jam homo, sed animal semimortuum, contremit et vacillat.

Chorea Sancti Viti.

MORBVM hunc, facie pariter ac nomine ridiculum, paralyticam affectionem esse, et frequenti lavatione frigida, medicamentisque ex *chalybe* paratis, dispelli jam olim monui¹.

SECTIONO III.

Epilepsia et Vertigo.

DE utroque hoc morbo legi velim ea, quae in alio libro tam ad recursus, quam ad remedia, spectantia fusius proposui².

¹ *De imperio solis ac lunae, edit. alter. pag. 86.* | ² *Ibidem, pag. 34. et seqq. 81. et seqq.*

Epilepsia et Vertigo. 65

MONITVM autem unum et alterum ibi dictis hic adjungere libet. Prius est, saepissime ventriculi magis, quam capitis, morbum esse vertiginem; aut saltem utramque partem simul laborare, gravato nempe biliosa et viscida colluvie intestino. Ubi id contingit; frustra sunt remedia quaecunque, nisi prius *vino ipecacoanbae*, aut alio quodam vomitiones proritante medicamento, onere suo levatum fuerit viscus. Postea vero appetitum simul et ciborum concoctionem optime juvabit *elixir vitrioli Mynsichti*, ex aqua fontana, hora una vel altera ante et post prandium, assumptum.

ALTERVM, quod addi velim, hoc est, *corticem* scilicet *Peruvianum*, conjuncto remedio morbo accommodato, saepe multum prodesse, in primis si hoc modo assumatur: R. *corticis Peruvian.* ʒi. *rad. valerian.*

I

sylv.

66   *Epilepsia et Vertigo.*

sylv. pulv. ʒi i. syr. e cort. aurant. q. s. f. electarium. Hujus, praemissis debitis exinationibus, devoret aeger bolum pondo ʒj. mane et vespere, tribus mensibus continuis; deinde repetat triduo, vel quatrinduo, ante novam plenamque lunam.

Tetanus.

RARVS iste affectus est, musculorum scilicet universi corporis, praeter naturam facta, validissima convulsio. Iis igitur cedit remediis, quae in epilepsia proficiunt.

CAPVT

CAPV T. III.

De insania.

NVLLVS morbus insania magis pertimescendus est. Quid enim miserius, quam hominem ratione et intelligentia privari; in alios more ferarum saevire; compedibus, vinculis, et plagis, ne vel sibi vel alteri noceat, coërceri: aut, mutata rerum facie, demisso animo moestum esse; vanis imaginibus assidue terreri; spectra sibi adstantia fingere; et peracta continuis anxietatibus hac vita, poenas aeternas (quod interdum fit) post mortem secuturas horrere? Quibus omnibus illud accedit miserandum, quod difficillime curationem accipiat haec calamitas. Caeterum quo dilucidi-

us intelligantur ea, quae de hoc morbo experientia doctus exponenda habeo, pauca quaedam de illius natura praefari libet.

FREQUENTISSIMA hujus mali causa est nimia animi intentio, diuque una aliqua in re, etiam cum jucunda sit, defixa cogitatio. Haec enim, cum sola est, mentem perturbare potest, ut in literarum studiis videmus; ubi vero animi motus accesserint, ut spes, metus, ira, et alii id genus affectus, gravior multo fit morbus: et pro causae natura, maxime vero prout ingenium ejus, qui laborat, ad has aut illas affectiones proclivius erit, dementia vel cum tristitia, vel cum furore, hominem occupat. Attamen nihil ita mentem pervertit, ut amor et religio: religionem dico falsam et inanem. In amore insunt spes, timor, suspiciones, et interdum ab his
I ira

ira ac odium. Religio ista vanis terroribus, et suppliciorum perferendorum imaginibus, animum implet ac distrahit. Hinc evenit, ut amantes magis cum furore, religiosi cum moerore, insaniant.

AT commutantur tamen, et varie commiscentur, hae affectiones.

MAXIME autem insanit homo, ubi contrariis motionibus mens simul agitur; ut cum ira et metus eodem tempore occupant, aut gaudio et tristitia perturbatur animus; diverse enim trahitur isto modo affectus, et misere laceratus se dedit.

SCIMVS id omnes, ita comparatam esse fabricam nostram, ut, quaecunque rerum species, quae prodesse aut nocere nobis possint, menti se offerunt, subitas affectiones, iisque motiones in corpore consentaneas, necessario concitent. Ita laetitia, moeror, spes, metus, cupiditas, ira,
etiam

etiam nobis invitis, sanguinem et humores agitando corpus commutant et impellunt. Eodem redit, verae an fictae sint istae imagines, modo mens in eas intenta et infixae, iisdem diu fuerit addicta; quin et fortius percellere et irritare animum imaginaria, quam vera mala, saepissime comperimus. Ita quam falso sibi instantem quis fingit, illa, quae revera affligit, adeo intolerabilior est paupertas, ut non raro ad mortem sibi nefarie consciscendam meticulosos adducat. Usque adeo miseris patet nostra omnis vita!

INSTRUMENTVM harum omnium motionum, tam mentis quam corporis, est fluidum illud subtilissimum nervis infusum, quod *spiritus animales* vulgo appellant. De huius autem natura nos jam olim conjecturam fecimus¹, ostendimusque

¹ Vid. *Introduction* | *sons, edit. 3.*
to the *Essays on poi-*

ipsum interdum mutationes suas subire; cujus quidem rei documentum insigne dat hic, de quo nunc agitur, morbus.

INSANIAE duo genera describunt auctores, quorum utrumque est constans error mentis sine magna febre; alterum cum furore et audacia, alterum cum tristitia et metu; quorum illud *maniam*, hoc *melancholiam* appellant. Haec autem gradu tantum, ut plurimum, differunt. Melancholia enim nunc citius, nunc tardius, in maniam saepissime transit; et, remittente furore, gravior fere redit tristitia: hinc furibundi omnes sunt timidi et pusillanimes. Id quod in curationibus observasse permagni usus est. Ipsos autem spiritus animales diversas, et a natura sua alienas, proprietates in omni dementia, ut dixi, acquirere facile demonstratur. Attamen illud
ma-

maxime mirandum est in hac aegritudine, quod non tantum ea laborantes aliis morbis immunes saepe conservat; sed et ubi quemquam occupat illis implicitum, ita quasi totum hominem sibi assumit et vindicat, ut eos non raro depellat ac profliget. Neque id in levibus solum valetudinibus contingit; sed etiam in gravioribus, et quae magnum alias periculum afferre possent: ut dicere hic liceat,

Aliquisque malo fuit usus in illo.

Dvo, quae hanc rem confirmant, insignia exempla me vidisse memini. Virginem curabam annos natam circiter viginti, mente satis alacrem, corpore nimis imbecillam; quae ex malo habitu diu protracto in hydropem abdominis inciderat, marcescentibus interim membris. Cum, remediis quibuscunque frustra tentatis, spes nulla salutis affulgeret; super-

supervenit repente, nescio qua de causa, insania cum maximis anxietatibus et vanissimis animi terroribus; se enim in iudicium vocandam esse ob crimen laesae majestatis, et capite plectendam imaginabatur. Interea corpus vires acquirere, et ventris tumor subsidere cernebatur; ita ut brevi valentiorē medicinam, utrique morbo convenientem, ferre posse videretur. Idcirco vomitu, purgatione per alvum, et medicamentis, tum quae urinam cient, tum quae stomachum juvant, ita res agebatur, ut post aliquot menses mens sana sano cum corpore rediret.

ALTER, quem dixi, morbus, a priore quodam modo diversus, virginem etiam afflixit; quae annum agens vicesimum et octavum sputo sanguinis, ex pulmone cum tussi perpetuo fere prorumpentis, vexabatur.

K

Ita-

Itaque missus est e brachio copia sanguinis, altero quoque die, ad quinque aut sex vices. Minuebatur hinc, non tamen cessabat malum; et transactis duobus mensibus, supervenit febris hectica, siti, calore, et nocturnis sudoribus comitata; cum summa macie, viscidaeque ac tenacis materiae frequenti exscreatione, quae ex faucium et pulmonis glandulis ferebatur, intermixtis hic illic puris flavi portiunculis. Instabat jam vera phthisis, et mors praeforibus adesse videbatur. Aegra igitur de animae salute sollicita esse coepit. Praesto erant sacerdotes, qui cum viam ad caelum munire deberent, asperam contra et difficilem illam monstrabant, cum precibus, jeuniis, animique angoribus calcandam; quasi nimirum vitae futurae felicitas infelicitatibus et aerumnis praesentis vitae tota esset redimenda. Quid tandem fit? Misellam,

lam, sacris terroribus victam, brevi invasit religiosa dementia; nocte dieque oculis obversabantur daemonum species, flammae sulphureae, et poenarum apud inferos aeternarum horrendae imagines. Ab hoc autem tempore evanescere indies coeperunt, quae morbus antecedens secum attulerat, incommoda; decrescere calor febrilis, sputum fisti, minui sudores, et habitus totus ita in meliorem verti, ut, quo minus mens corpori regendo par erat, eo magis vires officiis vitae sufficere viderentur. At paucos post dies prorsus melancholica evasit. Morbus igitur exinanitionibus, prout vires ferre poterant, et idoneis remediis ita oppugnabatur, ut sanitatis integrae spes aliqua ostenderetur. At, proh dolor! postquam tres menses fere sunt elapsi, febre hectica cum pulmonis exulceratione reversa, ta-

be confecta perijt meliori fato, ut visa est, digna puella.

Totvs ergo in vi imaginandi consistit hic morbus. Laetificae enim aut horrificae species menti repraesentantur, quas more naturae consueto motiones corporis, quae cum illis conveniunt et quasi cohaerent, necessitate quadam consequuntur. Hinc bruta etiam animantia interdum insaniunt, quippe quae (quicquid contra insani quidam dicant philosophi) ratione aliqua naturae suae convenienti utuntur.

PERMAGNAM fane esse hujus facultatis potentiam quotidie experimur. Quid enim mirabilius, quam hominem in canem aut lupum converti, firmis adhuc viribus mortuum et cum mortuis versari, caput vitreum aut fictile gerere, se existimare? Haec tamen, et sexcenta similia, interdum evenire cernimus. Illud autem

autem magis adhuc mirum, et pene incredibile, quod gravidis saepe contingit. Notum est enim illas, cum forte malacia tentantur, non raro fructus aut cibi alicujus, quem frustra appetiverant, notis corpus foetus, quem in utero gestant, deformare, per omnem vitam aliquando duraturis. Mirifica quidem haec sunt; at prodigii prorsus simile est, quod ex narratione viri in mentis humanae facultatibus investigandis perspicacissimi, Malebranchii, adjungam¹. Erat in nosocomio Parisiensi incurabilium dicto juvenis ab infantia mentis inops, cujus brachia et crura iis in locis disrupta videbantur, quibus in illa regione morte damnatis membra ista ferreo vecte contundere mos est. Misellus iste per annos viginti vitam protraxit, concurrentibus ad eum visendum

¹ Vid. *Recherche de la vérité*. Tom. I. Liv. II. | chap. 7.

philosophis et medicis, qui manibus suis ossium, quae dehiscabant, cava et hiatus contrectabant. Non diu autem latuit infelicitis hujus eventus causa; mox enim compertum fuit matrem, dum puerum illum in utero ferret, terribili spectaculo interfuisse, cum fons quidam eo, quod dixi, mortis genere plecteretur. Perterrefactam fuisse, facile est credere; quibus autem modis vis ipsius imaginandi damnum tale foetui impertire posset, scire difficile. Ingeniose, ut solet, conjecturas suas super hac re persequitur Malebranchius. Sensum quendam internum esse dicit imaginandi facultatem, quae omnis spirituum animalium ope peragitur; foetum vero corporis materni partem censerì debere, ita ut, quicquid patitur pars aliqua matris, idem occulta quadam communicatione in partem foetus congruentem transeat. Perculsa itaque hor-

horrendo viso praegnans dolorem, fortassis et fibrarum distractionem, iisdem in membris pertulit, quae fracta spectavit in fonte; firmiora vero ipsius ossa resistere poterant illi injuriae, cum eadem in tenerrimo infante vix dum formata facile dirumpebantur, nunquam denuo conjungenda. Attamen siue hac, siue alia quacunque via, res acciderit, imaginandi virtutem mirifice corpus afficere luculenter demonstrat.

HABD immerito quoque id mirum videatur, quod immodicum gaudium nimis diu protractum, pariter cum anxietate et moerore, mentem pervertat. Hoc, ut videtur, eam ob causam fit, quod jucundae imagines, quae menti perpetim obversantur, ad alias res eam attendere non sinunt; unde cum mille modis a speciebus, quae necessario assidue occurrunt, interpelletur et avocetur,

cetur, turbæ oriuntur, quæ animum transversum agunt et pessundant. His accedit sollicitudo et metus, ne felicem hunc rerum statum improvisa aliqua fortunæ adversæ clades evertat. Audivi olim Haleum, in nosocomio mente captorum Londinensi medicum experientissimum, haud semel dicentem, anno MDCGXX civium nostrorum fortunis adeo infausto (quo societas ad commercium per Mare Australe promovendum instituta artibus dolosis ad lucrum faciendum viam invenit) se multo plures curæ suæ commissos tractasse; quos ad immensas opes evexerat fortunæ favor, quam quos iniqua fors ad miseriam et pauperiem redegerat. Usque adeo mentem corrumpit insatiabilis avaritia, et auri sacra fames!

ISTVD autem est adhuc mirabilius, quod insani, in primis melancholici,

lici, magnopere interdum sibi in animum inducunt, ut ea faciant, quae maximum dolorem (quo nihil naturae nostrae magis inimicum est) corpori adferunt. Cibos fame fere enecti, perinde ac si venenum offerretur, averfantur; distentam etiam vesicam exonerare nolunt, summo cum cruciatu per integrum diem, vel diutius, urinam supprimentes. Istiusmodi in casibus mens a sensibus quodammodo avocari videtur, dum interim non potest non sentiri dolor; miser autem animum ad ea attendere, quae intus in corpore geruntur, obstinate renuit. Et verisimile est vanas quasdam imagines illum accepisse, quae dolorem, quo cruciatur, perferre cogant: quales sunt, ni id faciat, se graviora passurum; hunc vero jussu divino in poenam peccatorum sibi immitti, aut daemonis inevitabili potentia, aut veneficio quodam effici; et id genus

L

innu-

innumerae. Nihil enim est tam incredibiliter ineptum, atque a ratione alienum, quin in laesam imaginationem cadere possit.

VERUNTAMEN, ut ad curam tanti huiusce mali tandem deveniam, illud ante omnia medicum considerare oportet, quas exinanitiones ferre possit aeger: siquidem omnibus fere modis demenda est materia, modo vires id finant; sin illae sint imbecilles, cibis idoneis et medicamentis primum confirmandae erunt, usque dum pati medicinam tuto possint. Nam haud raro evenit, ut, nimium exhaustis humoribus, furori succedat insanabilis animi dejectio et melancholia; qua oppressus aeger in perpetuis anxietatibus et moestitia vitam transigit, heu! nimis ut plurimum longam. Diutissime enim magna ex parte vivunt insani. Modi autem praecipui, qui demen-

demendae hujus morbi materiae conveniunt, sunt sanguinis missio, vomitus, alvi purgationes, et urinae fluxus. De hisce igitur singulis aliquid proponam.

SANGVIS commodissime detrahitur aut ex brachio, aut ex vena jugulari, interdum etiam per cucurbitulas occipitio inciso admotas; nimirum si quando capitis dolor urgeat, aut ultra exauriri per venas sanguinem vires minime patiantur.

VOMITVS optime excitatur *vino ipecacoanbae* in infirmioribus; in robustioribus vero *inctura veratri*, aut *vino antimoniali*.

ALVI dejectiones moliri commodissimum est *belleboro nigro*; aut *infuso senae*, adjuncta *inctura jalapii*; aut denique *aloe*, si forte mensium in foeminis, vel haemorrhoidum in viris, suppressio sanguinis per na-

turales hâsce vias profusionem destitueret. Has vero omnes exinanitiones, tum quae per vomitum, tum quae per dejectiones fiunt, aegrum frequenter repetere oportet; ita ut per vices aliae aliis interponantur. Neque illud addere alienum est, valentiora plerumque medicamenta requirere hunc morbum, cum nervi haud facile hic irritentur.

MAIORIS autem momenti est, quam vulgo existimatur, per renes depletio, praesertim cum furor conjunctum habet febrilem ardorem. Melancholicis enim parum prodest, quos ut plurimum nimis largum urinae profluvium sollicitat. Diuretica autem hic aptissima sunt *salia ex lixiviiis herbarum crematarum parata*, et *sal diureticus* dictus; quorum alterutrum per vices exhibere licebit, idque portione satis larga.

CVM

CVM illis, quae morbum minuunt, adnumeranda forsan videbuntur emplastra vesicatoria capiti admota; quae tamen nimia irritatione nocere potius, quam juvare, saepe deprehendi. Magis conveniet veterum more caput ad cutem tondere; deinde *aceto*, in quo *rosar. flores*, aut *hederæ terrestris folia* infusa sint, frequenter fovere et madefacere; item *setaceum*, quod barbara voce chirurgi appellant, sub occipite apponere. Illud autem hoc modo efficitur: Funiculus ex filis sat multis sericeis acus foraminis inditur; dein, facta perforatione, subter cutem transversus conjicitur, sic ut spatium duorum fere digitorum comprehendat; tum per aliud, cuspidē acus factum, vulnusculem educitur. Illinendus autem est unguento aliquo digestivo, et quotidie movendus, quo ex ulcere pus exeat, Nihilominus tamen in longo morbo vesicatoria interdum proficiunt.

INTER-

INTEREA dum hisce modis expelluntur noxii humores, iis etiam remediis, pugnandum est, quae corpus immutant. Diaeta tenuis esse debet, ex jusculis maxime *farinae avenaceae*, aut *hordei*; et cibis ex media matéria. Alendum enim corpus est, ne vires deficient, et detractionibus necessariis ferendis impares evadant.

MEDICAMENTA plurima apud auctores, cum veteres tum recentiores, commendantur; quorum alia maniacis, alia melancholicis conveniunt; utraque autem eo collineant, ut bilem corrigant; quae acris primum, deinde viscida, et picis instar atra fit. Quin et sanguinis ipsius habitus in hoc morbo crassus est, et tenax, nigroque colore; unde incisa cadavera cerebrum ficcum, et tantum non friabile, sanguinisque canales atro ac lento cruore disten-

tos

tos ostendunt. Illud autem animadvertere ex usu erit, pleraque, quae ad humorum vitium emendandum apta sunt, medicamina vi aliqua exilissimos glandularum meatus aperiendi, et subtilissimos liquores e corpore propellendi pollere. Hujus generis sunt gummi graveolentia, in primis *asa foetida*, *myrrha*, *castoreum Russicum*, et *camphora*; quam vi etiam anodyna pollere, et certius tutiusque, quam ipsum *opium*, somnum arcessere, nonnulli auctores experti affirmant. Melancholicis etiam convenientissima sunt quaecunque e *ferro* parata. Plurimum denique juvat, in furoribus praesertim, aegrum balneo frigido frequenter immergere. *Capiti* enim, ut monet Celsus, *nihil aeque prodest, atque aqua frigida*.

RESTAT adhuc, ut quomodo continendi sint insani proponam, quo

¹ *Lib. I. cap. 6.*

nihil ad sanitatem plus confert. Et alia quidem ratione in maniacis, alia in melancholicis, opus est. Illorum reprimenda audacia; horum spes excitanda est, et erigendus animus. Neque tamen illos, qui violentius se gerunt, asperioribus onerare coërcitionibus, et verberibus mul-
tare, necesse est, cum satis sit vincire; meticulosi enim sunt, ut jam dixi, omnes, et cum per tempus aliquod superatos se senserint, manus facile dant in posterum, neque vel sibi vel aliis vim inferre audent.

DIFFICILIOR res est cum iis, qui aut cum nimia tristitia, aut nimia hilaritate desipiunt; quorum animis pro cujusque natura medicum se accommodare necesse est. Aliorum igitur risus intempestivus ob-
jurgatione et minis prohibendus est; aliorum tristes cogitationes discutiendae, ad quod symphoniae et
ludi,

ludi, quibus olim delectabantur, multum saepe valent. Et musica quidem quomodo corpus pariter ac animum afficiendo juvet, jam olim explicui¹.

ILLEVD autem perpetuo servandum est, ut imaginibus, quae diu occuparunt, aliae contrariae menti adferantur, quo novis cogitationibus paulatim se assuescat. Ut enim in corpore, morbo aut exercitiis fracto, imperanda est quies et laboris intermissio; sic animum a vanis, quas accepit, speciebus omnibus modis abduci oportet. Id autem consequemur, si ad ea, quae diversis motionibus exercent, convertamus. Idcirco in falsis timoribus, qui longum inhaeserunt, veris periculis terrefacere, et pavorem incutere, nonnunquam prodest. Hi autem veri terrores falso-

¹ *Mechanical account of poisons, Essay I II.* | facientia dixit *Aretaeus, De curat. acutor.*
Vid. etiam, quae huc | *Lib. I.*

rum istorum natura dissimiles esse debent, ut mentem diverso modo exagitent. Mens enim quiescere nescit, curis vero et sollicitudine vacua esse potest, et mutatio idearum pro oblectamento et studiorum intermissione est habenda; pariter ac membrorum muscoli, uno aliquo labore fatigati, ad alias actiones conversi refocillantur.

CORPORIS exercitationes nunquam negligendae sunt. Ambulare; equo vehi; pila, globis, ludisve similibus uti; natare; quin et terra marique peregrinari, multum juvat: hisce enim tum fabricae universae robur confirmatur, tum assidua rerum objectarum permutatione mens ad se rediens sapere discit.

UNICAM tantum animadversionem haecenus dictis adjiciam. Anodyna medicamenta ad somnum ar-

cessendum rarissime in hoc morbo
juvant. Nihilominus autem in casu-
bus nonnullis; ut in magnis animi
terroribus, aut ubi per longam soli-
citudinem, vel tristitiam, pervigi-
lio fatigatus est aeger; illa experiri
non alienum est. Neque tamen diu
in his persistendum; non raro enim,
etiam cum somnum inducant, ex-
pergiscitur laborans, terrificis ima-
ginibus gravius quam antea tentatus.

FINEM dicendi faciam, postquam
monuero, nullo in morbo majorem
de iterato in aegritudinem lapsu
esse metum: quo circa, quaecun-
que proposuimus auxilia, sive ad
medicinam, sive ad diaetam, et vi-
vendi morem pertinent; ea omnia,
etiam cum jam convaluerit aeger,
ad satis longum tempus per inter-
valla in usum revocari debent.

CAPVT IV.

De angina.

ANGINAE varias species diligenter exposuerunt auctores medici; at tres tamen, quae sunt omnium acutissimae et maxime perniciosae, non satis pro morbi natura dilucide explanarunt. Harum primam *aquosam*, alteram *tonsillarum gangraenam*, tertiam *faucium strangulationem* appellare licet.

IN prima igitur oris, palati, et vicinarum partium glandulae distenduntur et tumescunt. In altera tonsillas occupat inflammatio sine perfecta suppuratione; illae tument, et indurescunt; illico fit gangraena, quae, nisi citissime succurratur, est lethalis. In tertia, nervis omnibus convulsione distentis, aeger subito concidit mortuus. Tertiam hanc

hanc speciem ipse semel vidi; et licet bis sex horarum spatio detra-ctus fuerat largissime sanguis, nihil profuit tanta exinanitio. Incisae autem post mortem fauces ne minimam quidem tumoris, vel inflammationis, in glandulis aut musculis notam ostendebant; sanguine vero crassiori turgidae arteriae, venaque omnes, ubique prominebant. Morbum hunc, etsi rarus sit, descripsit Hippocrates. *Ex anginis, inquit, gravissimae sunt, et celerrime interimunt, quae neque in faucibus, neque in cer-vice, quidquam conspicuum faciunt; plurimum vero dolores et orthopnoeae inducunt*¹. Praeceptum autem in omnibus hisce malis est periculum, cui non uno modo occurrere oportet.

MEMINI, elapsis jam aliquot annis, apud Wallenses, in locis praesertim mari vicinis, in febris popu-

¹ In *Prognostic*.

laris modum saevisse aquosam istam luem, multosque intra biduum aut triduum ea correptos periisse. Medico cuidam illic degenti rogatus consilium dedi, ut, misso quam primum copia satis larga sanguine, et laxata vel clystere, vel, si id fieri posset, leni potione alvo, emplastra vesicatoria sub mento et ad latera colli admoveret; sin autem per haec parum proficeretur, ut in palato circa uvam, venasque sub lingua, plagis satis altis vulnera infligeret, quibus morbus erumperet. Interim febris causa ter die quaterve assumendum suasi pulverem, ex *pulvere contrayervae composito*, et *nitro purissimo*, pari portione confectum. Illa cura quam plurimis saluti fuit.

IN tonsillarum gangraena, detracto primum sanguine, et lotionibus ducta alvo, unicum remedium est, glandulas hasce tribus quatuorve in
locis

locis vulneribus satis profundis scal-
pello incidere, quae *melle rosaceo*,
adjecta *mellis Aegyptiaci* aliqua por-
tione, sunt curanda; interim tamen
os faucesque *hordei* et *ficuum decocto*
colluere oportet. Haec autem in
principio morbi fieri convenit; post
biduum enim aut triduum ad gu-
lam serpit malum, et exitiale est.
Vidi nonnullos hac medendi via sal-
vos evasisse; alios vero, in quibus
ea neglecta aut fero tentata fuerat,
periisse: cum medici interim ad-
stantes, quoniam calor febrilis im-
minutus videbatur, nihil periculi
subesse, et rem in vado esse, existi-
marent; qui animadvertisse certe
debuerant, pulsum aegri vacillan-
tem, summam inquietudinem, et
sudores frigidos se invicem excipien-
tes, instantis fati praenuncios esse.

MORBUS iste pueros praecipue
infestat, cujus descriptionem accu-
ratissime,

ratissime, ut omnia, tradidit Aretaeus¹; quam commentario luculento illustravit doctissimus Severinus, *παϊδαρχόνην λοιμώδην* vocans, atque hanc ipsam, quam proposui, medicinam commendans²: quin et eandem olim executus est Latinus Hippocrates, Celsus³.

STRANGVLATIO faucium, quam tertiam anginae perniciosae speciem dixi, si praevideri possit, depletionibus omnis generis praecaveri debet; sanguinis scilicet detractio- nibus, purgationibus, emplastris ve- ficatoriis, fonticulis, medicamentis- que urinam moventibus. Neque etiam inutilis est abstinentia, mode- ratio nimirum in cibo et potu.

¹ De causis et signis mor-
borum acutorum, Lib. I.
cap. 9.

² Diatriba De pesti-
lente ac praefocante pu-

eros abscessu, Operi De
recondita abscessuum na-
tura adjuncta. Franco-
furti, MDCXLIII.

³ Lib. VI. cap. 10.

CAPUT V.

*De morbis pectoris.**De asthma.*

DIFFICULTATEM spirandi plurimae, eaeque inter se multum diversae, causae efficiunt. Quid enim facit, ut circumfusus aer solito minus prompte in pulmonis intima penetret, morbum hunc concitat. Ad respirationem autem in primis necessarium est, ut thorax dilatetur; quod septi transversi, musculorum intercostalium, et illorum, qui abdomini incumbunt, motionibus peragitur. Juxta illud, opus est aërem in asperam arteriam recipi; cum hujus igitur meatus tumore, vel humoribus viscidioribus, sunt interclusi, spiritus aegre trahitur. Deinde ipsius spirabilis elementi ratio

N

hic

hic habenda est; si enim gravius solito aut levius sit, visceris hujus vesiculas, in quas irruit, haud satis magna vi distendit. Sensus etiam ipsius pulmonis non raro hanc aegritudinem infert. Vidi nempe nonnullos, qui cum sub crasso urbis aethere satis commode agerent, rus petentes ab aëre sereno, qui plerisque hoc incommodo laborantibus levamen efficit, in gravissimam dyspnoeam sunt delapsi. Respirationis denique impedimentis adnumerari debet sanguinis per pulmonem difficilis transitus. Id autem variis modis evenire posse manifestum est; tam scilicet ipsius cordis, quam sanguinis vitio. Cordis vis debilior sanguinem minus propellit; hic vero, si forte nimis crassus fuerit, aegrius movetur, et in canalibus suis quodammodo haerens aëris officium perturbat et moratur. Plures morbi hujusce causae enumerari possint; sed istae sunt praecipuae, quarum

rum aliae aliis conjunctae ineluctabile interdum exitium procreant.

MULTIPLEX hoc malum multiplicem postulat medicinam ; in omni autem ejus genere auxilium est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractioe. Neque id satis est: vomitus etiam, si pituita tenax pulmonem aut ventriculum gravat, apprime utilis est ; et is quidem frequenter repetitus. Alvum laxam habere oportet, quae catharticis tamen vehementioribus minime sollicitanda est ; satis plerumque ad hanc rem erit singulis noctibus pilulas dare, ex paribus portionibus *pilulae Rusi* et *gummi ammoniaci* confectas. Aegro cibus et potionibus flatulentis quibusvis omnino interdicare oportet. Exercitationibus fere ad lassitudinem ; et fricationibus, praecipue inferiorum partium, et per se ipsum, et per alios, usque ad sudorem fere utendum est.

IN ipsis accessionibus, quantum potest, spiritus angustiam levare oportet. Id faciunt, si humores visceridi sunt et tenaces, *oxymel scilliticum aquae cinnamomi simplici* commistum; *allium*, sive crudum, sive conditum. Sin autem nervorum liquor in culpa est, gummi omnia graveolentia, in primis *lac ammoniaci* dictum conveniunt. At meminisse convenit, anodyna remedia, quae in priore casu pestifera sunt, in hoc plurimum proficere, *salibus*, nempe, aut *spiritibus volatilibus* dictis, conjuncta; inter hujusmodi vero compositiones non alia praestantior est illa, quae nomine *elixiris paeonici* prostat.

SED enim cum nonnulli, vitio aliquo corporis aut humorum, levissimis quibuscvis de causis in hunc morbum incidant; quibus modis eum praecavere oporteat, dicendum est.

Ratio

Ratio igitur cum temperamenti aegrotantis, tum ipsius morbi naturae, hic haberi debet. Illud, si calidum sit, refrigerantia et acidamitiora tamen, postulat; inter quae praestant *acetum* et *oxymelita* quaecunque. Sin corporis constitutio sit frigidior, calefacientia nonnulla usui erunt; qualia sunt, *radix enulae campanae*, *zedoariae*, *sagapenum*, *myrrha*, et confimilia. Vomitus in utroque subinde ciere convenit; alvumque lenibus catharticis, quae non nimis sollicitent, quale est *sal Glauberi* dictum, subducere. Aqua pro potu commodissima est, adjecto vini paululo.

QVONIAM autem in omni hoc morbo sanguis plus minus effervesceat, huic excandescenciae nobili illo remedio *cortice Peruviano*, iis praesertim temporibus assumpto, quibus recur-

recurrere soleat difficultas respirandi, occurrere optimum erit. Et novi quidem illum, commisto *cinnabari antimonii*, nonnunquam insigniter profuisse.

POSTREMO id minime praetermitti debet, quod fonticuli, quos vocant, supra scapulas iusti suspiriosis quibuscunque sint auxilio. Et hos quidem non solum humores emittendo, sed et distensionem nervorum nimiam minuendo, tam in hoc, quam in aliis quibusdam morbis prodesse, fas est credere.

CAUTE tamen in his omnibus agere oportet. A nimis frequentibus sanguinis detractionibus hydropis metus est. Senibus nocet nimia aquae potio. Exercitationes vehementiores spiritum angustum faciunt. Magna denique acidorum copia fibrillas nervorum constringendo anhelitum difficilem reddit. Ita modus

dus etiam in ipsa medicina servan-
dus est.

DE hoc autem, simulque de aliis
pectoris morbis, consuli velim Lau-
rentium Bellini *De morbis capitis,*
pectoris, etc.

CAPVT

CAPUT VI.

De morbis cordis.

COR, motuum omnium animalium instrumentum primum, vitaeque nostrae quasi principium et fons, cum musculus sit, vel potius plurium musculorum congeries; iisdem, quibus alii corporis muscoli, patet incommodis.

AFFECTIO autem, qua frequentissime laborat, est *palpitatio*, unde per exiguum temporis spatium motus ejus interrumpitur. Ex causis admodum variis haec ortum habet. Nonnunquam enim resolutae fibrae haud satis valido impetu sanguinem propellunt. Interdum polypus, in ventriculis aut auriculis haerens, vim
ejus

ejus eludit. Alias evenit, ut spissior simul et copiosior sanguis difficulter in canales suos feratur. Item aqua in pericardio abundante (quod raro tamen accidit) musculi hujus motus impediri potest. Concreta quoque lapidea illum turbant. Est etiam, ubi tendines in ductuum orificiis, in senibus praesertim, osseam duritiem acquisiverint; quo, amissa vi elastica, motui protrudenti nimis resistitur. Nec praeterire oportet, quod sanguinis etiam inopia morbum hunc facere possit. Hinc enim fit, ut spiritus animales minus, quam par est, in cerebro secernantur; unde prohibetur cordis contractio, pulsusque fit intermissio.

Non est autem alienum hic adnotare, affectionem hanc plerumque esse convulsionem; qua, cum cor sanguinem uno nisu non satis propellere potest, vim suam repetere
O debet:

debet: documento sane insigni, sicut ante exposui, motus etiam istos, qui non voluntarii dicuntur, ab animo nostro regi et mutari¹.

ILLUD denique praesagitionis loco adjungendum videtur; quod violenter infestans, et saepius recurrens, hoc malum in *syncopen* tandem, seu fatalem virium defectum (quam alteram cordis affectionem censent auctores) plerumque definit.

TOT variis casibus medelam etiam variam accommodare oportet. Illud autem in universis tenendum est, nisi vires sint admodum imbecillae, sanguinem detrahi posse; quo, cum debilior sit ad propellendum vis cordis, minuatur liquoris propellendi pondus. Et quidem non raro a plenitudine etiam oriri non tantum cordis palpitationem, sed et ipsam *syncopen*, animadvertimus; ita

¹ Vid. *Introductionem*.

soliti cujusvis fluxus suppressioni, ut ex naribus aut haemorrhoidibus, frequenter succedit praeceptis iste virium lapsus; unde ad praecavendum hoc malum utilissima certe erit sanguinis missio. Vix autem aliae quaevis exinanitiones ferri possunt. Resolutio fibrarum ea, quae in capite *De paralyti* sunt exposita, desiderat. Crassior sanguis, qui polypum generat, medicamentis attenuantibus, qualia sunt spiritus volatiles dicti, et gummi graveolentia, emendatur. Vesicatoria autem, in primis si sopor urgeat, deficiente animo, optime stimulant et languentem excitant.

C A P V T VII.

De morbis ventriculi et intestinorum.

IN morbis ventriculi et intestinorum non minus ea, quae cavere, quam quae facere oportet, proponenda habeo. Et primo quidem, quanquam pituitam viscidam, quae stomachum gravat, vomitu interdum ejicere maxime necessarium sit; frequentibus tamen vomitionibus motum illum naturalem, quo alimenta deorsum pelluntur, invertere ciborum concoctionem plurimum perturbat et impedit.

APPETITVM ad cibos acuunt herbarum amararum infusiones, et ipsam saepe concoctionem adjuvant; at metus est, ne longus illarum usus
fibras

et intestinorum. 1109

fibras musculares nimis calefaciat. Quocirca acidis quibusdam, praesertim *elixire vitrioli Mynsichtii*, illas simul adstringere non raro convenientius est; ea tamen adhibita cautione, ut, dum adhuc tenax est, quae ventriculo inhaeret pituita, illis absteineatur. Frequentissimum enim stomachi malum est, quo resolvitur; idque certe fibrarum ejus constrictionem desiderat.

SECTION I.

Alvi fluxus.

VENTRIS fluxus non difficulter coërcetur. De illo loquor, qui sine febre est; nam ubi haec adest, num morbum solvere poterit, deliberare oportet. Cum sola autem cita alvus exercet, fatis plerumque erit, assumpto semel aut bis *vino ipecacuanhae*, ventrem *rhaborbaro* aliquoties

quoties purgare; deinde aromaticis, adjuncta *creta*, aut *bolo Gallica*, intestina roborare.

Dysenteria.

DIFFICILIOR res est, ubi dysenteria, aut torminibus, intestina excruciantur. Illa enim plerumque intus exulcerantur, et cruor manat; qui modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur, simulque carnosa quaedam descendunt; frequens quoque dejiciendi est cupiditas, dolorque in ano; exiguum interim emittitur, eoque tormentum intenditur; et cum ab inflammatione oriatur hoc malum, nunquam non adest febricula.

SEMPER igitur, ut ad curationem veniam, primum sanguinem mittere expedit. Deinde vomitus utilissimus est; quem *vino ipecacoanbae*, non semel, sed ter quaterve, interpo-

terposito biduo vel triduo, elicere optimum erit.

INTER has exinanitiones, et etiam postea, adhibenda sunt medicamenta, quae fluxum cohibeant, et simul membranulas exulceratas fiant. Neque ullum remedium mihi compertum est illo praestantius, quod ex *confectione cardiaca*, et *bolo Gallica*, adjuncto *extracto Thebaico*, componitur; ita nimirum, ut illorum singulorum scrupulus unus, hujus granum unum, ter die adsumantur.

NEQUE inutiles sunt infusiones in alvum, maxime ex jusculis pinguibus, addita *theriaca Andromachi*; aut saltem *electario e scordio*; vel ex *decocto albo*, adjecto *amylo*; vel loco illius *julepo e creta*, adjunctis, ubi opus fuerit, *extracti Thebaici* granis duobus aut tribus.

ILLVD denique animadvertere ex usu erit, malum interdum corporis habitum efficere, ut haec omnia parum proficiant. Illis in casibus, non omisſis caeteris, ea, quae humores emendant, in usum vocare oportet; et quidem *rhabarbarum*, adjuncta *mercurii sexies sublimati* exigua portione, iteratis vicibus dare convenientissimum erit.

PRAETER haec incommoda, *vomica* etiam interdum, sive suppuratio interna, in ventriculo nascitur. Hoc quidem raro fit, non semel tamen accidisse vidi; cum magnam profecto sanguinis simul et purulentae materiae copiam evomebat aeger. Terret sane iste casus, at plerumque tamen non magnum periculum adfert; iisque adsumptis, quae membranas exulceratas conglutinent, in primis *balsamo Locatelli*, reddit sanitas.

SEC.

S E C T I O II.

De ileo.

ACUTISSIMVS morbus est is, quem εἰλεὸν dixerunt Graeci, Celsus *tenuioris intestini morbum* vocavit. Est autem vehemens intestini inflammatio, quae, nisi cito succurratur, brevi in gangraenam definit, et mors instat.

PROMPTISSIME igitur, et larga copia, sanguinem detrahare oportet, non semel, sed iterum, plerumque etiam tertio. Inde venter laxandus est. Id autem difficillime fit, quod acria nimis irritant, et vomitionibus rejiciuntur. Clysteribus itaque primum res agenda est, interpositis catharticis; quorum illi stimulant, haec lenia esse debent, ita ut mutuam sibi invicem operam prae-

¹ Lib. iv. cap. 13.

stent. Anodyna etiam necessaria sunt, sed cum purgantibus mista. Commodissimum igitur erit dare *extracti cathartici* scrupulum unum, adjuncto *extracti Thebaici* grano uno; et post horas aliquot cochlearia duo *infusi senae*, adjecta *tincturae senae* quarta parte, singulis vel alternis horis propinanda, usque dum dejectionum satis fuerit.

HIS si nihil proficiatur, *argentum vivum* bibendum praebere opportunum erit, quod quidem duplicem hic usum praestat; partim pondere suo inversum intestinorum motum restituendo, partimque lubricitate excrementa alvum opplentia emolliendo et deorsum propellendo. Idcirco copia satis magna id hauriendum est, librae minimum pondo; quod repetere etiam plerumque opus est. Neque diu sane tardare hoc experimentum oportet; quo-

quoniam metus est, ne, quod non raro fit, inflammationi superveniat gangraena, qua corruptis intestini tunicis, in abdomen effunditur ponderosum metallum.

NEQUE nihil denique juvant fomenta, in primis panni lanei calefacti, et *spiritu vini* madidi; aut etiam, ut praecepit Sydenhamus, *catulus vivens nudo ventri indefinenter accumbens*¹. Longe autem plus adjuvat balneo tepido corpus totum immergere. Et si nondum discussus dolor sit, cucurbitulas circa umbilicum defigere convenit, cum levibus incisionibus.

EADEM via morbum illum atrocem, quem medici Galli *colicam Pilonum*; nostrates in insulis Americanis, ubi frequentissimus est, *the dry belly ache*, appellant, curare oportet. Est enim dolor cum febre,

¹ Vid. *Oper. p. 41. Lond. MDCCV.*

et inflammatione, molestissimaque alvi astrictione conjunctus.

SECTION III.

De lumbricis.

Non raro lumbrici occupant alvum. Et horum quidem tria sunt genera, *teretes*, et *ascarides*, qui pueros; *latique*, omnium pessimi, qui adultos maxime infestant. De singulis eorum plurimi scripserunt auctores. Lati autem descriptionem, additis etiam iconibus, omnium accuratissime tradidit vir doctissimus, Daniel Clericus¹. Quum igitur medicorum quorundam de hoc animalculo, quod singulari natura praeditum videtur, errores redarguerit; quae sequuntur, ex illo excerpere libuit. Et primo quidem, hunc non

¹ *Historia naturalis* | *bricorum. Genevae,*
et medica latorum lum- | MDCCXV.

unicum esse vermem; sed plurium vermiculorum catenam, ex illo genere, quod *cucurbitinos* vocant, continuata serie aliorum aliis adnexorum, manifeste apparet. Hi autem, digiti latitudinem habentes, interdum singuli ac separati in intestinis jacent, et per alvum excernuntur. Totus denique vermis conjunctus unum caput sortitur, idque satis acutum, rostro haud abfimile; quo intestinis infixo, valde pertinaciter illic haeret, ore pro nutrimento chylum sugens.

HISCE a Clerico observatis quaedam a me usu comperta adjungam; vidi enim, et sanavi, non semel hunc morbum. Et id quidem mirum aequae et molestum est, quod utcumque medicamentorum vi vermiculorum istorum aliquot foras sint ejecti; indies tamen renascuntur, reliquisque in corpore se adjungunt, usque

usque dum ad uncum illud caput exturbatum fuerit; et tum demum simul cum eo totum animal per anum exit, multorum saepe pedum longitudine. Neque mirum sane est dolores inferre acutum illud rostrum; et hominem, cum monstroso et voracissimo hospiti alimentum assidue suppeditare debeat, macilentum fieri et contabescere.

OMNIBVS igitur modis exstirpanda est haec vermium perniciofa progenies. Idque, si teretes sint, aut ascarides, facili negotio peragitur. *Argentum vivum* quacunque forma his exitiale est; *rhabarbaro* igitur, adjuncta *mercurii dulcis sexies sublimati* exigua portione, alvum subinde purgare commodissimum erit. Diebus interjectis, *Aethiops mineralis* mane et vesperi assumptus relevet. Quin et ipsam aquam fontanam, si in aqua decoctum fuerit hoc metallum, potui

potui dare ex usu erit. Prodest etiam aquam marinam bibere. Oleum denique in alvum subter dedisse juvat.

PROPRIAM autem curationem desiderat lumbricus latus. Ego jam a multis annis hujusmodi remedium efficacissimum esse usu comperi. *Stannum rasum*, cum aequali portione *coralli rubri*, in pulverem subtilissimum teritur; hujus drachma una, cum *conserva summitatum absinthii maritimi* in bolum redacta, bis die devoranda est.

POSTREMO, quibuscunque medicamentis expugnati fuerint hi intestini hostes; iisdem identidem repetitis, ne reviviscant, cavendum est.

NON alienum erit alium etiam vermem, his, quos descripsimus, multum dissimilem, quippe qui non
4 in

in intestinis, sed in membris, sedem occupat, miraeque naturae est, hic loci memorare. Illum dico, quem Arabes *venam Medinensem*, Graeci *δρακόντιον*, Latini *dracunculum*, nominarunt. Hunc primus descripsit Avicenna, adjecta curatione¹. Textum ejus Latine vertit Georgius Hieronymus Velschius, et commentarii loco justum volumen, varia eruditione refertum, conscripsit². Breviter autem summatimque praecipua, quae apud Avicennam occurrunt, exponam. Is igitur morbum hunc fieri dixit, cum in quibusdam corporis membris pustula exoritur, quae intumescens deinde vesicam contrahit; mox, ea perforata, prodit rubri quidpiam ad nigredinem vergens, neque cessat continuo protendi; interdum motum habet vermicularem sub

¹ Lib. IV. Canon. sect. III. tract. II. cap. 21 et 22.

² Augustae Vindelicorum, MDCLXXIV.

cute, ac si is animalis motus, et vere vermis esset. Galenus autem hoc malum ulcus appellat, quod ad se nervum a propinqua parte delatum habet¹.

SED revera vermis est iste morbus, in Aethiopia, Africa, et India frequens. Est autem insectum aquaticum, quod acuto capite, et exili corpore, hominum membris, cruribus praesertim, inter lavandum se insinuat; et exiguum primo, membranas muscutorum humiditas depastum, majus fit et longius; mox rodendo cutim inflammationem cum tumore excitat, quo suppurante, caput exerit animalculum, duos saepe, aut tres, interdum et plures pedes longum.

CVRANDI viam tum internis medicamentis, tum ope externa, proponit Avicenna. Suadet autem, ut

¹ *Definit. medic.*

Q

aloe

aloe tribus diebus consequentibus quotidie unius drachmae pondere devoretur. Sin autem vermis hanc curam eludat, jamque prodierit; tunc convenit ei praeparare aliquid, cui adligetur, et supra quod blande ac paulatim ita convolvatur, ut absque disruptione ad finem usque exeat. Optimum est plumbi frustum, supra quod convolvitur, idque justè ad trahendum ponderis fiat; tum extrahatur leniter, ne abrumpatur; et quae sequuntur. Mihi olim in nosocomio hujusmodi casum intueri licuit, in nauta quodam ab Africa reverso.

CAPVT VIII.

De hydropē.

HYDROPIS tres species nominant medici, cum antiqui tum recentiores: *leucophlegmatiam*, sive *ἀνδράγνα*, hoc est, *inter cutem*; *tympanitem*; et *ascitem*. Communis omnium est humoris nimia abundantia, qui collectus tumorem facit; aut in toto corpore, ut in *leucophlegmatia*: aut in ventre, qui modo ita intenditur, ut creber intus ex spiritus motu sonus fiat, sicut in *tympanite*; ubi etiam humoris aliqua portio, ex vapore forsan condensato genita, plerumque reperitur: modo ita repletur, ut motus aquae, moto corpore aut pulsato

Q 2

manu

manu abdomine, facile sentiri possit, sicut in ascite.

SEDES leucophlegmatiae est in membrana ista, quam anatomici recentiores *adiposam*, vel potius *reticularem* seu *cellulosam*, vocant; quae membranas corporis omnes et musculos interjacet.

TYMPANITES non est unius generis. Interdum vapor in cavo ventre conclusus abdomen prorsum pellit, quod pulsatum sonitum edit. Vapor autem is halitus est visceris alicujus corrupti vitio genitus et efflatus, ideoque emissus semper foetidissimus est. Istiusmodi casus rari sunt, vidi tamen in nosocomio Divi Thomae insigne ejus exemplum. Senex erat, cui tanta cum duritie intumuit venter, ut percussus tympani in modum resonaret; nec faeces nec spiritus per alvum, propinatis licet valentissimis medicamentis cathar-

catharticis, deorsum ferebantur. Ex inciso post mortem abdomine prorupit cum sonitu halitus, qui tam gravi odore nares afficiebat, ut chirurgus se aura venenata percussum diceret. Mox foetoris hujus fons apparuit, intestinum nempe colon inflammatum, gangraena vitiatum, et ventriculo pariter corrupto adnatum. Nonnunquam autem sine putrefactione aura quaedam elastica in abdomine genita, neque exitum inveniens, vi sua membranas circumvestientes antrorsum pellit et tumefacit. Haec non in cavo ventre, sed in ipsis intestinis concluditur; quae ita distendit, ut vim suam resiliendi prorsus amittant, in immensum fere aucta illorum capacitate¹.

¹ Vid. *Memoires de l'Academie Royale*, | et *Philosophical Transactions*, Num. 414.
MDCCXIII. pag. 235.

TERTIAM hydropis speciem a-
scitem esse dixi, quae tribus modis
progignitur. Nunc enim inter ten-
dines musculorum abdominis, qui
transversales dicuntur, et peritonae-
um aqua effunditur, et illos ab
hoc disjungens inflationem efficit¹;
nunc in medium tunicarum perito-
naei (duplex enim est haec membra-
na) illapsus humor harum distensio-
ne largum sibi receptaculum for-
mat; saepissime vero colluvies aquo-
sa in amplo imi ventris spatio colli-
gitur, et stagnat. Atque hanc sane
in mortuorum cadaveribus limpidis-
simam interdum vidi, funiculis mul-
tis pellucidis, qui ex tenuibus vesi-
culis quasi concatenatis constabant,
innatantibus; quae quidem disrup-
torum canalium, quibus lymphæ cir-
cumfertur, erant tunicae, quorum
valvulae in partes eos disjunxerunt,
et hydatides dictas formarunt.

¹ Vid. *Cbeselden's Anatomy*, Book III. chap. 4.

NVLLVS autem hydrops gravior est illo, qui in foeminis ovarum conceptacula occupat. Haec enim primum indurescunt; mox inflammantur, et corrumpuntur; liquore etiam ex innumeris, qui partes haece perreptant, lymphae canaliculis erumpenti distenta, in magnam tandem molem excrescunt. Hinc rarissime cedit morbus remediis.

ET hisce praecipue modis aqua in ventre includitur, quorum omnium exempla non semel vidi; illud autem erat rarissimum, quod in nosocomio quondam sese obtulit. Vidua quaedam duorum et quadraginta annorum, quae nunquam pepererat, per annum circiter de doloribus dorsi cum difficultate urinae conquesta sensit sibi intumescere abdomen, brevique manifesta hydro-
pis ascitis signa deprehendebantur; quocirca per ventrem mittebatur

5

aqua,

U
aqua, non semel, sed ter; humore vero post singulas paracenteses cito iterum redundante, post duas vel tres hebdomadas ab ultima emissionē mortua est. Inciso cadavere, effluxit primum ex cavo, quod musculorum transversalium tendines a peritoneo sejuncti confecerant, magna aquae cōpia, admixtis multis hydatidibus largis et nondum disruptis. Dein, secto peritoneo, crassiusculi et visceridi humoris librae septem aut octo sunt eductae, quibus glandulae multae corruptae immiscebantur. Mirabamur jam nullā se in conspectum dare intestina, quae frustra quaesivimus; donec crassa membrana corii instar dissecta, ventriculū et omnia intestina simul cum omento in angustum spatium coacta, et quasi occultata, tandem reperimus. Membrana haec erat pars interior peritonei, quod duplex esse jam diximus; cujus pars exterior, quum

quum cōrium, ut notavi, prope referret, facile prima facie ita nobis imposuit, ut totum esse peritonaeum putaremus. Tres igitur, quas memoravi, hydropis ascitis species simul in hoc corpore, utili sane accommodoque exemplo, oculis subiciebantur.

PRAETER has omnes aquosas colluvies, alias etiam corporis sedes inundat non raro morbidus humor. Cerebrum et testiculi lymphā nimia replentur. Nusquam autem periculosius, quam in pectore, affligit aqua; quod illis plerumque contingit, qui diuturna spiritus difficultate laborarunt; ea in primis, quae a poly-
pis in sanguinis canalibus haerentibus nascitur, dum tenuis liquor e sanguine expressus per pulmonum membranam transudat. Hunc non semel observavi ad librae unius aut duarum mensuram, nunc in altero

R

tantum,

tantum, nunc in utroque thoracis latere, interdum etiam in ipso mediastino collectum. Etenim humor iste indies auctus, tandem pulmonum impediendo motum spiritum intercludit, et aeger improvise moritur. Nonnunquam etiam in illis, qui diuturna cordis palpitatione cum spirandi difficultate laborarunt, ipsum pericardium post mortem in immanem tumorem elatum, et magna aquae copia distentum, reperiuntur fuit.

Sed ad curationes horum morborum veniendum est. In leucophlegmatia incisio in tibiae parte interiore fieri debet, duobus super talum digitis, ita ut vulnus ad cellulosa membranam nec ultra penetret, quo per dies aliquot frequens humor feratur; crus autem interea fovere oportet decocto herbarum emollientium et calidarum, adjecto
spiritu

spiritu vinoso, cui addita sit *camphora*. Hanc medicinam non tantum in hac morbi specie, sed et in ipso ascite multum profuisse, quin et interdum sanasse, multoties expertus sum; profluente per multos dies tanta liquoris copia, ut fidem superet. Cavendum autem est, non in ea tantum incisione, sed et in omnibus, quae in quacunque corporis parte aquae educendae causa fiunt, ne nimis inde exhauriantur vires; quas aequae prostermit humor ita emissus, ac si sanguinis ipsius tantundem efflueret. Aegrum igitur quovis modo sustinere oportet, ne curatio mortem acceleret; id quod mihi videre contigit, semel quidem mea ipsius non satis caute aegroti robur aestimantis, atque iterum chirurgi temerarii culpa. At mirum tamen est, quantam aquosi laticis sic effusi jacturam cum levamine ferant interdum hydropici. Cujus

R 2

rei

rei singulare testimonium proferre libet.

FOEMINA generosa, mihi cognata, annorum fere quinquaginta, corpore firmo satis et robusto, hydropē intercute simul et ascite laborabat, ita in immensum tandem ventre distento, ut decumbens onus tam grave ferre nequiret. Cum de vita fere desperaretur, unicam spem salutis, eamque dubiam, in humoris e talo emissionē superesse dixi. Illa autem strenue repugnabat, se itineris ex misera vita magnam partem jam emensam esse clamans, neque velle regredi. At precibus demum amicorum victa cessit; itaque ex vulnuscūlo in utroque crure eo modo, quem exposui, factō profluxit decem continuis diebus aqua, ad congiū mēsuram minimum quotidie. Interea fomentis calidis, et stomachi et virium causa, parti provisum est;

est; haufitque bis die cyathum unum et alterum aquae, in qua calefacta infusa effent herbarum folia amararum; quales sunt *absinthium Romanum*, *centaurium minus*, cum radice *gentianae*, et seminibus *cardamomi minoris*, adjecto vino *chalybeato*. Singulis autem noctibus assumpfit potiunculam, mihi in frequenti usu, ad ciendas hydropicorum urinas efficacem; quae habet *oxymellis scillitic. ʒiʒs. aq. cinnamom. simpl. ʒi. sp. lavend. c. syr. e cort. aurant. singulorum ʒi. M.* Convaluit sensim, et corpus ad pristinum statum rediit. Cum autem vires id ferrent, idoneis medicamentis per alvum purgabatur. Et cathartica quidem paulo valentiora, eaque saepius repetita, desiderat hic morbus; qualia sunt in primis *elaterium*, *mercurius sexies sublimatus*, et *jalapii radix*. Haec igitur debitis intervallis interponebantur. Caetera

tera autem, quae dixi, ad longum tempus in usum assidue adhibebantur; praesertim vero diureticus ille, quem descripsi, haustus per annum integrum nunquam intermittebatur. Ab his nulla unquam valetudine per quinque annos tentata, morbo acuto tandem correpta periit. Nullus autem dubito, quin totum illud aquarum diluvium, partim ex cellulosa membrana, partim ex sacco at tendinibus musculorum abdominis et peritoneo, aut duplicis membranae peritonei distensione, formato profluxerit.

ORDO postulat, ut de tympanite jam dicam. Is igitur, quem ex putrefactione visceris alicujus oriri significavi, prorsus insanabilis est. Qui autem ex aura in ipsis intestinis genita provenit, cathartorum non nimis irritantium assiduo usu, interpositis medicamentis, quae flatus

tus discutiunt, curandus est; iis interim, quae facillime concoquuntur, in cibum assumptis. At corporis exercitatio non negligi debet. Neque inutile erit per alvum interdum infundere copiosam aquam calidam, atque illam recipere; simulque, quod praecepit Celsus, fermentis candentibus ventrem pluribus locis exulcerare, et ulcera fervare diutius¹. Sin autem hoc crudele videatur, vesicatoria abdomini imponere, et per intervalla repetere, in rem erit.

DIRVS semper morbus est hydrops ascites; sive extra peritonaeum ratione jam dicta, sive intra illud, sive denique in ventris cavo aqua abundat. Caeterum quas exinanitiones ferre possit aeger, in primis considerare hic oportet. Ubi enim fractae sunt vires, nocet vehe-

¹ *Lib. III. cap. 21.*

mens per alvum purgatio; et quo plus humoris ex intestinis ejicitur, eo major ipsius copia brevi in ventrem refluit. Cum id fieri animadvertit medicus, desistere debet, et per iter urinae superabundantem aquam foras propellere. Incertae autem virtutis sunt in hisce casibus medicamenta quaecunque, etiam illa, quae praestantissima censentur diuretica; quae in hoc enim respondent, in illo spem fallunt; aliud igitur atque aliud tentandum est. Ut plurimum vero ex *radice scillae* parata omnium sunt efficacissima. Horum praecipua sunt, quam ex *oxymelle* proposui, potio: aut ipsius *radicis* recentis exigua portio, grana nimirum quinque aut sex; quae cum *pulver. ari compos. Æss. rad. zingib. gran. vque* contundere, et cum *syrup. e cort. aurant.* in bolum cogere conveniet, singulis diebus mane devorandum: aut *acetum* de-

nique *scilliticum*, quod stomacho minus ingratum erit, et ad propositum valentius, si hac via exhibeatur: *Succ. limon.* ʒvi. *sal. absinth.* ʒss. miscentur; adjiciuntur *aq. cinnamom. simpl.* ʒi ss. *syrup. e cortic. aurant.* ʒi. *aq. menth. piperit. spirituos.* ʒss. *acet. scillitici* ʒi. aut ʒi ss. Haustus ille bis die bibendus erit. Non inutiliter *cinerum genistae* infusionem propter vim diureticam praecipiant medici; et est quidem saepe commoda, modo potus consueti loco, admisto vini pauxillo, bibatur.

INSIGNIS autem est ad hanc rem, et memoratu dignissimus, nobilis foeminae mihi notissima casus. Illa annos plus minus quinquaginta nata sensit in altero abdominis latere durum tumorem, qui sine dubio erat ipsum ovarium in immensam molem auctum; hinc disruptis partem illam perreptantibus canaliculis,

culis, qui lympham vehunt, sensim fiebat hydrops ascites. Frustra erant medicamenta quaecunque, sive purgantia, sive diuretica. Ter emissus est ferramento acuto ex ventre humor, qui brevi semper iterum in cavum influebat. Accidit tandem, ut eam inviseret anicula quaedam rustica, quae abdomen conspiciens non sine summo cruciatu distentum facile persuasit, ut singulis diebus, mane et vesperi, cochleare plenum *seminum sinapis* non contusorum devoraret, decoctique *summitatum viridium genistae* semilibram insuper biberet. Postquam triduum hoc modo amarum laticem perpotasset, maximum sensit levamen; quin et sitis, quae molestissima fuerat, omnino sedata est. Alvum interdum duobus aut tribus continuis diebus movebat id medicamentum, et urina quotidie ad libras minimum quinque aut sex profluxit. Perstitit in
hisce

hisce per annum, neque rediit morbus. Sapienter itaque medicos monuit Hippocrates, ut *etiam a plebeis sciscitarentur, si quid ad curationem utile esset*¹.

INVSITATVM fortasse videbitur, imo et periculosum, remedia, quae ad somnum apta sunt, in hoc morbo adhibere. At illa tamen interdum eum usum praestant, ut etiam urinam moventibus accensenda sint. Ubi enim magnus dolor premit, profusionem ejus haud raro incitant; non ob aliam, ut opinor, causam, quam quod fibras ductuum renalium relaxent, quas cruciatus semper constringit. Hujusce rei fidem faciet memorabilis, quam traditurus sum, narratio.

VIR quidam robustus, sobrius, et temperantissimus, annorum circiter

¹ Μὴ ὀκνέειν παρὰ ἰδιο- | ξυμφέρον. Lib. De prae-
τίαν ἰσορρέειν, ἢν τι δοκέει | cept.

quadraginta, hydrope ascite simul et tympanite laborabat. Originem morbo dederat collisio, ab ictu violento ante sex fere septimanas, in dextro hypochondrio facta. Indies ventristumor augebatur, cum dolore gravissimo, siti intensa, urina admodum pauca, eaque crassa et rubra. Adhibita sunt cum a me ipso, tum ab alio medico experientissimo, remedia quaecunque ad urinam movendam utilia; *sapo Venetus, salia lixivina, balsamum Gileadense, nitrum*, et similia; at incassum omnia. A catharticis valentioribus in pejus ruebat malum. Paracentesis imperata est, sed renitebantur amici. Cum dolor jam esset intolerabilis, nec ulla spes de vita affulgeret; ut *ἐνθαλασσίαν* saltem consequeretur, de anodynis cogitare coepi. Haustulum igitur cubitum ituro dabam bibendum, qui habebat *aq. menth. piperitid. ℥i. cinnam. simpl. ℥ss. spirit.*

rit. ℥ii. iunct. Thebaic. gutt. xxxx.

lixiv. tartari ℥ss. syr. ex alib. ℥i. M.

Ab illo insperatum levamen sensit; somnus, qui diu defecerat, obrepfit; profluente per vices ea urinae copia, ut illa nocte librae minimum duae redderentur. Hinc animus mire confirmatus est. Cumque aeger, durante ἀναλγησίᾳ, tum per vesicam, tum per alvum, onus quod gravabat deponi; vi autem anodynī finita, continuo redire, experiretur: jussus est eundem haustum octava quaque hora repetere, donec brevi bis die sumpsisse satis esset. Quum autem ab assiduo hujus usu minueretur appetitus, infusionis amarae chalybeatae cochlearia aliquot semel vel bis quotidie bibebat; nondum neglecto, si forte dolor ingrueret, divini pharmaci soporiferi usu. Haec ita profecerunt, ut devoratis demum bis die pilulis aliquot ex pil. e styrac. portione una, corticis Peruviani portionibus

tionibus duabus, cum *terebint. Chia* confectis, perfecta restitueretur sanitas.

OPERAE pretium erit historiam quandam legere, quam narrat celeberrimus Willisius, huic nostrae plane similem¹. Sed et expendi merentur, quae ad hanc rem pertinentia protulit eruditissimus Sponius². Quem enim ille viginti venae sectionibus sanatum hydropem vidit, pariter ac iste, quem retulimus, ex nimio partium internarum ventris calore et inflammatione ortum habuisse, suspicari licet.

NON erit nunc a proposito alienum ab assumptione eorum, quae juvare possunt, ad abstinentiam transire; eam dico, qua quis ab omni potu per longum tempus se cohibet:

¹ Vid. *Willis. Phar- maceut. ration. Part. I. sect. VII. cap. I.* | ² *Aphorism. Nov. Sect. V. aphor. 81.*

hanc enim pro remedio etiam medici commendant. At difficillima sane est ista medicina, cum sitis plerumque vehementer premit; quae nisi sedetur, eam molestiam affert, ut vita non tanti videatur, ut homo illam tali cruciatu redimere velit. Novi tamen duos, qui, gravissimo hydropē ascite laborantes, longa istiusmodi patientia sibi ex toto temperando ad salutem perducti sunt. Illi autem bibendi cupiditatem os et fauces succo pomorum acidorum aut limoniorum eluendo, devorato subinde hujus aut illius aliquantillo, pertinaciter fallebant.

SIN autem neque per vulnus in talo, quemadmodum in leucophlegmatia proposui, neque per omnia dicta auxilia siccetur venter, sed humor nihilominus abundat; celeriori via succurrere oportet, per ventrem ipsum emittendo. Haec enim ἐνχεί-

ρσις

enōis fervat interdum, raro jugulat, et tensionem abdominis minuendo semper dolorem potenter mitigat; quin et, quod maximi usus est, medicinae locum facit.

SCIO deterreri saepe medicos ab hac medendi via, cujus rei causa praecipua haec est. Aqua, inquit, frustra emittitur, quae vitiatis partibus internis renascatur; quin et, si temporis intervallis emittatur, in eundem locum cito refluet; fin omnis simul exeat, moritur statim aeger. Et certissimum quidem est, corruptis jam visceribus rem esse desperatam, humorisque emissionem per intervalla factam nihil juvare, universi etiam effluxum plerumque perniciosum esse. Coepi igitur anno MDCCV illius rei causam investigare, ut tanto incommodo occurrere possem. Et illa quidem, ut opinor, haec est. Longa abdominis

nis a concluso humore distensione
septum transversum nimis sursum
pellitur, muscoli ventris extendun-
tur, sanguis per canales superiores,
quam per inferiores, expeditius flu-
it, aqua denique compressione sua
novam quandam partium vicinarum
dispositionem efficit; unde liquore
omni simul semelque effuso, septi
transversi motus, ut pro natura so-
let, deorsum illico fertur, sanguis in
canales inferiores impetu insolito
ruit, et sublata compressionis vi, fi-
brae eam quam prius acquisiverant
extensionem, et calorem quem dede-
rat inclusus humor, derepente amit-
tunt; hinc oritur animi defectio,
quae saepe gravius recurrens, orto
sudore frigido, mox occidit. Hoc
igitur incommodum commodius
praecaveri non posse videbatur,
quam abdomen a superioribus ad in-
feriora manibus fortiter comprimen-
do, dum aqua proflueret; et post-
T
quam

quam omnis effluxerat, fasciis illud
fatis vehementer astringendo.

PLACUIT in nosocomio hoc primum tentare. Et cum mulier quaedam huic curationi satis idonea se mox offerret, simul ac ab inflicto vulnere prorumpere coepit aqua, ipse sedula cura manibus meis supra umbilicum ab utroque latere positis ventrem deorsum compuli, mandans chirurgo, ut infra hanc partem simul isti rei operam daret; id autem interea animadverti, si vel per temporis momentum manus amoverem, aegram actutum animo deficere. Postquam autem omnis humor effluxerat, fasciis laneis arte constringebatur abdomen, panno laneo spiritu vinoso madefacto primum superimposito. Feliciter, et ex animi sententia, magno nostro gaudio successit experimentum. Urinam copiose reddidit mulier, cupiditas

ditas edendi rediit, et redintegratis paulatim viribus, morbum recidivum nunquam passa convaluit. Tanti interest rerum causas cognovisse.

AB eo tempore istam medendi viam tenuerunt medici, non nostri tantum, sed et exteri; interdum etiam, ut in novis experimentis non raro fieri solet, nimis audacter. Quibus enim jecur male affectum est, quorum stomachus est corruptus, quive malo corporis habitu laborant; iis vix quidquam spei in hac medicina relinquitur. Cautiones igitur nonnullae hic semper necessariae sunt; quarum praecipuas peritissimi chirurgi, G. Cheselden¹, et S. Sharp², clare proposuerunt.

FATENDVM est autem, quanta-
cunque prudentia officium suum ex-

¹ *Anatomy of the human body, Book III. chap. 10.*

² *A treatise on the operations of surgery, chap. 13.*

sequatur medicus, saepe tamen hydropem reverti. Verum illud non obstat, quo minus hoc inventum magni aestimari debeat; cujus ope plurimis vitam, eamque facile tolerandam, quin et nonnunquam jucundam, ad multos annos prorogatam fuisse novi. Quod quidem cum multis exemplis constet, unum solummodo omnium loco adduxisse fatis erit.

ILLVSTRIS quaedam vidua, anno aetatis suae quinquagesimo primo, in hydropem ascitem delapsa est. Emissus est ex ventre humor, qui cum reflueret semper, singulis mensibus per annum unum educeretur ad mensuram librarum quadraginta quatuor. Anno insequente, singulis etiam mensibus aqua emissa est ea quantitate, ut per quamque hebdomada colligi libras duodecim compertum esset. Anno tertio, mi-
nui

nui coepit humoris quantitas, ita ut mense unoquoque librae tantum viginti quatuor effluerent. Quarto autem et quinto, sextique septem mensibus, aqua tricies educta, non ultra sedecim per singulas vices profluxerunt. Et post novissimam emissionem languere coepit, ac tabescere; difficultate etiam spiritus, ut in hydropo pectoris observamus, assidue fere premebatur, et animo frequenter deficiebat; cum antehac per totum morbi decursum, quoties intervalla essent emittendi humoris, alacris et vivida congressibus amicorum, exercitationibus, quin et choreis sese recrearet. Coepit illam tandem vitae et curae taedium, placidaque tandem morte occubuit. Mirandum sane est eo temporis spatio tantam humoris copiam ex corpore humano suppeditari potuisse, libras nimirum mille nongentas et viginti; quas in ipsis ovorum concepta-

ceptaculis, quae recentiores medici *ovaria* appellant, primum collectas fuisse opinor. At ipsa denique moriens testamento suo mandavit, ut ad futuram rei memoriam summa eorum, quae memoravimus, Anglico sermone monumento suo inscriberetur. Verba ipsissima adjungere libet.

*Here lies Dame MARY PAGE,
Reliēt of Sir GREGORY PAGE Baronet.
She departed this life March IV, MDCCXXVIII,
In the LVI year of her age.
In LXVII months she was tapped LXVI times,
Had taken away CCXL gallons of water,
Without ever repining at her case,
Or ever fearing the operation.*

Monumentum autem illud in campo, dicto *Bunbil Feilds*, extra urbem visitur.

AEQVE memorabilem, at exitu feliciorē, casum praebet illa, quam traditurus sum, narratio. Virgo septendecim annorum sensit sibi intumescere

mescere ventrem, parvaque copia
urinam reddi; a quibuscunque re-
mediis pejus habuit, et post annum
haud aliter ac gravidæ distendeba-
tur abdomen. Eo tempore nupsit, spe
proposita, maritum fore pro medico.
At longe secus res evenit; per annos
tres increvit sensim hydrops, ita ut
tandem ventris disruptio formidare-
tur. Cum dolor jam intolerabilis pre-
meret, a me petiit, ut aquam manu
chirurgi, quem in nosocomio even-
tu secundo hanc medicinam fecisse
audiverat, quo saltem levaretur cru-
ciatus, educi curarem. Ego, ne oc-
cidisse, quam servare non potui, vi-
derer, in corpore macie jam paene
confecto, id sine maximo vitae pe-
riculo tentari non posse edixi. Mi-
sera tamen instare, et precibus roga-
re, ne se desererem, assiduistormen-
tis et lenta morte consumendam.
Cessi precibus victus, et illa, quam
dixi, via emissæ sunt simul et se-

mel humoris limpidi, ac nullo modo foetidi, librae sexaginta. Ex eo tempore indies auctae sunt vires, morboque nunquam postea revertente, elapsis decem mensibus filium robustum peperit; plurimum etiam exinde foecunda parens.

ILLVD denique subjungam, medicinae hujus necessitatem inde liquere, quod longe tutius sit, aptis servatis cautionibus, aquam emitte; quam dum illa, rupto sponte sua ventre, prorumpat expectare. Hoc enim interdum accidit, nec sine summo vitae discrimine. Semel tamen vidi mulierem, cui id contigerat, salvam evadere. Illa, abdomine in immensum aqua repleto, me accersivit; morbum insanabilem esse denunciavi, neque enim superesse vires. At me fefellit opinio. Nam post paucos dies, audito illam adhuc vivere, revisi, et rei novitate

vitae perculsus sum, conspiciens vasa duo humore plena, alterum duodecim fere libras, alterum sex, continentia; quarum illae rupto aqualiculo prope umbilicum uno die, hae disruptione juxta eundem locum postridie facta exierant: ita in biduum medicinam suam divisit natura. Cum aegram jam languidam, et tantum non moribundam deprehenderem, non alia auxilia, quam quae cordi utilia essent, proposui; jussis etiam adstantibus *spiritu vinoso* abdomen fovere, simulque praedicens fore ut propediem moreretur. At mulieri, ne mortuae quidem, vix credendum est. Iterum falsus sum; et post menses aliquot incolumem, morboque isto (in quem, quantum scire potui, nunquam denuo incidit) immunem aspexi; vulnera etiam sine ulla praeter eam, quam dixi, medicatione sponte coierant.

U

Fr-

FINIS longae hujus chartae erit narratiuncula, ex qua manifestum fiet, naturam quandoque modo etiam ab hoc, quem proxime descripsi, longe alio hujusmodi onere se levare. Mercatorem quendam ascite gravatum, una cum alio medico experientissimo, curabam. Tentatis incassum usitatis remediis, ad paracentesin, tanquam ad sacram anchoram, confugimus. Emissae itaque sunt humoris limpidi et tenuis librae circiter viginti. Post aliquot hebdomadas de novo intumuit venter. Convenimus ideo mane chirurgum abdomen denuo exinanituri. Subridens autem aeger nulla se jam amplius egere curatione dixit; et nudato corpore, abdomen molle laxumque ostendit. Mirantibus et rogantibus, numquid eā nocte per quascunque vias effusum fuisset, respondit, neque per alvum, neque per renes, neque per sudorem sibi plus

plus solito profluxisse. Per glandulas itaque, et exiles meatus, in peritonaeo, et membranis vicinis, absorptus fuit totus ille humor. Ipse autem postea medici cujusdam empirici curae nimis imprudenter se commisit; et ad praecavendum morbum valentissimis catharticis usus, brevi post, exhaustis viribus, consumptus est. Vix ulla tamen humoris copia in aperto cadavere deprehensa.

JAMDV DVM noverant anatomici humorem ex ventre in partes circumjacentes absorberi. Si enim aquae tepidae libra per syringem, facto exiguo vulnere, in vivi canis abdomen immittatur; illo post paucas horas inciso, ne guttula quidem ejusdem ibi reperietur. Ita *corpus univsum tam foras, quam intro, perspirabile est*: id quod olim docuit Hippocrates¹. Sed legenda omnino

1 Ἐκπνοῦν καὶ ἰσπνο- | *pidem. VI.*
 ὅν ἔστιν ὅλον τὸ σῶμα. E-

sunt, quae ad hanc rem pertinentia scripsit medicus doctissimus, Abrahamus Kaav; qui per omnes corporis membranas, tam in sano, quam in morbofo statu, recipi et transfundare humores ostendit.

In libro, cui titulus, *Perspiratio dicta Hippocrati per unum* | *sum corpus anatomicè illustrata. Lugduni Batavorum, MDCCXXXVIII.*

CAPVT

CAPVT IX.

De jecinoris morbis.

PLVRIMIS morbis ideo patet jecur, quod bilis multis modis vitium facit, ex qua fere oriuntur hujus visceris mala. Omnium autem frequentissimum est *icterus*; in cuius naturam, quoniam ea, quae super illo tradiderunt auctores, mihi minus satisfaciunt, paulo accuratius inquirere libet.

SECTIO I.

Icterus.

BILIS est sapor quidam naturalis, hoc est, mistura ex oleo, aqua, et sale tam volatili quam fixo composita, ad varios fabricae animalis usus
in

in hepate e sanguine separata. Nil mirum igitur, cum sanguis ipse modis quam plurimis corrumpi possit, humorem hunc interdum officii suis ineptum reddi. Peccat autem non raro lentore, nonnunquam etiam nimia raritate. Illud ubi est, obstruuntur glandulae huic secerndae aptae, et exigua copia in canaliculos suos derivatus liquor in iis haeret; inde jecur durum evadit, nascunturque sub ejus tunica congeries albidae, saponem crassiores referentes. At non tantum ab impedito bilis transitu propter visciditatem, sed etiam a raritate ejus provenit hic morbus. Sal enim volatilis, quem partim bilem componere diximus, nimis abundat; unde tenuis nimirum et calidus humor intestina plus satis irritat. In priore casu adstrictior est alvus, faecesque crassae, argillae vel luto similes, aegre

gre dejiciuntur; in posteriore diarrhoea, cum febre et liquidis flavisque dejectionibus, assidue sollicitat. Illi morbo obnoxios reddit vita desidiosa, sine debitis corporis exercitationibus acta; salis enim defectu pars bilis oleosa concrevit: hoc plurimum ii laborant, quibus facultates suae inutiles sunt; et qui genio indulgentes vino meraciori corporis humores accendunt.

Sed et alia est icteri species, his quas descripsimus causam habens prorsus dissimilem, quae a nervorum convulsionibus originem trahit; nempe cum humor ille subtilis et elasticus, quem vehunt, acritudine et vi nimia praepollens, bilis canales ultra modum constringendo per hepar illam transire non finit; unde in sanguine exuperans in quascunque corporis partes diffunditur. Tale quid cruciatibus colicis, quin
et

et ictibus viperarum, supervenire jam olim ostendimus¹.

NEQVE adjicere alienum erit, constrictionem non huic similem, sed ab ipsa glandularum in abdomine induratione factam, interdum evenire, jecinore et vesica ejus bile distentis, cum tamen nulla hujus portio in intestina delabi possit. Vidi olim in nosocomio insigne hujus rei exemplum. Vir quidam operarius annorum quadraginta et duorum, cum ante quinque menses ab acuta febre convaluerat, sensit in hypochondrio sinistro inflammationem; qua repressa, in icterum pertinacem incidit, alvo faecibus albis adstricta, brevique periit. In aperto abdomine fluitabant sanguinis, ad sensum saltem, sinceri librae quatuor. Mirantibus unde is effluerat, se visui obtulerunt membranulae quaedam,

¹ *Mechanical account of poisons, Essay 1. edit. iv.*
quasi

quasi disrupti sacculi fragmenta, putrido hic loci et corrupto omento. Pancreas autem non scirrhum tantum, sed et cancro, occupatum fuit; ex illo enim inciso in chirurgi faciem lymphae guttulae aliquot acres adeo et corroderes prorumpabant, ut cutem non secus, ac oleum vitrioli, laederent. Lien etiam scirrhosus erat. Vesica fellis maxima, et bile repleta; non flava, sed viscidior, et obscure virescente. Hepar nusquam induratum; et ubicunque infligeretur vulnus, similem humorem profudit. Universas denique corporis partes, membranas, adipem, glandulas, imo ipsam costarum substantiam, colore flavo suffusas observavimus; fibris muscularibus solum exceptis, quae nusquam erant infectae. Ex vesica autem digitis compressa nihil bilis in intestinum effluxit; ita enim, quasi injecto vinculo, contractus erat, quod ductus hepaticus cum cystico in u-

num coit, hujus meatus, ut stylum non caperet. Hanc narratiunculam ideo memoravi, ut manifestum fieret, ex causis quam variis, iisque etiam interdum mortiferis, oriatur hic morbus.

MULTIPLEX adeo malum multiplicem curationem desiderat. Ubi alvus cum faecibus coloris cinerei vel albidus est adstrictior, medicamenta *saponacea* cum per se, tum *rhabarbaro* conjuncta, necessaria sunt. Cum fusior est, non tam comprimere, quam moderari illam oportet; in primis ope *rhabarbari*, admisto remedio anodyno. Nusquam autem magis conveniunt somno et dolori sedando apta, quam illis in casibus, quos a constrictione canaliculorum, qui bilem ferunt, nervorum convulsionibus orta, provenire diximus. In omnibus autem icteri generibus, si inflammatio adsit, sanguis detrahendus est; quin-

quinetiam vomitus plerumque elicendus.

ISTA, quam dixi, inflammatio saepe in suppurationem vertitur, et fit vomica; ex qua si fertur pus purum et album, salutis spes est, quia malum est in tunica. Sin autem totum jecur ab ea consumitur, lenta febre et anxietate summa diu luctatus moritur aeger. Frequentissimus est, ut a viatoribus accepi, in India Orientali dirus hic morbus, et emissio per medicamentum causticum humore, non raro sanatur. Ulcus autem, ut in fonticulis mos est, diu apertum servare oportet. Memorat hunc affectum doctissimus Bontius, et curandi modum illi, quem proposuimus, non absimilem diserte satis explicat¹. Quin et eandem medicis nonnullis olim in usu fuisse observat Celsus².

¹ Vid. *Histor. nat. et medic. Ind. Orient. Lib.* | 11. cap. 8. ² *Lib. IV. cap. 8.*

Ex iis denique, quae bilem ipsam emendant, nihil utilius est illa potione, quae habet *succi limoniorum* drachmas sex, *salis absinthii* drachmam semis, *aquae cinnamomi simplicis* unciam unam, *sacchari albiissimi* scrupulum unum; quae etiam, ubi alvus nimis soluta est, auxilio erit, modo somniferis vis ejus irritans rite coërceatur. Propter vires etiam con-
similes *elixir vitrioli Mynsichii*, ex *aqua Bathoniensi* aut *Spadana* assumptum, multum commodi adfert.

S E C T I O II.

Diabetes.

NIMIAM urinae saporis, odoris, et coloris mellei, profusionem, *diabetem* dictam, non renum esse, ut vulgus medicorum existimat, sed jecinoris morbum, indiciis certissimis jam dudum demonstravi¹. Nolo cramben

¹ *Mechanical account of poisons, Essay I. edit. 4.*
bis

bis coctam apponere; et ea, quae factis, ut opinor, prolixè proposui, repetere. Unicum tantum illis, quae de cura ibi dicta sunt, remedium adjungam, hoc est *serum aluminatum*, quod ex *lactis paululum cocti* libris quatuor, et *aluminis* drachmis tribus conficitur. Si hujus enim quarta librae pars ter minimum die bibatur, ad profluvium illud sistendum plurimum valet.

Si quis autem quaerat, unde tanta humoris copia in hoc morbo laborantibus suppeditari possit; Facili sane experimento comperimus, corpora quaedam interdum imbibere, et ad se trahere, ex aëre humidum; quo cum moles, tum pondus, eorum augeatur. Ita *sal tartari* udo aëri expositus in tantum crescit, ut libra una rite calcinata ad libras decem exsurgat. Quidni igitur dicamus, ex sphaera vaporum nos ambiente non-

nul-

nullos eorum corpus ad illos recipiendos aptum intrare, qui humori aqueo in renes derivando conjuncti copiam ejus accumulent? Quapropter, cum frigidus ac humidus aer hoc malo affectis minime conveniat; calidum certe et ficcum, si liceat, eos petere oportet.

RATIONEM autem hic reddere lubet, qui factum fuerit, ut apud antiquos tam raro occurreret hic morbus, ut illum bis tantum se vidisse referat Galenus¹. Id igitur ex more vivendi, quo utebantur, nostro multum dissimili provenisse autumo. Illos enim hoc malum maxime corripere dixi, qui inertes ac desidiosi vitam agunt; et luxuria assidue diffluentes, postquam vino meraciori sanguinem et humores accenderint, frigidis potionibus intempestive fitim restinguere solent. Veteres au-

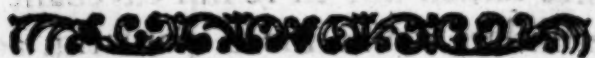
¹ *De locis affectis, Lib. vi.*

tem, licet plus satis vinosi, prudentiores tamen hac in re sibi cavēbant ; et inflati venas mero paulatim ad temperantiam redibant, sensim corpus refrigerantes, calidisque aut saltem egelidis liquoribus sitim compescentes.

CAPVT

CAPVT X.

De morbis renum et vesicae.

PRIVSQVAM ad morborum renum et vesicae medicinam accedam, nonnulla de morbis istis praefari commodum erit; horum enim naturam non dilucide satis videntur explicuisse auctores, cum tamen hanc novisse non parum ad eorum medelam conferat.

OBSERVASSE olim me memini (sicut alias dixi¹) in cadaveris sectione pueri quinquennis, quem ad mortem cruciaverant graves nephritidis dolores, varios gradus, quibus calculus in lapideam duritiem con-

¹ *De imperio solis et lunae, pag. 53.*

creverat.

creverat. Oppleti erant cum renes tum ureteres materia calculosa, quam cernere erat varias hic illic concretionis formas induisse. Primum mali fundamentum erat aquosus et limpidus humor, quae paulatim lactescens in tenues et ramosas crystallos abiit, quibus in unum coeuntibus, accessit tandem lapidis forma et durities.

TARTARVM quoddam hostili coagulatione in renibus genitum calculi esse materiam, non sine ratione, ut opinor, dixit in experimentis chemicis versatissimus Helmontius¹. Quam quidem opinionem confirmare videtur analysi ejus facta per ignem, cum tartari ex vino Rheno resolutione comparata. Hujus rei experimentum fecit vir ingeniosissimus, Stephanus Hales². Et in tar-

¹ Vid. *Supplementorum Paradoxum numero criticum.*

² *Statical Essays, Vol. 1. pagg. 184 et 193.*

170 *De morbis renum et vesicae.*

taro quidem Rhenano comperit tertiam totius massae portionem esse aëreum elasticum, calculum vero parte plus quam dimidia ex aëre ejusmodi constare; quam aëris proportionem in nullis aliis corporibus potuit deprehendere.

ANNON igitur conjicere licet, causam hujus morbi proximam esse sales tartareos ex sanguine in canaliculos renales delatos? Salium enim istorum ea est natura, ut subtilissimae illius materiae, quam praeter alias dotes cohaesionis corporum causam esse monstravit illustris Newtonus, magnam quantitatem inclusam teneant. Est igitur calculus materia ex terra, maximamque partem ex aëre, in renum tubulis concreta; quae aut in iis haeret, aut in vesicam delabitur. Haec ideo paulo latius exposui,

¹ Vid. *The life of Mr. Boyle*, prefixed to his *works*, pag. 70.

ut,

De morbis renum et vesicae. 171

ut, quibus modis medicinam hic facere oporteat, ostenderem.

Et primum quidem, ut venienti morbo occurratur, ne in crystallos abeant sales isti, *lixivialia* dicta *salia* optime prohibitura videntur. Crystallo-
rum autem in calculum concre-
tioni oleosa corpora maxime obsta-
bunt. Et hoc sane praeceptum tam
in victu, quam in medicamentis, lo-
cum semper habere debet.

Cum autem eo res devenit, ut ex-
pellenda sit per ureteres moles con-
creta, summa hic prudentia opus est.
Peccatur saepissime in usu medica-
mentorum, quae magna urinam mo-
vendi vi pollent; quibus scilicet are-
nulas simul propelli posse, spe ple-
rumque vana, medici existimant. Tu-
tius enim plerisque in casibus ea res
laxantibus et lubricantibus peragi-
tur; praesertim si, cum vehemens
sit dolor, misso primum sanguine,

172 *De morbis renum et vesicae.*

remedia anodyna interponantur. Nunquam enim, dum in magno cruciatu aeger est, foras pellitur calculus; qui, cessante cruciamento, cum fluxu urinae sponte sua fere et insperato interdum exit. Illud inde fit, quod dolor partium fibrillas coarctat; quae, ubi abest molestus sensus, officio suo rite funguntur. Idcirco non sine magno levamine, et interdum commodo etiam majore, *opii* grana tria quatuorve in *decocto communis* unciiis quinque aut sex soluta, per clysterem in alvum infundi possunt. Est autem, cum, sedato jam angore, diureticis etiam valentioribus pugnare liceat; ea tamen circumspectione, ut postquam effectum sortita fuerint, iis non diutius insistatur.

ALVVS interim semper laxior esse debet: itaque si adstrictior sit, infusa lotionem ex *decocto communi*, adjecta *terebinthina* emollire convenit; interdum

De morbis renum et vesicae. 173

terdum et *infuso senae*, commista *manna*, purgare : neque enim nimis sollicitanda est.

LVBRICANTIA, quae dixi, medicamenta praecipua sunt, *oleum amygdalarum dulcium*, *syrupus ex alibaea*, *emulsiones ex amygdalis*, et confimilia ; quibus adjungendus erit balnei tepidi usus. Inter diuretica autem valentiora *terebinthina* et *sapo* praestant.

ET his quidem in ipso morbi accessu proficitur. Extra illum autem saluti conducunt corporis exercitatio ; in primis equitatio assidua, sed citra fatigationem : cibus ex media materia, quique facile concoquitur : pro potu, aut vinum tenue aqua dilutum, aut cerevisia non lupulata, recens et minime acris ; quae, si tempore fermentationis infusa sint *bederae terrestres folia*, eo jucundior erit et salubrior. Mulsum etiam convenit ;

174 *De morbis renum et vesicae.*

nit, nullum enim diureticum melle praestantius est. Hujus cochleare ex cyatho uno aut altero infusionis *radicum althaeae* renes, si assiduus ejus usus fuerit, optime purgabit. Vina eligenda sunt, in quibus minimum acoris inest. Aquae levissimae, purissimae, et ex fluminibus cursu exercitis haustae, potui sunt idoneae. *Damnantur* enim, ut ait Plinius, *in primis fontes*, quorum aquae *decoctae crassis obducunt vasa crustis*¹.

MAGNOPERE autem cavendum est ab assiduo illorum medicaminum usu, quae magna vi urinam cient; praesertim ubi id agitur, ut nulae fiant in renibus arenularum concretiones: illa enim, quantumvis de iis magna promittant rerum ignari, acrimonia sua et calore partes labefactant et laedunt. Neque temperare mihi possum, quin dicam in oppro-

¹ *Nat. Hist. Lib. xxxi. cap. 3.*

De morbis renum et vesicae. 175

brium nuper medicis nonnullis cessasse, quod insano pretio redimendi anile remedium magnatibus auctores fuerunt; quo ipsos etiam in vesica calculos in ramenta comminui, et hinc foras per urinam pelli posse, vana spe delusi spondebant. Erat medicamentum hoc ex *sapone calcibusque testaceorum* non unius generis confectum, quod nemo non videt virtute summe caustica pollere. Monstrabatur interea coram populo in rei testimonium calculosa massa una et altera, ex vesica illorum, qui illud assumpserant, exsecta, inaequali superficie et foraminibus hic illic quasi erosa; quas cavernulas notas esse et indicia medicaminis, vim suam exerere jam incipientis, credi voluerunt. At scivisse debuerant, non raro calculos in vesica nasci ita conformatos, ut speciem lapidis hic illic exesi prae se ferant; id quod ipse non semel vidi. Tanta est in lapidibus

176 *De morbis renum et vesicae.*

bus cujuscunque generis formandis
varietas. Et legi quidem velim super
omni hac re librum ab anatomico et
medico insigni circa id tempus edi-
tum, utilibus documentis plenum;
in quo tum noxae, tum fallacia, hu-
jus medicaminis diserte exponuntur.

NIL mirum fane est, legislatores
nostros, cum tanta de nova hac, ut
dicebatur, medicina praedicarentur,
quovis fere praemio illius componen-
di modum comparare voluisse, ut
reipublicae causa in lucem ederetur.
Et erat quidem id ipsis laudi, quod
hortatoribus culpaе verti debet; quos
nosse oportebat, res tam acri virtute
praeditas, ut calculos comminuant,
non posse, illaesa vesica, in hanc
partem illabi. In summa, valet ali-
quid ad arenulas foras per urinam
pellendas ista confectio, at calculos
duritiei lapideae nunquam confrin-

¹ *Parsons's Description of the human uri-* | *nary bladder, etc.*

gere

gere poterit; quin et longus ejus usus magno periculo non vacabit, propter rationes jam expositas. Neque multo tutius erit, licet forma commodius, *lixivium saponarium* ejus loco in potu datum, eandem scilicet ob causam.

VERUNTAMEN cum in re tanti momenti nihil dissimulare, nihil celare oporteat; utilitatis publicae causa, quaedam a doctissimo Roberto Wytt, medico Edinburgensi, experimentis comperta memorare juvat¹. Ille enim, cum incommodis, tum interdum etiam noxis, celebris hujus antidoti perpenfis, omisso *sapone*, vires quas haberet *aqua calcis*, non calce viva, sed rite calcinatis ostreorum aliarumve concharum testis parata, ita ut librae septem vel octo aquae testarum calcinatarum librae uni affunderentur, experiri voluit.

¹ *Medical Essays, Edinburgh: Vol. v. Essay 69.*

178 *De morbis renum et vesicae.*

Res ipsi ex voto cecidit ; et multo quidem potentius calculum solvere hunc liquorem, quam vulgarem aquam calcis, fragmentorum calculorum immersionibus in utraque factis, facile didicit. Modum deinde illam exhibendi ostendit ; quatuorque libras adultos, pueros pro ratione aetatis minus, quotidie bibere jubet. Non uno autem exemplo felicem medicinae hujus effectum comprobavit.

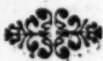
OPERAE pretium certe erit ipsam ejus dissertationem perlegere. Ego interim eo libentius haec adduxi, quod nuper, ut ex ipsius ore accepi, medicus quidam Londinensis, mihi amicissimus, hac ipsa medendi via mercatorem graviter laborantem morbo eripuit ; plurima enim frustula, nunc crustularum, nunc exiguorum nucleorum instar, simul cum urina foras ejiciebantur. Minime au-

De morbis renum et vesicae. 179

tem sperandum, sicut antea dixi, ut lapides ad filicem fere duritie accedentes quovis medicamento comminuantur.

GRATULOR itaque civibus nostris de scientia et dexteritate chirurgorum nostrorum, qui novam viam tutius et expeditius calculos ex vesica excindendi adinvenierunt. Jam enim non pueri tantum et juvenes, sed et aetate provectiores, sine magno periculo hanc ἐγχείρησιν ferre possunt; nec cum major sit calculus, quam ut cervix vesicae, nisi rupta sit, extrahi sinat, illum findere necesse est: id quod reperisse dicitur medicus Graecus, Ammonius, ob id λιθοτόμος cognominatus².

¹ Vid. *Cheselden's Anatomy*, edit. v. cap. vi. | ² *Celsus, Lib. vii.*
cap. 26.

CAPVT ·XI.

De morbis oculorum.

MORBOS oculorum tanta cum diligentia tractarunt scriptores, ut supervacuum fere habeam de illis quidquam dicere. Ex veteribus in primis Celsus ¹; ex recentioribus Vopiscus Fortunatus Plempius ², accuratissime eos enumerarunt et distinxerunt. Et ille quidem Graecos auctores tam medicos quam chirurgos habuit, quorum opera ad nos non pervenerunt, ex quibus maximo usus iudicio medicamenta quam plurima aptissima selegit; hic vero nova insuper inventa usibus medicis

¹ *Lib. vi. cap. 6.*² *Ophthalmogr. Lo-*| *vanii, MDCLIX.*

accommodavit. His tamen adjungi velim librum a duobus summis geometris, junctis operis, conscriptum; in quo ea, quae ad visum pertinent, plane et dilucide exponuntur¹. Lectu etiam dignissima sunt, quae de hac materia disseruit medicus Edinburgensis, jam alias a me laudatus, Porterfieldius².

MIHI igitur sat erit de ingentibus quibusdam vitiis, quorum natura vulgo non satis perspecta fuit, quaedam monuisse.

SECTION I.

De gutta serena.

AFFECTVS gravissimus simul et difficillimus is est, quem ἀμαύρωσις

¹ *A compleat System of opticks, by Robert Smith, LL.D. with an Essay upon distinct and indistinct vision, by James Furin, M.D. Cambridge,*

MDCCLXXXVIII.

² Vid. *Medical Essays, published at Edinburgh, Vol. III. pag. 160. et Vol. IV. pag. 124.*

Graeci,

Graeci, sequioris aevi medici Latini barbara voce *guttam serenam* appellant. Hic ex variis causis nascitur, quarum communissima est arteriarum, quae tunicam *retiformem* dictam perreptant, a sanguine viscidiorē per gradus facta obstructio. Ab ea enim evenit, ut lucis radii, qui rerum imagines in oculi fundo depingunt, in dilatatos hosce sanguinis canaliculos sine effectū incidant; unde visus pro ratione damni aut imminuitur, aut penitus perit. Hunc etiam morbum interdum facit nervorum, ex quibus contexta est haec oculi tunica, resolutio; quippe quae tollit quadantenus eorum sensum, unde lucis corpusculis non ea vi impellantur, ut ad cerebrum res objectas transferre possint. Ipsius denique nervi optici, sive ab humore glutinoso effuso, sive duro tumore ibi nato, compressionem, antequam is a *thalamis* suis dictis exiret in oculos,

los, hujusmodi caecitatem afferre observavi. Id autem spirituum animalium ad cerebrum meatum intercludendo efficitur.

TOT casibus etiam in uno morbo patent oculi, qui ad usum simul et dulcedinem vitae plurimum conferunt. Quibus igitur modis hos tueri oporteat, jam dispiciendum est.

IN PRIMIS autem mala haec internoscere, et quatenam in singulis signa spem aut metum ostendant, scire expedit.

CANALICULORVM igitur sanguine viscido oppletorum indicium est gradatim superveniens pupillae dilatatio. Haec enim naturae sponte fit, ut incommodum, quod multis lucidis radiis in arteriolas, loco nervosarum fibrillarum, impingentibus visus patitur, solito majore horum numero pensetur. Hinc nervorum resolutio,

184 *De gutta serena.*

tio, quae derepente saepe fit, istam dilatationem vix ita patefacit. Effusus vero in ipsum nervum humor, aut sensim agnatus ibi tumor, ampliorem pupillam propter dictam rationem comitem habet.

Vix ulla igitur medicina hos periculo subtrahit, quibus naturalem suam angustiam tuetur pupilla. Idem quoque de iis dicendum est, quibus visum ademit morbus; qualis est intra cranium genitus humor, aut tumor, ipse insanabilis. Qui enim levamen recipere poterit aut subita nervorum debilitas, aut humor, tumorve, propter locum, quem tenet, indissolubilis? Sola igitur, quam primo loco posui, caecitas huiusmodi medicabilis est. Nisi in illa, quam fecit tunicae retiformis resolutio, spes aliqua salutis per ea forsitan effulgeat, quae nervorum resolutioni conveniunt; quorum praecipua sunt aromatica

romatica, e *ferro* parata medicamina, et *gummi foetida*.

QVIBVS autem modis curationem aggredi oporteat, jam proxime dicendum est.

ET viis quidem quibuscunque tollendam esse istam canalium opple-
tionem, et emendandum sanguinis
lentorem, manifestum est. Sanguinem igitur primo, tum e brachio,
tum e vena jugulari, detrahare oportet, et vicibus quidem pro morbi ratione iteratis. Neque inutiles sunt cucurbitulae sub ipso occipitio, factis profundis incisuris, collocatae; ut hac via ex cerebri sinibus, qui *laterales* dicuntur, cruor emittatur. Cathartica etiam dare, ex iis praecipue, quae crassos humores expurgant, necessarium est. Cum autem nihil ad incidendos, et foras pellendos, tenaces et viscidos humores hydrargyro valentius reperiatur, *mer-*

A a

curium

curium sexies sublimatum aliis purgantibus adjungere ; vel potius, hoc per se assumpto, post paucas horas lene aliquod catharticum propinare, commodissimum erit.

ET haec quidem, incipiente jam et recenti malo, saepe fatis ad votum cedunt ; inveterascens autem morbus potentius auxilium desiderat, copiosam nimirum medicamenti hujus ope, parva copia et brevibus intervallis per os sumpti, factam salivae irritationem. Singulare enim et eximium pondus, quo pollet metallicus hic liquor ; uti et natura ejus, qua in minutissima corpuscula facile separabilis est ; faciunt, ut intimos quosque corporis recessus subeat ac penetret, haerentesque in his sordes abstergat, et, quacunque datur porta, foras ejiciat.

Hoc ego usus experimento, dum juvenis adhuc medicinam facerem,
pau-

pauperibus primum in nosocomio, deinde et aliis, visum vitaeque solamen reddidi; laudantibus medicis, qui ad id usque tempus malum hoc, cum invaluerat, immedicabile esse putarant. Consilium autem rei huius periculum faciendi ideo cepi, quod ex optices scientia didiceram corpuscula quaedam in humore oculi, *aqueo* dicto, natantia morbi huius causam esse (quae vulgaris erat opinio) non posse; utpote quae ob nimiam viciniam imaginem sui in oculi fundo delineare nequeant. Alia igitur causa quaerenda fuit; quam an veram repererim necne, penes rerum mathematicarum peritos iudicium esto. Mihi profecto, quantum ad medicinam recte faciendam conferat vera mathesis, hoc invento illustre documentum dari videtur.

S E C T I O II.

De suffusione five cataracta.

NON parvum vitae taedium affert visus defectus, Graecis γλαύκωμα, Latinis veteribus *suffusio*, recentioribus *cataracta* dictus. Is est quaedam humoris crystallini obscuritas, qui ex pellucido in glaucum colorem plerumque mutatur; unde lucis radiis transitus ad fundum oculi prohibetur.

EXISTIMARANT omnis aevi medici caecitatem hanc originem trahere a membrana quadam, praeter naturam hic concrecente, quae veli instar humori crystallino obtenderetur; visumque restitui, hac membranula acu depressa. At nostro demum saeculo patuit error iste. Dissectis enim post mortem tam oculis illorum, qui hoc vitio affecti nunquam dictam curationem experti fuerant;

De suffusione five cataracta. 189

erant; quam aliorum, quibus illa
ἐγχείρησις bene cesserat: nulla appa-
rente membranula, compertum est,
ariditatem, duritiem, et opacitatem
pellucidi istius et globosi humoris
morbum hunc genuisse¹.

RETICENDVM autem non est, de-
prensam fuisse aliquando, sed rarif-
sime, manu chirurgi veram mem-
branulam². Hoc nuper docuit pe-
ritissimi apud nos anatomici et
medici, Thomae Lawrence, soler-
tia; qui tegumentum quoddam
membranaceum pupillae obductum
ex infantis corpore, cera etiam liqui-
dissima repletis arteriis id perre-
ptantibus, mihi ostendit. Hinc ita-
que didici, etiamsi certissimum sit
ipsum crystallinum humorem in lon-
ge plurimis hujusmodi casibus acu

¹ Vid. *Antoine Mai-
tre-Jan, Traité des ma-
ladies de l'oeil. A Troyes,*
MDCCVII.

² Vid. *Histoire et me-
moires de l'Academie
Royale des sciences. A
Paris, MDCCVIII.*

190 *De suffusione five cataracta.*

chirurgi loco suo dimoveri; posse tamen interdum fieri, ut membrana quaedam deprimatur, quae infortunio aliquo ariditatem forte contraxerat.

SOLA igitur chirurgi expertissimi manus hic opus est. Suffusionis autem quaedam maturitas expectanda est, rerumque circumstantium habenda ratio; ex quibus, an satis opportunus curationi sit oculus, dignosci queat.

S E C T I O III.

De albugine oculi.

HABD leve malum quoque est oculi albugo, a qua plus minusve laeditur visus, prout majorem minoremve tunicae corneae portionem eo loci, quo pellucida est, vitium hoc occupaverit. Interdum enim in extrema tantum hujus membranae facie sedem figit; interdum parti interiori,

riori, nunc altius, nunc minus profunde inhaeret.

ORITVR autem ut plurimum ex inflammationibus, effuso inter tunicae hujus membranas humore; et maxime quidem in variolis, suppurantibus hic loci morbi pustulis.

DVOBVVS ipse modis istud lucis impedimentum amovendum curavi, altero in exteriori, altero in interiori malo usus. In priori casu pulverem hujusmodi adhibui. *Vitrum commune* mortario impositum in pollinem tenuissimum terebatur, qui *sacchari canti albi* pari portione commistus multo labore super marmor laevigabatur. Pulvisculi hujus aliquantulum, in oculum calami ope indies immissum, vi sua incidendi paulatim maculam abstergit et abradit. Alter, quem dixi, modus labeculam hanc tollendi is est, ut solers et cautus chirurgus illam scalpello gradatim et quo-

quotidie excidat; ex lamellis enim sibi superincumbentibus conficitur haec tunica, crassa et firma satis, quae particulas aliquot abscindi patiatur. Pulveris istius ocularii usu multos sanatos vidi; corneae vero resectionem semel tantum, aut bis, felici cum eventu expertus sum. Sed satius est anceps remedium experiri, quam nullum.

Odorum vires.

DE reliquis sensibus vix quidquam magni momenti occurrit, quod proponam; paucis quibusdam, quae ad *olfactum* pertinent, exceptis. Cum quotidie enim magnam odorum vim tam ad laedendum, quam juvandum, corpus nostrum experiamur; de hisce quaedam breviter saltem dicere non erit inutile.

ET primum quidem vis horum nociva in morbis, qui contagione serpunt,

punt, inferendis satis manifesto se prodit. Humorem enim subtilissimum, ex impuro et jam corrupto corpore prodeuntem, spiritu attractum sanum habitum inficere, minime dubitari potest. Quin et faepissime hinc caput doloribus tentari, et stomacho, vitiata saliva, nauseam concitari nemo non sentit. Contra autem vires nostras plurimis in casibus maxime reficere res odoriferas notissimum est. Idque fit, aut excitatis, quum oppressi erant, spiritibus animalibus; aut recreatis per res ejusmodi, quae tenuem fumum naturae gratum et amicum emittunt, naribus admotas. Sunt enim quasi spirituum animalium pabulum hujus generis corpuscula.

OMNIVM autem, quae hactenus innotuere, corporum odoriferorum valentissima sunt *spiritus* et *sales volatiles* dicti, vi ignis ex animalium

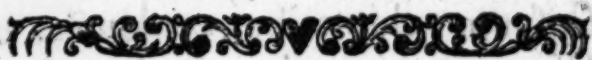
B b

par-

partibus elicit; hisce proximae animales illae glandulae, quae *castoreum*, *moschus*, et *zibethum*, appellantur. At illud fortassis jure mirum videatur, quod non omnia omnibus aequae conveniunt hujusmodi corpora. Multos enim mirifice reficiunt *moschus* et *zibethum*: cum alios videmus, quos pessundat fere, et aegritudine cum animi deliquio turbat, horum fragrantia; quos tamen recreat *virosum castoreum*, et *asa foetida*. Id discrimen, ut opinor, facit dissimilis inter eos fluidi liquoris, qui nervos irrigat, habitudo; natura ipsa, quatenus singulis aut profutura essent, aut nocitura, monstrante. Neque ullus dubito, quin sensum harum rerum efficaciae nervorum humor menti impertiat. Ita nimirum sapienter simul et benigne fabricam nostram instruxit Supremus rerum Conditor; ut, quae salutaria sunt ad vitam, aut ad sobolem propagandam neces-

necessaria, sint simul jucunda, et cum sensuum voluptatibus conjuncta. In hisce tamen omnibus modum semper servare oportet, ne voluptatis illecebrae in noxam et detrimentum tum animi tum corporis cedant.

CAPVT XII.

De podagra.

PODAGRA illorum hominum, qui plus satis genio indulserunt, plerumque morbus est; in quo natura ex onusto corpore id, quod sibi inimicum est et noxium, in articulos protrudere nititur. Est itaque pro morbi liberatione potius, quam pro ipso morbo, habenda haec affectio; unde magnopere cavere ac providere oportet, ut effectum sortiatur iste conatus. Minime igitur mitigandus est quibusvis medicamentis externis dolor. Si hoc enim tentetur, in partes vitales puncto temporis transit humor morbidus, et de vita maxime periclitatur aeger; documento sane in-

inigni ad subtilissimum quendam et actuosissimum liquorem, qualis est nervorum succus, turbidum hunc in corpore motum pertinere. Sin forte ignea colluvies ista intempestive retrocedat, totis viribus contendendum est, ut in partem, quam prius occupaverat, revertatur. Id efficiunt sanguinis missio; cathartica calidiora, quae non vehementer ventrem moveant; medicamenta cordi utilia; maxime vero vesicatoria membris imposita, habita semper loci affecti ratione. Nihil enim optabilius est, quam ut partibus externis, quas jam tenuit, per dies bene multos salutare id malum insidat; quia difficulter ejicitur ex corporis interioribus novus hospes, ac semel admissus male partam possessionem ingratis tuetur: ut recte fortasse dici possit, solam podagram podagrae mederi.

SEDES hujus morbi sunt ipsa articulorum vincula; et tendines musculorum, qui motibus eorum inserviunt; cum membranis, quae ossa circumvestiunt. In has partes delapsus succus vitiosus acrimonia sua graviter pungit et vellicat; hinc oritur inflammatio, et transudantibus ex minimis arteriarum et nervorum ramusculis liquoribus tenuissimis, fit tumor dolorem afferens. Dolo-
re enim pro instrumento utitur natura; qui, quo acrior est, eo breviori tempore et tutius munere suo fungitur. Nonnunquam enim, quasi officium detrectans, lente id agit; et pro vario corporis habitu, perinde ac si medicinam suam divideret, in plures dies cruciatum protrahit. Subsidente autem tumore, effusi humoris pars, quae per cutis meatus exire non potuit (et exigua sane ejus portio hac via exhalatur) in venas

nas et lymphæ canales absorbetur : dum id, quod crassissimum est, membranis adhaeret ; et singulis doloris circuitibus cumulatus, interdum in duritiem quasi cretaceam concrescit, sensimque articulos opplet et contundit.

Quod ad remedia spectat, alia esse debent in ipsa accessione, alia extra illam. Quietem corpori impetrat ipsa ad motum impotentia. Victus, si febris adsit, erit qualis in acutis ; sin minus, ex media materia concedi potest. Stomacho enim, ut dixi, ac viribus prospicere oportet. Et animadvertendum est (quod in alio morbo vix contingere vidi) ubi hanc partem corripuit morbus, quasi torpore quodam et frigoris sensu mirum in modum affici ventriculum : ita ut vinum sit pro aqua ; et liquores calidissimos, quales sunt *spiritus*, quos vocant, ex vino elicti, is expectat

tat et facile ferat. Rei igitur hujus ratio est habenda, et potui danda non solum vina meraciora satis magna copia; sed et spiritus vinosi, *radicis serpentariae, zingiberis*, vel etiam *allii nucleorum*, maceratione efficaciores facti. Quin et, his parum valentibus, ipsos *serpentariae, zingiberis*, et *piperis longi* pulveres, *confectione cardiaca* dicta commistos, devorare commodum erit.

DISQUIRUNT medici, annon, urgente in articulo intolerabili cruciatu, venam secare liceat. Meminisse autem oportet, dolorem hunc ad partem tumefaciendam summe necessarium esse, ideoque patienter perferendum. At nihilominus tamen, cum certum sit separationibus ex sanguine, quae salutis causa sponte naturae fiunt, nimium obstare calorem; si febris sit vehemens, et praesertim si adsit delirium aut spiritus dis-

difficultas, sanguinis detractio non solum dolorem aliquantum leniet, sed et exitum humoris feliciter promovebit¹. Et illam sane etiam repetere opus erit, ubi capitis sopore affecti notae deprehenduntur. Saepissime enim animadverti medicos ab ista exinanitione nimis metuere, ne scilicet humoris propulsioni in articulos officeret. In summa, sanguinis missio id plerumque efficit, ut morbus locum, quem jam tenet, deferat et relinquat; quod quidem quanto cum commodo multis in casibus fiat, manifestum est. Anodynorum autem usus, nisi forte vomitiones aut alvi dejectiones sollicitent, concedi non debet. Neque, ut id semel moneam, bene ferunt cathartica podagrici; nisi, finito jam paroxysmo, ad expellendas, quae tumorem faciunt, morbi reliquias.

¹ Vid. *Librum De variolis, cap. III.*

PLVS difficultatis et momenti habet quaestio de vitae regimine, quo quis tormentum hoc avertat, et eo se prorsus immunem praestet. Et primo quidem illud perpendere oportet; num tuto satis, et cum bonis aegri rebus, id fieri possit. Quibus enim aetate jam provectioribus per multos annos reverti consuevit morbus; his, si non omnino invadat, pro articulis praecordia infestantur, crurumque insuper robore destituti vitam saepe in reliquum miseram transigunt: id quod illis non semel contigisse vidi, qui lacte et oleribus contenti cibis aliis omnibus se abstinerunt.

Siquis igitur hujusmodi quidquam tentare ac periclitari velit; is juvenis esse debet, et qui nondum morbum hunc, nisi forte bis vel ter, perpeffus sit. Illi vino et cerevisiis omnibus praefracae interdicendum est.

est. Aqua pura sitim sedet. Lacte, et ex illo paratis eduliis, oleribusque vescatur; semel autem de die teneris carnibus, quales sunt pullorum, gallinarum, et cuniculorum, interdum et piscibus fluviatilibus, famem compescere licebit. Corpus exercitationibus assiduis, sed non vehementibus, movendum erit. Nonnullos novi hoc vivendi more securitatem totius vitae consecutos esse; et ne vel minimum quidem podagra vexatos ad viridem senectutem, eamque etiam jucundam, perductos. Tantum prodest secundum naturam, id est, temperanter aetatem agere. Et hoc vitae genus illi praecipue experiri debent, ad quos vitio parentum, non suo, jure quasi hereditario descendurus expectatur hic morbus; ne semina ejus, sanguini et nervorum liquori inhaerentia, fructum injucundum tempori ferant.

CONCLVDET hoc caput unicum illud monitum, quod licet verissime modo dixerim, *pro morbi liberatione potius, quam pro morbo, habendam esse hanc affectionem*: interdum tamen, praesertim in senectute, gravissimum est malum; cum, fractis jam viribus, debilitatisque membris, corporis motiones perduntur, et magna vitae jucunditas perit. At vero, ut aliae quaecunque aerumnae, ita et haec patientia levior fit. Et in mediis cruciatibus illud forsan, quod Sydenhamo fuit, solatio esse poterit; *ita vixisse, atque ita tandem mortem obiisse, magnos reges, dynastas, exercituum classiumque duces, philosophos, aliosque his similes haud paucos*¹.

¹ Tract. De podagra.

C A P V T XIII.

De doloribus articulorum.

PODAGRAE affines sunt illi dolores, qui cum inflammatione et tumore articulos invadunt. His, sanguinis missionibus, vesicatoriis partibus affectis admotis, et, nisi febris urgeat, purgationibus mederi oportet. Si nulla, vel levis tantum, febris adsit, *gummi guajacum* cum *cinnabari antimonii* conjunctum, ita ut utriusque pares sint portiones, cum ad ventrem laxandum, tum ad humorum acrimoniam retundendam; utilissimum erit; eo modo datum, ut bis die saltem alvus deiciat.

HORVM omnium saevissimus est dolor, quem Graeci *ισχυάδα* appellant, quod

206 *De doloribus articulorum.*

quod coxasprehendit; eoquedifficilior est, quod fere post longos morbos, vi pestifera huc se inclinante, hanc partem corripit. Malum hoc, ubi inveteraverit, femur cum crure debilitat, et aeger claudicat; interdum etiam femoris caput extra coxam elabitur, et femur ipsum protinus contabescit,

Non multum hic juvant cucurbitulae, aut vesicatoria parti imposita; altius enim membranis os circumcipientibus infixus haeret molestus humor, quam ut his extrahi possit. Efficacius est *epithema volatile* dictum, aut emplastrum ex *pice Burgundica*, addita *euphorbii* octava circiter parte, cum *terebinthina Veneta*, quantum satis erit, compositum.

Nihil autem tantum levamen adfert, in pertinaci praesertim morbo, ac *setaceum*¹, sub locum affe-

¹ Vid. supra, Cap. De insania, p. 85.

ctum,

ctum, ut materia inutilis evocetur, immissum. Sin autem vulnus ejusmodi minus necessarium videatur, aut nimis acerbum; *fonticulum* saltem in femoris dolentis parte interna supra genu medicamento caustico inurere maxime ex usu erit; ita tamen, ut ulcus id non sanetur, sed diu trahatur, donec id vitium, cui per hoc opitulamur, conquiescat. Celsus¹, Hippocratis exemplum secutus², candentibus ferramentis, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem exulcerare praecepit. Qua quidem medicina nulla foret efficacior; utcunque enim terreret ignis aspectus, breviori cum dolore, quam infert medicamentum causticum, peragi posset.

FRICATIONE quoque utendum est, et eodem die saepius, quo facilius ea, quae coëundo nocuerunt, di-

¹ *Lib. IV. cap. 22.*

|

² *Aphor. VI. 60.*

geran-

208 *De doloribus articulorum.*

gerantur ; ipsisque praecipue coxis, si fieri possit, adhibenda est. Aqua autem calida partem affectam fovere plerumque nocet ; fibris enim illa relaxatis, augetur dolor.

SED ad interna auxilia transeundum est. Horum praecipuum, detracto primum sanguine, est purgatio per alvum. Catharticorum potentissimum est, aut *mercurius dulcis sexies sublimatus*, aut *electarium e scammonio* ; quod pro viribus saepe repetere convenit. Diebus autem, quibus non exinanitur corpus, per ea, quae simul urinam cient, et alvum movent, morbi vis minuenda est. Ex his *tincturam guajacinam volatilem*, vel *balsamum guajacinum*, omnibus praepono.

CAPVT

CAPVT XIV.

De morbis cutis.

NIHIL jam dicam de *exanthematibus*, quae per febres prorumpunt; uti nec de *pustulis* et *maculis*, quae in foedo corporis habitu cutem inficiunt. Haec omnia, suis quaeque locis, sunt exposita¹. Morborum autem omnium, qui summum corpus occupant, foedissimus est *lepra*. Ea duplicis est generis; alterum Graecorum, alterum Arabum nominant. De utroque, tum quae ad naturam, tum quae ad curam mali spectant, quantum ad rem satis est, alio in libro differui².

¹ Cap. De febris, et
De scorbuto.

| ² Vid. Medica sacra,
Cap. II.

HVIC vitio foeditate proximum, at origine plane diversum, dicitur *scabies*. Est autem aspritudo cutis rubicundior, unde pustulae oriuntur, ex quibus exit sanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens, quae cito contagione serpit. Animatus revera dici potest hic morbus, utpote qui animalculis ortum suum debeat. Etenim insecta quaedam adeo exigua, ut aciem oculorum, nisi microscopio adjuvetur, omnino fugiant, in cuticulae sulcis latentibus, et fere invisibilibus, tanquam in nidis, ova sua deponunt; tum calore loci foetus brevi excluduntur, qui justam magnitudinem nacti, ipsamque cutem rostris aculeatis penetrantes, fibrillas vellicant roduntque. Morsus iste pruritum intolerabilem facit, unde scalpendi est necessitas; hinc scalpura pars lacerata humorem tenuem effundit, qui ipse in crustulas duriores

riores mox concrefcit. Animalcula autem fubter cutem affidue repentina de loco in locum, morbum propagant, dum ovis contagium longius effertur.

MANIFESTVM hinc fit, cur linteis, veftibus, chirothecis, fimilibusque, quibus ufi fuerint contaminati, hoc malum in corpora fana transferatur. Ovula enim rebus hujusmodi ex molli materia confectis adhaerentia cuti affricantur, et exclufa fordidam prolem edunt.

Id vero majoris eft momenti, quod caufae cognitio morbi medicinam monftrat. Nihil enim hic proficiunt purgantia, aut quae ad fanguinem emendandum dantur medicamenta. Externis adjumentis res agenda eft; delenda fcilicet impura progenies, quod facili negotio perficitur. Tepido igitur in balneo corpore primum

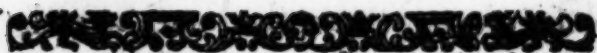
lavato, inungendae sunt quotidie sub tempus lectum petendi partes affectae, aut *unguento e sulphure*, aut quod odore minus ingratum, *e mercurio praecipitato* conficitur; nisi quis malit linimentum componere longe gratissimum, parique efficacia, *ex floribus aurantium, vel rosarum rubrarum*, adjecto *mercurio corrosivo rubro*, cum *axungia* contusis.

HAEC, quae dixi, omnia in *Actis Regiae nostrae Societatis* habentur¹. Edidit enim anno MDCLXXXVII medicus ingeniosus, Johannes Cosinus Bonomo, *Epistolam* Italico sermone scriptam ad celeberrimum Franciscum Redi, Florentinum, *De vermibus corporis humani*; in qua totam hanc rem, adjunctis etiam animalculorum cum ovulis suis figuris, dilucide exponit. Hujus ego, cum decem circi-

¹ Vid. *Philosophical Transactions*, Numb. 283.

ter post id tempus annis per Italiam
iter facerem, exemplar nactus epi-
tomen lingua nostra composui, quam
in patriam redux *Actis* memoratis
inferendam curavi.

CAPVT XV.

De strumis.

DIFFICILIS morbus est is, quem Latini *strumas*, Graeci χοιράδας appellant, glandularum scilicet duri tumores. Eae fatigare medicos solent, quoniam et febres interdum movent, nec unquam facile maturescunt; et siue ferro siue medicamentis curentur, plerumque juxta cicatrices resurgunt, et longo spatio detinent. In cervice maxime nascuntur, item in alis, inguinibusque; praesertim in pueris. Interdum vero in pectus, et in mammas foeminarum, perveniunt. Denique in pulmonem haud raro confluit humor, eoque vitiato, supervenit phthisis.

Et

Et profecto, si verum dicere liceat, in nostris saltem aliisque borealibus regionibus a strumis ut plurimum oritur illa pernicies. Eo autem terribilius est hoc malum, quod a parentibus in prolem saepe transit; et hereditate, quam cepit, haud facile se privari finit.

PERTINACI itaque et periculoso huic morbo omnibus modis occurrendum est; sanguinis missionibus, purgationibus, et eis, quae ad viscidos, falsos, atque acres humores emendandos sunt apta. Catharticorum optimum est *mercurius dulcis sexties sublimatus*, quem in puerorum usum cum *rhabarbaro* conjungere convenit; adultioribus vero per se dari potest, potione leni purgante post aliquot horas exhibita. Huic viribus proxima est *radix jalapii*. Aquae etiam nostrae purgantes, quoniam glandulas simul emundant, ventremque

tremque solvunt, accommodae sunt. Neque denique inutilis est tam in hoc morbo, quam aliis, qui a viscidis humoribus nascuntur, pilula singulis noctibus assumpta, quae ex *mercurii sexies sublimati*, et *sulphuris antimonii praecipitati*, singulorum grano uno, et *aloes Socotorinae* granis tribus vel quatuor, adjecto *syrupo balsamico*, conficitur.

Quae autem pravitatem hanc sanguinis et humorum corrigunt, pleraque sunt ex eo genere medicamentorum, quae urinam movent; qualia sunt, *spongia ad nigredinem usta*, *sal diureticus*, et *tartarum vitriolatum*; quae eo sunt commodiora, quod alvum simul aliquo modo laxant. Neque inutilis est *aqua calcis minus composita*. Ego sane pulverem ex *spongiae ustae* scrupulo uno, *nitri purissimi*, *corallinae*, et *sacchari albi*, singulorum scrupulo semis, bis die

die sumptum, cum dictae aquae cyathis tribus quatuorve, ex usu esse saepissime comperi. Sin autem corpus macilentum sit, aquae isti par *lactis* mensura commisceri poterit. Propter vim etiam diureticam aliquid ad sanitatem conferunt *millepedae*; vivarum potissimum succus, cum *nucis Moschatae* aliquantulo contusarum, commisto *vino tenui*, expressus, *melleque* aut *saccharo* gratior factus.

DIAETA neglectui esse non debet. Carnibus ex media materia, et piscibus fluviatilibus, conchis maxime, vescatur infirmus. Salsamentis et condimentis omnibus abstineat. Aquam bibat fluvialem, etiam coctam; putealem, aut stagnantem nunquam; minime omnium nivosam. Loca enim montana, Alpes praecipue, incolentibus gutturi glandulas natura tumesceri videmus. *Fonticulis* et-

E e

iam

iam peccantem materiam exhaustire prodest. Caelum quoque mutare saepe in salutem cedit, in primis si morbi in pulmonem ruituri sit metus; ita tamen ut regionem nec calidam nimis, nec frigidam, nec tempestatum variationibus insalubrem, petat aeger.

ILLUD denique in hoc morbo quantumvis pertinaci notabile est, quod nonnunquam per aetatis et habitus corporis mutationes, in juvenibus praesertim, ita sponte sua definit, ut integra sanitas restituatur. Ea res, ut opinor, *tactum sanantem regium*, quem vocant, in morem primum induxit. Cum enim istam mali hujusce naturam deprehenderent homines astuti, facile existimarunt rem gratam se regibus facturos, si illis persuaderent, ut ritu solenni, adjunctis sacerdotum precibus, virtutis suae hoc ederent experimentum; quo

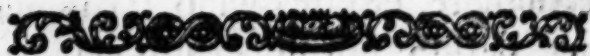
quo scilicet populi reverentiam sibi conciliare, et jure divino, si diis placet, datum sibi imperium evincere possent. Nil mirum igitur si fides dictis haberetur, et putarent interdum ipsi reges caelitus sibi concessam istiusmodi potentiam ; cum

*Nibil est, quod credere de se
Non possit, cum laudatur, dis aequa potestas¹.*

Mundus quoque vult decipi ; et res interdum ex voto cadebat, cui vis imaginandi, quae permagna est in morbis sanandis, haud parum tribuit. Hinc reges nostri (nisi forsan cum princeps aliquis sapientior sceptrum teneret) in credulum vulgus beneficium hoc jam diu humaniter contulerunt. Reges autem Galliae ante nostros se donum istud eximium divinitus habuisse jactant.

¹ *Juvenal. Sat. iv. v. 70.*

CAPVT XVI.

De scorbuto.

SCORBVTI nomen apud auctores medicos morbum designat adeo multiplicem, et facie diversum; ut non idem, sed alius atque alius esse videatur. Nullo non tempore in septentrionalibus regionibus popularis fuit, eo faevior, quo illae oceano propius adjacent: idcirco Danos, Norvegos, et maris Baltici accolae maxime infestat; neque eo immunes sunt Germani, Belgae, nostrique homines¹.

INCIPIT autem hoc malum a foedis in ore cruribusque ulceribus; un-

¹ Vid. *Eugalenum De* | *Sennertum, Lib. III.*
scorbuto; sed in primis | *Part. v.*

de Plinio *Stomacace* et *sceletyrbe* dicitur, qui sceleribus aquarum imputat, et auxilio repertam fuisse *herbam Britannicam* (quae nobis *hydro-lapathum nigrum* appellatur) memoriae prodidit. Sed et ipsi Hippocrati jam olim innotuit, a quo σπλῆν μέγας, *lien magnus*, vocatur; et pariter a frigidis, crudis, turbidisque aquis epotis oriri dicitur¹.

MEMINI me vidisse in nosocomio hujusmodi casum in viro rustico mediae aetatis, qui in insula *Toliapis* Ptolemaeo dicta, nunc *Sheppey*, vitam egerat. Is locus tam caelo turbido et humido, quam aquis insalubribus, infamis est. Et quidem conjectari licet Romanos milites, postquam, duce Claudio Caesare, in Britanniam transmissi erant, atque hanc insulam cum locis vicinis occupave-

¹ Nat. Hist. Lib. xxv. | section. Sect. xxxiv. et
sect. vi. | De aëribus, locis, et a-
² Vid. De internis af- | quis, Sect. x.

rant,

rant, morbo hoc correptos, monstrantibus incolis, *herbam Britannicam*, quam auxilio repertam fuisse dicit Plinius, comperisse, et a regione id nomen dedisse. Scimus enim imperatorem illum a Gessoriac, quod in Gallia oppidum est, nunc *Boulogne* dictum, ex adverso Cantii nostri, hanc in terram milites exposuisse. Huic parem historiam narrat Strabo de Romano exercitu apud Album Pagum, quem, duce Aelio Gallo, Augustus Caesar in Arabiam misit. Dicit enim illum oris et crurum vitiis, morbis nimirum regionis istius indigenis, qui *stomacace* et *sceletyrbe* vocantur, suntque resolutio quaedam ab aquis et herbis proveniens, tactum fuisse². Minime autem dubi-

¹ Vid. *Sueton. vit. Claudii Caes. cap. XVII.* | τῶν δὲ περὶ τὸ σκῆλη πα-

² Στομακάκη τε ἡ σκε- | ἐκ τε τῶν ὑδρείων, ἢ τῶν
λοτίρβη περαζομένης τῆς | βοτανῶν, *Geograph. Lib.*
σρατιᾶς ἐπιχωρίως πάθει- | XVI. pag. 781, ed. Pa-
σι, τῶν μὲν περὶ τὸ σῶμα, | ris. 1620.

to, quin aër infalubris marinus, cibus pravus, cum aquis noxiis, caelum illud hisce vitiis obnoxium reddiderint; ex Ptolemaei enim *Geographia* liquet Album Pagum ad finum Arabicum situm fuisse. Sed haec obiter. Rusticus ille, quem dixi, malo corporis habitu cum febre intermittente abnormi laborabat; accedebant crurum ulcera mala, in utraque nimirum tibia. Ab assumptis medicamentis, quae scorbuto conveniunt, amaris scilicet et urinam moventibus, convalescere videbatur: ulcerum enim alterum ope chirurgi jam impletum erat; alterum vero, dum sanescebat, ex improvviso tenuit gangraena, et concisa carne, ne latius serperet malum, aeger subito mortuus est. Dissecto abdomine, mox oculos rapuit ingens lienis moles, forma naturali, sola magnitudine aucta; neque color mutatus erat, nec mollitiem tumor aut scirrhus
viti-

vitiat. Pendebat autem libras quinque cum quarta librae parte; cum hepar quatuor tantum libras totidemque uncias pondere aequaret. Substantia denique, quae visceris huius natura est, laxis fibris suffusum nigrum cruorem visui obtulit.

Ab ulceribus istis supra memoratis os ipseque spiritus male olet; gingivae vitiantur, sublividae et nonnunquam subatrae redduntur, ac digito vel leviter pressae atrum cruorem emittunt; eademque sic laxae sunt, ut a dentibus discedant, quos facile omnes interdum eximere liceat. Interea maculae lividae, tanquam vestigia suggillationum, variis corporis locis efflorescunt; in brachiis scilicet, in coxis, in cruribus, saepeque per universi corporis cutem, adeo ut haec quasi ictero fodata videatur. Tormina quoque ventrem disrudiant. Et ne leviam quidem

dem praetermittam, ab intestinorum doloribus nomen suum, tum Latinum tum Anglicum, traxisse videtur iste affectus, a voce nimirum Saxonica *schorbock* vel *schorbuck*, quae illa lingua ventris lacerationes denotat.

PRÆTER insalubres aquas cibos etiam in partem nocumenti trahunt auctores, falsamenta nimirum et legumina; quae, cum sint difficilis concoctionis, crassum minusque commodum nutrimentum corpori supeditant. At causam tamen magis universalem adhuc non videntur satis attigisse. Illa autem aër est usibus vitae minus idoneus, qui in pulmones receptus plurimum noxae adfert. Id in longis navigationibus maxime manifestum est, in quibus nautas saevissime corripit haec lues. Cujus rei illustre exemplum praebeuit *Historia* nuper edita itineris marini magni nostri ducis Anso-

ni, qui totum terrarum orbem circumnavigavit; in quo tertia fere pars nautarum hac calamitate consumpta periit, maloque adeo evecto, ut etiam in fractis ossibus calli, qui diu induruerant, quasi compage jam recter rupta, mirandum dictu! dissolverentur¹. Est profecto in hisce casibus summa humorum omnium corruptio, et quaedam putrefactio; sanguinis mistura eo usque vitiata, ut quacunque parte emissus nihil purpurei coloris habeat, sed atram et coenosam colluviem referat. Quibus autem modis ita corrumpant et putrefaciant humores dictae jam causae, non difficulter cognoscet, qui proprietates legesque motus in fabrica animali perspectas habuerit. De illis enim ut pluribus hic agam, eo minus necessarium videtur, quod in libello nuperrime edito eas fusius

¹ Vid. *Anson's Voyage* | don, MDCCXLVIII.
round the world, Lon-

exposui ; ubi commoditates et usum
machinae Suttonianae ad extrahien-
 dum e navibus aëra inquinatum, al-
 latis etiam documentis, ostendi¹.

Quod ad curam attinet, facilius
 multo est morbo huic venienti oc-
 currere, quam illum depellere ; cum
 enim corpori semel infederit, diffi-
 cillime medicinam sentit. Optimum
 autem medicamentum est aër salu-
 bris opportune inspiratus, cum apta
 diaeta. Cum primum igitur quis ae-
 grotare coeperit, si forte sit in mari,
 quam citissime fieri poterit, mutan-
 dum est caelum, et pro marino terre-
 nus aër hauriendus ; sin in terra sit,
 rus amoenius peterè, et aëre aperto ac
 sereno frui debet. Uterque vero aut
 carnibus recentibus vescatur, et ex
 materia tenerrima : aut potissimum

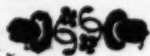
¹ *An Historical ac-* | *air out of ships, Lon-*
count of a new method | *don, MDCCXLIX.*
for extracting the foul |

herbis, tam iis, quae sale volatili gaudent, quales sunt *cocblearia*, *nasturtium*, *becabunga*, et his confimiles; quam illis, quae succum frigidiorum praebent, cujusmodi sunt, *acetosa*, *endivia*, *lactuca*, *portulaca*, et id genus aliae. Et has quidem omnes utriusque generis alias aliis miscere, et temperare inter se, saepe erit utile. Maxime autem juvabit fructus subacidos, *mala citrea*, *aurea*, *punicaeque* frequenter comedendo stomachum pariter, ac corporis humores, refrigerare et astringere.

At operae pretium erit ipsam *Narrationem* itineris modo dicti pervolvere; quae multa sane medicis scitu utilia, omnibus lectu jucunda, variosque casus ac rerum discrimina justo ordine, styloque eleganti descripta complectitur. Neque laboris fortassis illum poenitebit, si quis velit ea pervolvere, quae, cum *machi-*
nae

nae Suttonianae utilitates expone-
rem, ipse de hoc morbo conscripsi.
Leget ibi historiam maxime memo-
rabilem de nauta quodam Batavo;
qui cum in nave ad Groenlandiam
appulsa hoc malo jam fere consum-
ptus esset, herba tamen *cochlearia*
pecudum more pastus, restituta sa-
nitate, in patriam firmis viribus re-
diit.

HIS, quae fufius fortasse diximus,
illud denique adungere non inutile
erit: quod sanguinem, si ex quavis
parte profluat, id quod non raro fit,
elixir vitrioli Mynsichti, *aqua fonta-*
na frigida commistum, ac subinde
haustum; vel interdum etiam *tin-*
ctura styptica, eodem modo assum-
pta, commodissime supprimet.

CAPUT XVII.

De malo hypochondriaco.

NON unam aliquam sedem habet malum, quod *hypochondriacum* dicitur, sed totius corporis est morbus. Maxime autem vitiantur imi ventris viscera, ventriculus nimirum cum intestinis, hepar, lienis, pancreas, et mesenterium; quorum singula pro natura sua et usibus vitae, quibus accommodata sunt, afficiuntur. Ventriculum crebri ructus et inflationes, cruditatis signa, infestant. Bilis crassior et tenax in canaliculis suis haerens hos opplet, et jecur tumefacit. Cum affectus est lienis; cujus officium id esse videtur,
ut

ut per arterias suas sanguinem fluidissimum, partim in cellulas proprias, partim in venam splenicam, ad hepatis usum immittat; liquor is crassior factus vitium facit, unde in vena ista fere stagnat, et molle viscus tumore distenditur. Pancreas ubi male habet, glandulae ejus, quae salivam deferunt, aliquo modo induratae humorem suum parcius profundunt; hinc bilis, quae in intestino illi admiscetur, non satis diluitur; et chylus nimis viscidus per canales *lacteos* dictos difficulter fertur, atque in viis suis quodammodo haeret. Omentum, pinguetudinis officina, si quando ab hoc morbo aliquid mali patitur, oleum illud tenue et subtile, quod in sacculis hic colligitur ad hepar usque deferendum, et sanguini illuc a liene adducto asfundendum, copia solito minori elaboratur; quo fit, ut sanguis in vena portarum neque pro more solutus, neque

232 *De malo hypochondriaco.*

neque lymp̃ha attenuata satis reſer-
tus evadat. Meſenterii denique viti-
um, quod affert iſte affectus, id facit,
ut glandulis membranae hujus ob-
ſtructis, lymphae in ductus chyliſe-
ros inſtillandae penuria chylus nimis
ſpiſſus, et nutritioni minus idoneus,
ſanguini aſſidue ſuppeditetur. Iſt-
haec omnia morbi huiusce naturam
parefaciunt; in quo ſcilicet ſanguis
et humores craſſeſcunt, et motioni-
bus ſuis vitaeque uſibus inhabiles
redduntur.

CAUSAE autem multiplicis hujus
mali in promptu ſunt, quarum prae-
cipuas, ut verbo dicam, corporis qui-
etem, animique motiones, merito
quis ſtatuat: illa enim efficit, ut tar-
dius moveantur humores; ab his
nunc conſiſtit fere ſanguis, nunc
vehementius incitatur; in utroque
vero caſu incommodum capit ſa-
nitas.

HAC-

De malo hypochondriaco. 233

HACTENVS exposita ad curationem ducunt, in qua tum expurgare, tum emendare humores convenit. Neque tamen violentiora cathartica hic opus sunt; mitioribus res tutius agitur, illis praesertim, quae incidant humores, alvumque simul et urinam moveant. Hujus generis sunt *pilulae ecphracticae, aloëtica saponaceis conjuncta, rhabarbarum, sal Glauberi*, et his consimilia.

HVMORVM vitium, lentor nimirum et crassitudo, medicamentis ex *chalybe*, amaris et aromaticis adjunctis, tincturae praesertim modo, commodissime tollitur. Aquae vero, quae per venas hujus metalli fluxerunt, medicamentorum omnium chalybeiorum sunt efficacissimae.

OMNIA denique corporis exercitationum genera necessaria sunt: sphaeris ligneis vel pila ludere; brachia, compressis utraque manu pon-

G g

deri-

234 *De malo hypochondriaco.*

deribus plumbeis, frequenter agitare, est utilissimum; nihil autem assiduâ equitatione salubrius.

Dictis finem imponet narratiuncula, quae risum simul moveat, et inconstantis hujus morbi indolem patefaciat. Vir quidam academicus ex nimia ignavia hac aegritudine tam graviter laborabat, ut tandem decumberet: ingravescente indies morbo, mortem sibi instantem denunciat; jubet igitur, ut moris est, campanam funebrem in templo aedibus suis vicino pulsari, quasi neminem suam ante supremam vitae horam audire volens. Fuerat autem ipse juvenis exercitii causa modulate campanas pulsare solitus. Quid jam sequitur? Campanarum pulsator illi male rem agere videtur; statim itaque iratus e lecto surgit, manibus suis modum rectius pulsandi monstraturus; quod cum fecerat, totus sudor-

De malo hypochondriaco. 235
 fudoribus diffuens ad lectum iterum
 se confert, mox expiraturus. Vitam
 autem reddidit iste labor, et con-
 valuit. Ita, quod observavit olim Hip-
 pocrates ¹, *contraria contrariorum*
sunt medicamina.

¹ Τὰ ἐναντία τῶν ἐναν- | τibus, § III.
 τίων ἐστὶν ἐναντία, *De fla-*

CAP V T XVIII.

De animi affectibus.

AFFECTVS animi, quos *passiones* vulgo appellant, vehementes nimirum et immoderati, pro morbis haberi debent; nam corpori etiam varias aegritudines afferunt. Id autem quibus modis eveniat, nisi cognita animi natura, legeque perspecta, qua is cum corpore in unum coëat animal, intelligi nequit; quam scientiam in hac vita nunquam, ut opinor, assequemur. Vitae enim ac naturae nostrae ratio ita comparata est, ut facultates animi viresque corporis mira quadam promptitudine exeramus; modum vero ipsumque actionum omnium principium prorsus

fus ignoremus, cujus cognitio ad bene beateque vivendum minime necessaria esse videtur.

EFFECTA tamen motionum animi in machinam nostram deprehendere facile possumus; nec mutationes, quas in sanguine et humoribus secum ferunt, dignoscere est admodum difficile. Quaedam enim sanguinei laticis motum reprimunt, aliae incitant, nonnullae alternatim sistunt et propellunt. Sic moeror et metus cohibent; iracundia, indignatio, et intemperata libido stimulant; conjunctae hujusmodi perturbationes motus tardioris, aut celerioris, vicissitudines subitaneas, se festinanter excipientes, procreant. Neque illud observare alienum est, quod immodici affectus, ubi diu insederint, pro natura sua in longos saepe morbos vertuntur. Ita sollicitudo, desperatio, moeror, melancholiam faciunt;

ciunt; iracundia longo tempore perseverans in furorem et insaniam definit. Attamen pro varietate temperamentorum cum animi, tum corporis, plus minusve nos movent affectus. Quin et in eodem homine non omni tempore pariter perturbant. Usque adeo incomprehensibilis est fabricae nostrae constructio.

CAETERVM id longe adhuc mirabilius est, quod inter auctores medicos a solo sagacissimo Aretaeo animadversum reperio¹. Etenim non modo, ut is notat, animi affectus morbos faciunt; sed et vicissim ipsi morbi efficiunt πάθη, eaque interdum, quae naturae illorum contraria videantur. Exemplo apud ipsum est *hydrops*, qui licet morbus sit perniciosissimus, aegrotantibus tamen tolerantiam et patientiam affert; non

¹ De causis et signis | Lib. II. cap. I.
diuturnorum morborum,

ex alacritate, ac bona spe, velut iis accidit, qui bonis rebus utuntur, sed ex ipsa morbi natura. Cujus rei causa, inquit, exponi non potest, sed mirari tantum id licet.

VERVM ista omnia spirituum animalium ministerio peraguntur; hi enim cor, motus sanguinis instrumentum, minori aut majori vi contrahunt. Idcirco pulsus arteriarum has permutationes etiam in ipso illarum ortu commonstrant.

PRIVSQVAM autem ad medicinam harum animi aegritudinum deveniam, monere convenit, non frustra, sed optimo Supremi rerum Conditoris consilio, insitas nobis esse naturales istas animi commotiones; quo scilicet ad mala fugienda, et bona arripienda, cum impetu quodam feramur. Minime igitur noxia sunt $\pi\acute{\alpha}\theta\eta$, nisi ubi immoderata re-
ctae

et rationis imperio non reguntur,
et limites aptos transcendunt.

TUMIDOS autem hos animi fluctus componere philosophiae munus est. Verum, proh dolor! ad irritum hic plerunque cadunt Stoicorum praecepta; quippe qui et ipsi saepe numero magna loquuntur, non vivunt:

Naturam expellas furca licet, usque recurret.

Tentandum est tamen, et quo difficilius sit pugna, eo gloriosior erit victoria. Sed haec philosophorum disputationibus relinquenda esse forsitan quis dicet, cum nostrum sit corporis medicinam promittere. At liceat mihi in re tanti momenti pauca quaedam virtutis incitamenta, quae ex scholis eorum didici, hisce medicis nostris immiscere.

IN PRIMIS itaque ipsa natura trahimur omnes ad voluptates; quarum
aliae

aliae corporis, aliae sunt animi. Ad illas autem maxima pars hominum proclivior est; harum illecebris pauci, *quos aequus amavit Jupiter*, capi volunt. Rei autem istius haec ratio esse videtur, quod vix unquam istis recti animi conscientia frui licuit, et gaudium illud percipere, quod ex libidinum suarum moderatione viro bono enascitur; cupiditatum vero lenociniis dediti virtutis blandimenta nondum experti sunt, unde ignoti nulla cupido. Paulatim igitur assuescere oportet, nec oleum camino unquam est addendum, si quis tantam hanc exoptat felicitatem.

PERTINET ad hanc rem id, quod est apud Ciceronem, a Catone dictum; acceptum vero ab Archyta Tarentino, magno in primis et praeclaro viro: *Nullam capitaliorem pestem, quam corporis voluptatem, esse hominibus a natura datam; cuius vo-*

H h

luptatis

*luptatis avidae libidines temere et effrenate ad potiundum incitarentur*¹.

Et ea sane, quae summus ille vir huc facientia persequitur, prudens quispiam magna animi jucunditate perlegere poterit. Rectissime igitur apud Silium Italicum exclamat virtus:

*Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes;
Quantum sola nocet animis illapsa voluptas*².

VERVM enimvero, sicut moderatio cupiditatum mentem confirmat, ita temperantia in victu corpus turbidis his motibus minus obnoxium reddit. Neque id tantum in iis, quibus excandescit sanguis; sed etiam in illis, qui reprimunt, locum habet; quandoquidem tranquillum rerum statum conservat.

ET hac quidem via venientibus his malis occurritur, aut saltem le-

¹ *Cato Major, Cap. XII.* | ² *Punicorum, Lib. XV. § 94.*

viora fiunt. Ubi autem jam corpus occuparint, singula sibi convenientia postulant remedia. In iis commotionibus, quae vitalium humorum cursum coërcent, stimuli requiruntur; frena vero, si effervescent. Stimulant commodissime *gummi graveolentia, castoreum, sales et spiritus volatiles ex animalibus vi ignis elicti*, et similia. Impetum autem et furorem sanguinis refrenant, sanguinis missio, alvus paulo fusior, *nitrum*, et quaecunque refrigerantia. Optimum autem est consuetudine et consiliis uti fortium et sapientium virorum; permultum enim in vita omni valent exempla, quibus rationi obtemperare sensim discimus, affectusque regere, qui, nisi parent, imperant.

QVI autem prorsus ἀπαδείξ nos esse volunt, omnesque animi affectus quasi nocuos suppressere; ii certe rerum Conditoris ter Optimi

244 *De animi affectibus.*

Maximi sapientiam et bonitatem impugnant, qui in optimos usus fabricae nostrae illos inseruit et quasi intexuit; idque non ut singulis tantum salutare, sicut jam dixi, sed etiam ad societates conjunctionesque hominum servandas prorsus necessarios.

CAPVT

C A P V T XIX.

De morbis mulierum.

SUPER mulierum morbis multa dicere eo minus necessarium esse videtur, quod in his describendis et sanandis tantum operae posuerint plurimi auctores. Pauca tamen, ne neglectui habitus videatur sexus amabilis, breviter attingam; illis, qui virgines infestant, primum tribuens locum, quibus coelebs sua vita multa affert incommoda. Ex his autem frequentissimum est,

S E C T I O I.

Menstruorum suppressio.

MENSTRVORVM fluxum plerumque impedit sanguinis lentor, quo fit,
ut

246 *Menstruorum suppressio.*

ut is canaliculos ad hunc effluxum natura comparatos, et sphincteribus suis instructos, vi sua aperire non possit. Neque enim, ut vulgaris fert opinio, arterias uteri singulis mensibus dirumpit sanguis; sed per ductus sibi proprios, naturae legibus turgescens, foras exit. Ab ista humoris vitalis crassitudine evenit, ut vultus color vividus in viridem mutatus amittatur et pereat.

HVIC malo illa remedia conveniunt, quae sanguinis circuitum promovendi, viscidosque humores incidendi et attenuandi, vi pollent: qualia sunt amara omnia, aromaticis conjuncta; ut etiam multa eorum, quae *ferrum* suppeditat. Haec autem antecedere debet sanguinis detractio; et cathartica, adjuncto *mercurio sexies sublimato*. Praestantissima est etiam *tinctura sacra*.

Ex

Menstruorum suppressio. 247

Ex omnibus autem, quae menses movent maxime, singularem virtutem habere deprehendi *belleborum nigrum*; ita ut illum vix unquam spem fefellisse meminerim. Idcirco *incturae melampodii* cochleare minimum ex aquae tepesfactae haustulo bis die assumi jubeo. Et illud quidem notabile observavi; quod quotiescunque aut propter malam partium conformationem, aut alia quacunque de causa, sine effectu datum esset hoc medicamentum, sanguis per alias vias propulsus fuerit: unde clarissime constat, quanta vi sanguinem propellendi polleat ista medicina.

S E C T I O II.

Immodicus mensum fluxus.

SED et non raro nimis magna copia fluunt menses. Ubi hoc accidit, cohibendum est profluvium. Id autem,

248 *Immodicus mensium fluxus.*

tem, misso primum sanguine, efficiunt, cum ea, quae sanguinem cogunt et inspissant; tum, quae fervorem ejus minuunt. Ex illis praecipua sunt, quae *vitriolum* aut *alumen* participant; in primis *tinctora rosarum*; aut *pulvis ex aluminis rupei* portionibus tribus, et *sanguinis draconis* parte una, simul liquatis, confectus. Calorem vero sanguinis, et fluxum hinc proveniente, quibuscunque aliis remediis potentius lenit *cortex Peruvianus*.

S E C T I O III.

Fluores albi mulierum.

FOEDVS morbus est tetra ista coluvies, quae colore albo ex foeminarum naturalibus interdum profluit. Hunc autem humorem modo profundunt canales uterini; modo ex glandulis, quibus confita vagina est, erumpit. In illo casu, fluentibus mensibus, supprimitur profluvium;
in

in hoc, etiam cum in menstruis est mulier, perstat adhuc, et vel uterum gerentem excruciat.

IN utraque mali specie corporis habitus praecipue habenda est ratio; ab illius enim vitio tam hic, quam iste morbus originem trahit; ubi autem in ipsa vagina sedem fixit, externa etiam opus sunt.

VOMITVM igitur plerumque primo ciere oportet, *vino* praesertim *ipecaeoanhae*. Purgantia brevibus intervallis data conveniunt, in primis *rhabarbarum*: quod vel per se, adjectis quibusdam aromaticis, additoque interdum, ubi res postulat, *mercurii sexies sublimati* aliquanto; vel, quod nomine *tincturae rhabarbari vinosae* prostat, frequenter assumi poterit. Quinetiam laxiores corporis fibrillae adstringentia desiderant, ea in primis, quibus *ferrum* inest.

250 *Fluores albi mulierum.*

QVOD ad externa autem, quae in vaginae vitio necessaria fore dixi; ea minime adhibere oportet, quae nimia vi peccantem humorem reprimunt ac repellunt; illa tantum sunt ex usu, quae membranae hujus ulcuscula detergent simul et sanant. Ipse eventu saepe felicissimo foeminam laborantem, aut *aquam aluminosam Bateanam*, aut *aquam vitriolicam camphoratam* (adjecto alterutri *mellis Aegyptiaci* aliquantulo) per syringem hujusmodi usibus aptam, parva quantitate, at repetitis vicibus, infundere jussi. Neque nihil ad sanationem confert vaginam subinde suffumigare; superinjecto nimirum prunis pulvere ex *thure*, *masstiche*, *succino*, et *cinnabari antimonii* ita commistis, ut singulorum aequalis sit portio.

SECTIO

SECTIO IV.

De morbo hystérico.

NVLLVS morbus aeque foeminas vexat, atque *affectio hystérica*. Haec puellarum, nuptarum, viduarumque communis est; et si non magnum periculum, terrorem tamen non levem saepissime affert; interdum etiam ita exanimat, ut tanquam comitialis morbus prosterнат,

UBI incidit in eam mulier, si satis virium est, sanguis missus adjuvat; si parum est, cucurbitulae tamen defigendae sunt inguinibus aut coxis. Sin autem diutius jacet, extinctum ex lucerna linamentum, aut aliud quiddam foetidi odoris, naribus admoveere oportet, quo excitetur. Aquae frigidae perfusio idem efficit. Inter haec coxas et poplites perfricare convenit.

DEINDE, ubi ad se rediit aegra, ne casus idem revertatur, providendum est. Menstrua, si solito minus fluxerint, proritanda sunt. *Gummi graveolentia* multum prosunt, item parata ex *ferro* medicamenta. Corporis etiam exercitationes conveniunt. At facienda plerumque est animi commotionibus medicina.

SAPIENTISSIME denique Hippocrates pro medico maritum esse voluit. Ille enim, postquam *castoreum*, aliaque plurima juvantia, proposuerat; *Optimum esse, ut mulier in utero gestet, et virgo cum viro simul habitet*, decernit.

Ἰσχυρον δὲ ἐν γαστρὶ | *De morbis mulierum,*
ἔχειν τὸν δὲ παρθένον | *Lib. II. sect. 19.*
παρθένον συννομεῖν αὐτῇ.

SECTIONIO

SECTIO V.

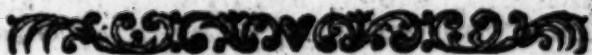
De partu difficili.

HUMANITAS nos admonet, ut mulieribus difficulter parientibus, si quid auxilii praeter manus operam praestari possit, succurratur. Quamquam enim humani generis propagationi ita consuluerit provida natura, ut, licet magno cum dolore, sine multo certe periculo ex utero exeat foetus; sit tamen interdum, ut gravi cum labore in lucem protrahatur infans. Id multas ob causas evenit, quibus obviam ire norunt obstetrices. At unico in casu quid faciendum sit, saepe nesciunt; is est, cum irritis conatibus, colicorum tormentum aemulis, diu parturit foemina. Hoc ubi fit, *opii* granum unum aut alterum assumere convenit; cujus ope dolores isti, qui partum impediunt magis quam pro-

4 movent,

movent, conquiescunt, et sublevata rem suam strenue agit natura. Est etiam illud hic alicujus momenti, quod medicamento anodynū vis, ut alias omnes partes constrictas, ita etiam uterinas laxat aperitque.

C A P V T XX.

De morbis venereis.

LVES venerea, magnum illud scortatorum flagellum, opprobrium foret medicorum, ni feliciter illi remedium inventum fuisset *argentum vivum*.

MORBI naturam, historiam, et progressus ita diserte exposuit doctissimus Astruccius¹, ut nihil amplius ad ejus cognitionem requiri possit. Modum autem, quo vires suas in corpore exerit ponderosus hic liquor, ipse olim satis, ut opinor, ad-junctis etiam cautionibus aliquot

¹ *De morbis venereis.* | MDCCXL.
Lutetiae Parisiorum, |

necessariis, dilucide explicui¹. Illud igitur solum restat, ut super incommodo uno et altero, quae morbo huic, partim ex ipsius natura, partim ex mala curatione superveniunt, monita quaedam suggeram.

Et primo quidem infestus casus est iugis ista, quae gonorrhoeam interdum excipit, humoris mucosi destillatio. Pertinax id profluvium tam ex vesiculis seminalibus, quam ex glandulis, *prostatitis* dictis, provenit, corrosis vi morbi canaliculorum oribus; illosque maxime fatigat, qui ad expellendum virus conceptum fortioribus catharticeis nimis diu corpus debilitarunt.

BALSAMICIS partes laxatas confirmare nituntur medici, at frustra plerumque sunt. Mihi multis jam annis in usu fuit huiusmodi tinctu-

¹ *Essays on poisons, MDCCXLVII. Essay IV.*

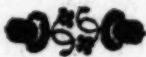
ra: *Rhabarbari* drachmae tres, *gummi guaiaci* sesquidrachma, *laccae* drachma una, *cantharidum contusarum* drachmae duae, *coccinellae* semidrachma, in spiritus vini rectificati sesquilibra infunduntur, et fit colatura. Hanc efficacissimam esse semper expertus sum, et medicis chirurgisque quamplurimis commendavi. Guttae autem triginta, ad quinquaginta usque (quantum scilicet sine urinae difficultatis metu ferri poterit) mane, et hora decubitus, ex aquae tepesfactae haustulo assumentur.

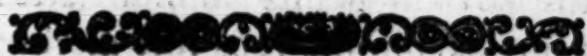
Non raro autem, morbo per longum salivae fluxum depulso, febris hectica corpus debilitatum occupat. Ubi id accidit, decoctum ex *lignis guaiaci* et *sassafras*, *radicibusque Chinae* et *sarsaparillae*, adjuncto *glycyrrhizae*, *seminumque coriandri* aliquantulo, copiose bibendum est,

K k   lacte

lacte commisto. In decocti autem hujus usu, usquequo resectae fuerint vires, persistere oportet.

DENIQUE non alienum erit monuisse, tempus proritandae salivae, quo noxii humores expellantur, maxime opportunum id esse, cum aut pustulae per corpus, aut ulcuscula in ore praesertim et faucibus, jam aliquandiu proruperint; neque tamen ossa, quibus proxime instat caries, corrumpi coeperint. Metus enim est, ne lamellae osseae, putredini jam obnoxiae, ponderosa globulorum metallicorum vi diffringantur. Idcirco usu medicamenti parciori hanc curam longius protrahere, quam festinare, fatius est.

C A P V T XXI.

*De morbis, qui aliis superveniunt,
aut in alios mutantur.*

PLVRIMVM confert cum ad medendi rationem, tum ad medici honorem, quinam morbi aliis ultro superveniant, aut in alios mutantur, cognoscere. Horum igitur praecipuos quosdam breviter commemorabo.

DISPUTANT autem inter se auctores, quarumnam causarum vi istiusmodi mutationes eveniant. Eae autem causae pro morborum natura sunt diversae. Nonnunquam enim partium affectarum consortio, et quadam cognatione cum aliis, ex laesa in sanam illabitur malum. Sae-

260 *De morbis, qui aliis superveniunt,*
pius partium vicinia damnum latius
trahit. Saepissime vero ipse morbus
est ejus conditionis, ut vel per mo-
dum solutionis, vel corporis corru-
ptionem, in alium definat. Exempla
nonnulla ex multis, quae in prom-
ptu sunt, producam.

CAPITIS et ventriculi consensus
facit, ut hoc pituita gravato, illud
vertigine laboret; et contra, ut, re-
pleto aut laeso cerebro, ventriculus
aegritudine corripiatur. Pari cogna-
tione jecinoris et intestinorum fit, ut,
colicis doloribus haec torquentibus,
icterus in illo mox oriatur; cum ex
adverso icterus interdum bilem fla-
vam in alvum effundit, et tormina
excitat. Uteri quoque cum multis
partibus est consortium, adeo ut Hip-
pocrates *hunc esse omnium in mulieri-
bus morborum causam*¹ dixerit. Hae
autem partes praesertim sunt caput,

¹ *De morbis mulierum, Lib. II.*

pulmo,

aut in alios mutantur. 261

pulmo, et stomachus; *συνπαθείας* vero instrumenta sunt spiritus animales, qui animi maxime affectionibus commoti, vel a vulva male affecta corpus afficiunt, vel noxas corporis cum illa communicant.

PARTIVM autem vicinia, quam alteram causam morborum successionis proposui, in inflammationibus praecipue locum habet, humore in partem adjacentem translato. Ita pleuritis in peripneumoniam transit; difficultati urinae, quam *σπραγσρία* Graeci vocant, ileus supervenit; renum malae affectiones lumbos in conjunctionem trahunt, lumborumque dolores cum renibus communicantur.

MORBORVM denique, qui aliis superveniunt, aut in alios mutantur, tertiam causam naturae ipsorum tribui; quae, cum sit multiplex, multis etiam modis effectum sortitur. Arthritidis

262 *De morbis, qui aliis superveniunt,*
thritis interdum in dolorem colicum transit, dolorque colicus in arthritidem. Varices doloribus articularum supervenientes liberationem morbi promittunt. Apoplexiae succedit paralyſis; et nervorum, nunc in toto corpore, nunc in aliqua tantum parte, resolutio morbum solvit. Sin autem a membris jam resolutis ad caput revertatur malum, mors plerunque pro medico est. Difficultas spirandi, quae diu molesta fuit, hydropem in pectore pariter ac abdomine progignit. Hydrops inter cutem ne in ascitem definat, magnopere timendum est. Melancholiae etiam, quae longo tempore duravit, non raro supervenit morbus comitialis, salutisque spem omnem adimit.

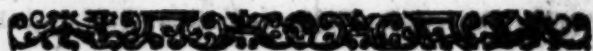
MVLTAE, quae huc faciunt, collegit Hippocrates, et ex illis divinam artem bonum aut malum eventum praefagiendi sapienter monstravit.
Ut

aut in alios mutantur. 263

Ut finem igitur faciam, non ab re
erit monere, etsi causae, quas dixi,
singulae virtutem suam haud raro
exerant; ut multae tamen simul,
junctis viribus, morborum cum suc-
cessiones tum mutationes efficiant,
plerumque evenire.

CON-

CONCLUSIO.

De vitae regimine.

A PROPOSITO, ut opinor, nequaquam alienum erit, si illis, quae aegris facienda proposui, nonnulla etiam, quae sanis per omnes aetates conveniunt, conclusionis loco breviter adjungam. Etsi hunc sane laborem sapientissimi Celsi praecepta supervacuum fere reddidisse videantur¹: quae, discriminis, quod caelum diversum, diversaque hodie ac olim vitae consuetudo facit, habita ratione, quisquis servaverit; is profecto, ut verbis ipsius utar, *in secunda valetudine adversae praesidia non consumet.*

¹ Lib. 1. cap. 1, 2, et 3.

ITA enim comparatum est corpus nostrum, ut mutationes aliquas et aberrationes sine magna injuria facile ferre possit; quod ni ita esset, detrimentum perpetuo fere levibus de causis fabrica nostra caperet. Id commodum praestant mirae istae interiorum partium communicationes, quibus uni male affectae altera confestim opem fert. Ita repleto ultra modum corpore, per has aut illas vias sponte naturae fiunt interdum exinanitiones. Et ob hanc causam morbi ab inanitione, quam a repletionem, orti periculosiores esse solent; quoniam demere, quam addere, materiam expeditius possumus. Idcirco etiam, quamvis temperantia omnibus sit utilis; medici tamen antiqui auctores fuerunt, ut qui bene valeret, et suae spontis esset, genio nonnunquam indulgens tam cibum, quam potum, solito abundantius assumeret. Tutior autem est in potio-

ne, quam in esca, intemperantia. Caeterum qui expletus est, facilius concoquet, si, quidquid assumpsit, potione aquae frigidae includat; cui etiam, praesertim si condimenta cum cibis devorata fuerint, *succum limoniorum*, vel *elixir vitrioli Mynsichti*, adungere proderit. Tum paulisper invigilet, deinde dormiat. Si quibus vero de causis futura est inedia, labor omnis vitari debet. Neque ex satietate fames, neque ex fame satietas idonea est. At neque ex nimio labore subitum otium, neque ex otio nimio labor subitus, sine gravi erit noxa. Sensim igitur quaecunque mutationes faciendae sunt.

VARIUM etiam habere oportet vitae genus; modo ruri esse, modo in urbe, navigare, venari, quiescere interdum, sed frequentius se exercere; siquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat. At modus in his omnibus servandus est, neque multum

tum fatigari convenit ; frangit enim vires, et corpus solvit, crebra et vehemens exercitatio ; moderata vero semper cibum antecedere debet. Ex omnibus autem exercitationis generibus commodissima est equitatio ; aut, si imbecillitas id non finit, vectio in curru, vel saltem in lectica : deinde arma, pila, cursus, ambulatio. Verum id incommodi fert senectus, ut corpori exercendo vires vix sufficiant, cum tamen sanitas id maxime requirit. Fricationes igitur in hac aetate suis manibus, si id fieri potest ; sin minus, opera servorum necessariae sunt ; quae verriculis ex fetis confectis optime peraguntur.

DVLCE curarum levamen, et virium restitutio, somnus est ; qui, quod in vigilia laboribus disperditur, quiete reparat reficitque. At neque is immodicus juvat ; sensus enim hebetat, et vitae officiis minus idoneos reddit. Tempus autem somno op-

portunum nox est, in qua tenebrae et silentia illum invitant et conciliant; diurnus minus recreat. Quod si plebem servare convenit; multo magis viros literarum studiosos tenere oportet, quorum mens, aequae ac corpus, injuriis plus patet.

PVERIS alimentum mollius et lenius, juvenibus valentius congruit. Senes de cibo demere, et potioni addere debent. Aliquid tamen consuetudini dandum est, in frigidioribus praesertim regionibus, qualis est nostra; nam in his ut acrior ciborum appetentia, ita facilius est concoctio.

CONCVBITVM, cum jam aetas et robur stimulant, neque nimis concupiscendum, neque nimis pertimescendum esse, consentiunt medici. Senem sua monet frigiditas, ne pro voluptate ingratum laborem trahat, et fata sua abrumpat. Turpissimum autem est, et maxime noxium, vi imaginandi quemquam se ad vene-

rem ficta persona incendere. Illud denique omnes semper cogitare oportet, quod tum hanc, tum alias quascunque,

Voluptates commendat rarior usus.

IPSE denique, re bene perpenſa, ſaepe numero mecum ad hunc modum reputare ſoleo. Utcunque voluptates, opes, potentia, caeteraque, quae fortunae dicuntur bona, nimis inaequaliter hominibus diſtributa eſſe videantur; ſi tamen in univerſis rem ſpectemus, illorum, quae felicitatem faciunt, major deprehendatur aequalitas, quam vulgo exiſtimatur. Communibus vitae utilitatibus commodius ut plurimum fruuntur humilis ordinis homines, quam illuſtres, et qui primum locum obtinent. Victum ſalubrem ſuppeditat labor modicus, qui et cibi appetentiam et concoctionem juvat; hinc jucundus ſomnus feſſa membra recreat, neque curae edaces abrum-

punt;

punt; laeta proles domum replet, succrescentibus paterno labori robustis filiis. Quantum autem hisce cedunt cum aerumnis conjunctae plebtorumque opulentorum inanes deliciae! Indiget illorum stomachus, ut vesci possint, ciborum condimentis, quae sanguinem calefaciunt et corrumpunt, corpusque morbis opportunum reddunt; diurna crapula nocturnam quietem interturbat; in poenam vitiorum nati, grande familiarum decus et columen, culpa parentum morbos in utero materno contrahunt, quibuscum per totam vitam conflictati vix ad languidam senectutem perducuntur; anxietatibus quoque de honoribus et spendidis titulis consequendis saepe discruciantur, ita ut oblectationem, quam ex praesentibus bonis percipere possent, vana spe plura adipiscendi non raro amittant. Horum igitur

Quis non optaret pauperrimus esse bonorum?

Quin

Quin et omnibus hisce incommodis illud accedit, quod lautitiis onustum corpus animum quoque praegravat, et ad libidines incendit; cum ex adverso tenuis humiliorum victus neque corporis vires opprimat, neque vitiiis alimenta suppeditet. Quare, nisi opes comitetur prudentia,

Vivitur exiguo melius.

Neque injusta noverca, sed omnino utilitatum provida et benefica mater, censenda est natura.

IN summa igitur, sapientis est in omni vita

*Servare modum, finemque tenere,
Naturamque sequi.*

Quisquis autem de natura humana recte iudicium tulerit, eam ita constitutam esse inveniet; ut, quemadmodum alii aliis ratione et ingenio longe praestamus, et tamen omni-

Lucan. Lib. II. § 381.

bus

us, quod dolendum, pravum quid-
piam est ingenitum; sic et cor-
pora sanissima vitio aliquo insigni
raro non laborent: quod ut futuri
interitus seminium nos brevis aevi
memores faciat, monstretque appo-
site ad hanc rem olim dixisse Lu-
cretium,

Vitaeque mancupio nulli datur, omnibus usu;

neque ἀπροσδιόνυσον fuisse effatum il-
lud Hippocratis, Ὅλος ἄνθρωπος ἐκ
γενετῆς νόσός ἐστι².

¹ Lib. III. § 984. | ² Epist. ad Damaget.

F I N I S.

E R R A T A.

Pag. 18. lin. 21. *leg.* abscessus. 19. not. 1. *Aphor.* 1.
58. not. animad. 83 et 84. 66. 3. exinanitionibus. 93. 16.
delir. 98. 12. dyspnoeam. 168. not. pag. 55. 177. 12.
Whytt. 212. 12. *Regalis.* 14. Cosinus. 242. 10. *not.*

